

SIRP

SAAMID NAGU EESTLASEDKI ON PÕLISRAHVAS

ÜHINE ON MÕLEMAL KA
KOLONIAALSE RÕHUMISE KOGEMUS.
NII MAHTUSKI OMAKULTUURI PÄEVA
SAAMI KIRJANDUSÕHTU
«KODU SÜDAMES»
KIRJANIKE MAJAS 21. MÄRTSIL

OMAKULTUURI PÄEV TOIMUS

21. märtsil, taas pärast aastakümnete pikkust vaheaega. Estonia Seltsi üleskutsega, Eesti rahvuskultuuri hoidmise ja kaitsmise lipupäeva korraldamise mõttega ühinefi väga paljudes Eestimaa paikades (ja ka Rootsis). See on südameid soojendav tulemus. Nii toimib rahvas, kelle vaim on virge ja ühistunne tugev. ... Täname kõiki osalejaid: loomingulisi iite, ühinguid, kirikuid, klubisid, õppeasutusi, muuseume, raadiof, televisiooni, ajalehti; iga lauljat ja mängijat, kõnelejat ja kuulajat. Aitäh kirjutamast: Tartu Naisselts, Pärnu-Jaagupi keskkool, Pärnu Jalatsi-vabriku lastepäevakodu, Räpina Kultuurimaja, Anseküla algkool, Pärnu Kultuuriosakond, Põlvamaa Mooste külateater, Mahtsa muuseum, tantsutrupp «Mustsõstra Oied», G. Otsa nimeline Muusikakool ja edaspidised sõnumisaatjad. Ning hakkame aegsasti mõtlema järgmise omakultuuri päeva korraldamisele tuleval aastal!

ESTONIA SELTSI JUHATUS

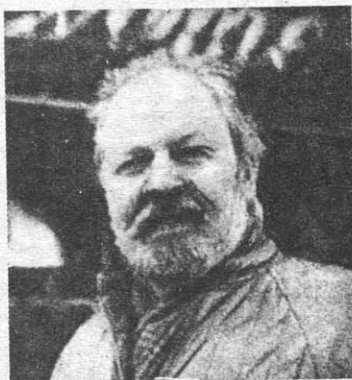

ARNO SAARE pildile jäid saami kirjanikud Kirsti Paltto ja Kerttu Vuolab koos Tõnu Tepandiga.

Foto: ARNO SAAR

Kes ütles, et tallinlased ei viitsi kontserdil käia! Pühapäeva õhtul mõni minut enne seda, kui Andres Mustonen alustas Händeli Passiooni juhatamist ja kui Oleviste oli juba kuulajaist tulvil, piiras kirikut veel sadu muusikajanuseid. ... Õnneks pakkus «Eesti Kontsert» kannatusnädalal teisigi elamuslikke muusikaõhtuid. Neist viimasel, täna kl. 19 Raekojas, mängib Ciurlionise-nim. Kvartett tsüklit «Lunastaja seitse sõna ristil», mis valmis Haydnil suure reede jumalateenistuseks 206 aastat tagasi (lähemalt järgmises «Sirbis»).

VLADIMIR-GEORG
KARASSEV-ORGUSSAAR

See on nüüd peaaegu traditsiooniks saamas, et Balti riikide ministrid jõuavad Pariisi kahe- või kolmekaupale. Näiline läbilöögijõud on sedaviisi esinedes muidugi suurem, kuid nii kaotab iga Balti riik läbirääkimiste käigus tugevalt oma eripära. Lennart Mere üksikvisiit Pariisi läinud aasta novembri algul oli küllalt tulukas ning pani Eesti nime täiesti iseseisvalt maksma. Säärasele praktikale tuleks

LEPO SUMERA JA DARIUS KUOLISE VISIIT PARIISI

vist ka teistel ministritel edaspidi üle minna. Kui rääkida veel nii-ütelda visiitide protseduurist, siis tuleks ministritel rohkem kinni pidada visiidi protokollist konventsioonidest. Praegu, tundub, teatakse sellest üpris vähe. Nii näiteks lubas Eesti kultuuriminister organiseerida oma töövisiiti Pariisi isikutele, kellel ei ole Eesti Vabariigiga midagi pistmist, ning lõi sellega terve rea nii Eesti kui Prantsuse poolele piinlikke situatsioone. See ei tõsta meid välismaa silmis, kuid näitab teatud võhiklikkust riigiasjade ajamises. Visiidi sisuline ja vormiline efekt oleks võinud aga veel suurem olla, kui selle oleksid ette valmistanud kompetentsemad ja selleks enam kohased isikud, ja kõigepealt Eesti Välisministeeriumi alaline esindaja Pariisis. Kõik need märkused ei käi isiklikult Lepo Sumera kohta. Samasugune lugu oleks võinud vabalt juhtuda kelle tahes üleminekuvalitsuse mi-

nistriga. Jutt on meie välisriikidega asjaajamise üldnivoost ja seda tuleb kõige kiiremas korras tõsta. Nüüd möödunud visiidi sisust. Selles on kaks erinevat tasandit. Üks oli seotud kohtumistega riiklikul, teine ühiskondlikul tasandil. Meid peaks kõigepealt huvitama see, mis toimus just riiklikul tasandil. Iseenesest oli juba sündmus, et Eesti ja Prantsusmaa kontaktid laienesid nüüd välisministeeriumide nii-ütelda kitsasringist ka teiste ministeeriumide tegevuspõllule. Eesti ja Leedu kultuuriministrid, Leedu poolt samaaegselt ka haridusminister palusid prantsuse allikate järgi, kõigepealt tehnilist abi — meie ütleksime võib-olla meetodilist abi — kunstide toetamise ja kunstihariduse valdkonnas. Prantsuse kultuuriminister Jack Lang suhtus mõlema ministri palvetesse ja ettepanekutesse väga suure tähelepanuga ning oli eriti optimistlik just Balti riikide noorte Prantsusmaal

saadava kunstihariduse suhtes. Jack Lang rõhutas ka kultuurikontaktide arendamise vajadust ning avaldas lootust, et juba aasta jooksul «võib leida aset suursündmus, mis annab meile võimaluse Balti riike pidulikult Pariisis vastu võtta». Oluline oli kohtumine ka Prantsuse Välisministeeriumi juures asuva väliskultuurisuhete riigisekretariaadis. Ministrikraadis riigisekretär Thierry de Beaucé puudutas oma läbirääkimistes kahe kultuuriministriga hariduskontakte, näiteks Tartu ja Vilniuse ülikoolidega, Prantsuse kultuurikeskuse loomist Vilniuses, ning konsulteeris, et Tallinnas eksisteerib juba Alliance Française'i keskus, kus eesistujaks, presidendiks välisminister Lennart Meri, käesoleva aasta juunis peab aga Tartus toimuma Prantsuse-Eesti kollokviim «Vaade vastastikku». Thierry de Beaucé ja tema kaasvestlejad otsustasid kõige lähemal ajal välja töötada konkreet-

sed koostööprojektid, kusjuures märgiti ka detsentraliseeritud koostöö vajadust, mis tähendab, et riik ei tohi monopoliseerida kultuurikontakte ning peab jätma algatusvõime ka mitteriiklikele organisatsioonidele. Oli kokku lepitud, et varsti sõidavad Balti riikidesse prantsuse kunstiekspertid, et teha kohapeal valik teostest, mis tulevad Pariisis esitusele Balti riikide ühis-kunstinäitusel. Eesti ja Leedu ministrid saavutasid ka kokkuleppe kultuuriühenduste läbi viimise kohta Saône-et-Loire'i departemangus. Kuid siin me astume juba detailidesse, millest teile jutustab üksikasjalikumalt Lepo Sumera ise, siis, kui ta Tallinna tagasi jõuab.

Raadio «Vaba Euroopa», 23. märtsil 1991

Lepo Sumera on Tallinna tagasi jõudnud ja kirjutab oma Prantsusmaa visiidi järgmise «Sirbi» «Kultuurikommentaaris».

Eesti Teatriliidus anti 27. märtsil, rahvusvahelisel teatripäeval pidulikult kätte teatrilased preemiad.

Vastavalt žürii (esimees Mikk Mikiver, Rein Hein-salu, Ivo Kuusk, Andres Laasik, Reet Mikk, Inge Pöder, Mare Põldmäe, Mihkel Tiks, Ülo Tonts, Bor-riss Tuch, Aime Unt, Lilian Vellerand, Margot Visnap) ettepanekutele jagati täna-

TUNNUSTUS TEATRITEGIJATELE VABARIIKLIKUD AASTAPREEMIAD

vused aastapreemiad all-järgnevalt:

parima draamalavastaja preemia pälvis **Kaarin Raid** N. R. Nashi «Vihmameistri» ja T. Williamsi «Kass tulisel plekk-katusel» lavastuste eest «Ugalas»; parima naisnäitleja pree-

mia sai **Anu Lamp** (Ema vaim Anastazia Nibek, neiupõlvnimega Wasiewiczowna S. I. Witkiewicz) «Väikeses hääberis» ja nimiosa L. Razumovskaja «Medeas», Noorsooteater; parim meesnäitleja **Tõnu Aav** (härä Jourdain Mo-

lière'i «Kodanlasest aadli-mehes», Eesti Draamatea-ter);

muusikalavastuse pree-mia **Taisto Noorele** (Lepo-rello roll W. A. Mozarti «Don Juanis», «Vanemuine»);

balletipreemia **Andris**

Freibergsile K. Singi «Maar-jamaa lunastuse» kujunduse eest;

kunstnikupreemia **Vadim Fomitševile** N. Gogoli/E. Hermaküla «Südaöö» ja A. Kalmuse/E. Hermaküla «Juudase» kujunduse eest Eesti Draamateatris;

kriitikupreemia **Kristel Pappelile** vokaalprobleemi-de järjekindla käsitlemise ja ooperiarvustuste eest.

ETL-i NIMELISED PREEMIAD

A. Lauferi nim. näitleja-preemia anti **Andres Lepi-kule** (tõsteti esile rolle: Näitleja M. Gorki «Põhjas», Noor mees W. Saroyani «Pingpongimängijas», Ku-ningas J. Anouilh' «Becke-tis», Narr W. Shakespea-re'i «Kuningas Learis» ning

A. Lauferi nim. näitleja-preemia
ANDRES LEPIKULE

A. Kurtna nim. preemia laureaat
JAAK RÄHESOO

P. Põldroosi nim. preemia laureaat
MARDI VALGEMÄE

aktiivse osalemise eest Vil-jandi teatrielus).

A. Kurtna nim. preemia sai **Jaak Rähesoo**, kelle tõlgete alusel on 1990. aastal lavastatud T. Powersi «Mustad prillid», T. Wil-iamsi «Kass tulisel plekk-katusel» («Ugalas») ja «Orpheus allilmas» («End-las»).

P. Põldroosi nim. pree-mia pälvis **Mardi Valge-mäe** raamat «Ikka teatrist mõeldes» (1990. a. Stock-holmis).

G. Otsa nim. preemia ja Ants Lauferi nim. lavastaja-preemia jäeti tänavu välja andmata.

ETL-i PREEMIAD

Eesti Teatriliidu preemia aasta parima lavastuse eest

sai F. Loewe' «Minu veet-lev leedi» «Vanemuises» (lavastaja Ülo Vilimaa, di-rigent Erich Kõlar, kunst-nik Georg Sander).

Žürii asutas uue pree-mia, mille esimene laureaat on **Merle Karusoo** Pirgu Laulu- ja Näitemängu Seltsi

rajamise ja senise tegevuse eest.

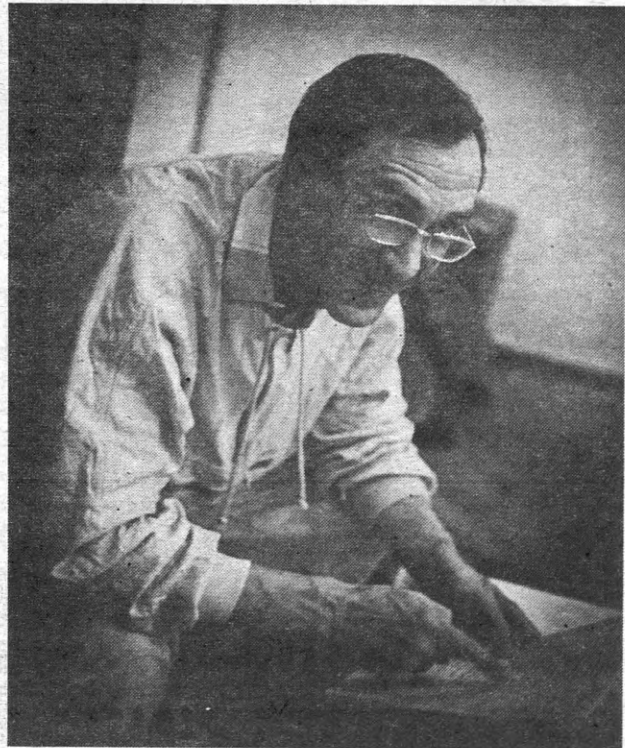
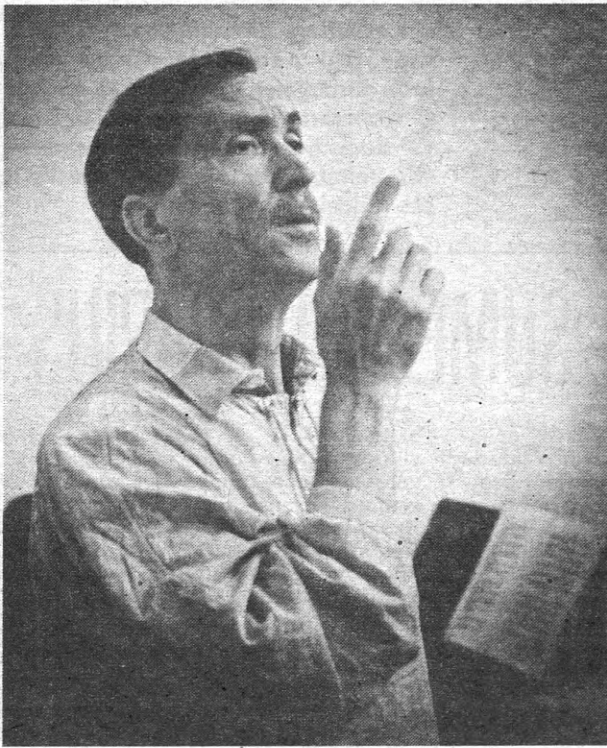
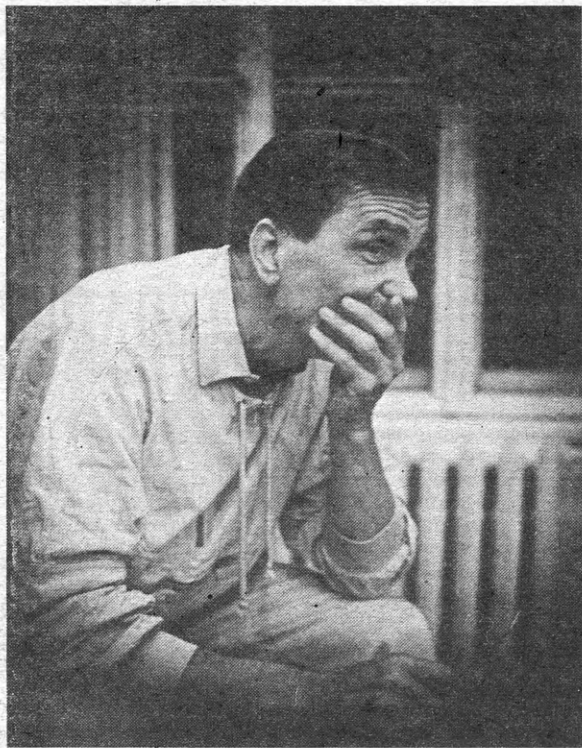
Eripreemiad anti kaks: **Juhan Viiding** järjepideva ja programmilise tegevuse eest Draamateatri väikesel laual ja M. Betsuyaku «Väl-jakäigu» lavastuse eest ja **Hannes Kalujärvi** kõrval-

osade eest (dr. Relling H. Ibseni «Metsparadis» ja Al-fred P. Doolittle F. Loewe' «Minu veetlevas leedis», «Vanemuine»).

Noore muusiku preemia pälvis **Annika Tõnuri** (ni-miosa I. Kálmáni «Krahvin-na Marizas» ja eduka kont-

serttegevuse eest).

Noore balletitantsija preemia sai **Priit Kripson** (Benvolio S. Prokofjevi «Romeos ja Julias», solist K. Singi «Maarjamaa lu-nastuses» ja osavõtu eest IV USA balletikonkursist Jacksonis).

TEATRI- JA MUUSIKAFOTO VÕISTLUSE TULEMUSED

Eesti Kultuuriministee-riumi ning Teatri- ja Muusikamuseumi kor-raldatud fotovõistlusest tegi žürii (koosseisus esimees Urve Kaaristu, Gunnar Vaid-la, Peeter Kuutma, Tiina

Lõhmuste, Maire Jõelaid ja sekretär Giina Kaskla) kok-kuvõtte 18. märtsil 1991.

Arvestades tagasihoidlikku osavõttu, otsustas žürii välja anda kolm preemiat.

Peapreemia (200 rbl.) pälvis **Vambola Salupuu fotoseeria Ago-Endrik Kergest**. Kaks preemiat (à 150 rbl.) said Viktor Tašlõkovi võistlustöö «Viia» ja Vambola Salupuu seeria Veljo Tormisest.

Eripreemiad: Eesti Muusi-kaühingu kaks preemiat V. Tašlõkovile ja V. Salupuule. Teatrifotodest pälvis nii aja-kirja «Teater. Muusika. Ki-no» kui ka Eesti Noorsoo-

teatri preemia fotograaf Har-ri Rospu. «Estonia» teatri preemia sai Alo-Toivo Juh-kum.

GIINA KASKLA

AARNE
VINKEL

AUGUST MÄLGU KADUNUD NÄIDENDID

August Mälgu kirjutas Saksa okupatsiooni ajal kolm näidendit: «Lõunatuul», «Ellen Paas» ja «Kadunud päike». Trükkis pole neist ükski ilmunud — näidendid levisid teatrilavades. Et teatrite raamatukogud puhastati pärast sõda Nõukogude-vastastest materjalidest, pole mainitud näidendite eestikeelseid tekste õnnestunud leida. Säilinud on ainult tõlked — «Lõunatuule» läti ümberpanek, teistest aga kirjaniku tütrelt saadud saksa-keelsed tõlked, pealkirjadega vastavalt «Der neue Tag (Ellen Paas)» ja «Die Sonne verschwand». Viimased on ilmselt tehtud okupatsioonieelses Tallinnas eesmärgiga neid kasutada kohalike saksa-keelseteks lavastusteks. Pole andmeid, et see plaan oleks teoks saanud.

Ühevaatusliku «Lõunatuule» tegevus algab tormisel öhtul Virumaa rannakülal. 1940. a. sügisel on uute võimude poolt kehtestatud karmid korraldused: paadid on lukus, öhtul randa minna ei tohi, keelu vastu eksijaid ahvardab mahalaskmine. Siia ulatuvad teated eesti riigitegelaste vangistamisest. Inimesi on haaranud hirm ja kindlusetus.

Tegevus areneb Paaside peres, mille vanema põlvkonna esindajad — Jüri ja Anna — jagavad rahvast haaranud rahutust, kuid püüavad oma perekonda kõige halvemast eemal hoida ning säilitada ausat ellusuhtumist.

Intriig algab sellega, et kalurikülla saabub koos Paaside vanema tütre Elleniga haavatud Eesti ohvitser Oskar Väärt, et GPU jälituse eest üle lahe pääseda (sellest pealkiri «Lõunatuul»). Siitpeale hoiab pidevust ülal põgenemise ettevalmistamine, mida piirivalvurid ja täitevkomitee volinik Harjak püüavad nurja ajada. Siiski leiab ohvitser ahistatud rannainimeste hulgast ustavaid abilisi ja sõidabki ära muuseas veel rannavalve paadiga.

Nii on 'näidendis esikohal kriminaalteemale iseloomulik õhkkond (põgenemisel saab Elleni öde Jüta haavata). Armastusmotiiv Elleni ja Oskari vahel leiab vihjamist alles näidendi lõpul. Samas rõhutatatakse, et ohvitser tuleb tagasi, kui on saanud tund uueks vabadusvõitluseks. Ellen on veendunud lähenevas pöördes: «See kaua ei kesta. Punased aetakse minema ja siis on kogu meri vaba... Ja küll siis tuleb uus lõunatuul, päris lõunatorim kohe, mis puhub maa puhtaks». Ka Elleni isa jagab tütrele tunnistust tema patriootliku teo eest Väärti abistamisest.

Peale põnevuse leidis «Lõunatuul» vaatajaid oma teema ajakohasusega. Näidend oli esimene algupärane draamateos Saksa okupatsiooni aastail. Ja ta tuli kõigepealt lavale Tallinna Töölisteatri vabaduspäeval, 24. veebruaril 1942.

«Lõunatuul» lavastati 1942 — 1943 üle kogu Eesti (üheksas teatris). Väljaspool kodumaad sai näidendit vaadata Riia Läti Kunstiteatris, kus selle oli tõlkinud tuntud eesti kirjanduse vahendaja Adele Soll.

Kolmevaatuslik «Ellen Paas» (lavale 1942) jätkab samade tegelastega Nõukogude-vastase võitluse kujutamist 1941. aastal. Esimene vaatus areneb 22. juunil 1941, Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahelise sõja puhkemise päeval. Selgub, et rindejoon läbib Paaside perekonda: tütre Ellen ja Jüta väljendavad kartmatult oma eestimeelseid vaateid, poeg

Allex loodab aga edasi jõuda nõukogude töötajana. Kommunistlikke positsioone kaitseb ka täitevkomitee volinik Harjak, kes igatseb Elleniga abielluda. Perekonda püüavad koos hoida vanad Paasid, eriti ema Anna. Teises vaatuses, kui sakslased on tunginud juba Lõuna-Eestisse, saabub Soomest tagasi leitnant Oskar Väärt ja laseb maha Ellenile ligitikkuva Harjaku. Oed Paasid abistavad metsavendi; inimesed kardavad kõige halvemat hävituspataljoni poolt. Kahepildiline kolmas vaatus areneb juba lähedale jõudnud rinde kahurimürina saatel. Hävituspataljoni ülem Kärn püüab Paasi pere kaudu metsavendadele jälle jõuda. Kui ta tahab tulistada Jüri Paasi, hüppab ette Ellen ja saab haavata. Allex taipab, et oli valele teele asunud, ning liitub Punaarmee vastu võitlejatega. Näidend lõpeb Eesti rahvuslipu heiskamisega Paaside maja kohale.

Tegu on seega jällegi poliitilise näidendiga ja vastavalt jagatakse ka valgust ning varju tegelaste vahel. Harjak ja Allex lannseerivad ödede Paaside vastu pidevalt ähvardusi, mis on vastuolus õe-venna inimlike-perekondlike suhetega, samuti Harjaku kavatsusega abielluda Elleniga. Soldat Vasja ülesandeks on punaarmeele naeruvääristamine. Esimese vaatuse avameelsed sõnavahetused on eriti küüditusjärgseil nädalail väheusutatavad, meenutades Mälgu kiuslikke dialooge esimese Nõukogude okupatsiooni aastaproosas, ühe perekonna liikmete omavaheline võitlus osutub aga analoogiliseks A. Jakobsoni sõjajärgsete näidenditega, kus see võte on struktuuriliseks põhiprintsiibiks.

Kriitika hindas «Ellen Paasi» siiski «Lõunatuulest» paremaks, nentides, et sõnalise rahvustunde kuulutamise asemel avaneb «Ellen Paasis» eestlus tegudes. Leiti, et tegelased on teinud läbi tugeva arengu. Dialoogi pidas V. Mettus väga heaks. Esmakordselt tuli näidend lavale Tallinna Väiketeatris 1942. a. 30. detsembril, 1943 võis teda näha ka Viljandis, Võrus, Rakveres ja Kuressaares.

(Järg 6 lk.)

KIRJANDUSKOMMENTAAR III

MÄLESTUS „SEITSMENDAST RAHUKEVADEST“

Tahan seitsmendal aastal pärast Viivi Luige «Seitsmendast rahukevade» ilmumist rääkida selle raamatu ühest olemuslikust omadusest. See on Viivi Luige eksistentsialistlik ajakäsitlus. Tean, et seda laadi määratluste puhul hakkab nii mõneski lugejas vibreerima küsiv kõrvaltoon: Kas ikka maksab nii kõrgelt? Kas see pole järjekordne sildistamine? Kas see ei labasta eksistentsialismi? Jne. Oletan, et seesugused küsimused tulenevad meis pesitsevast nõukogulikust pärandist, millest vabanemine käib vaevaliselt. Oli ju kord aeg, mil «eksistentsialism» kõlas poliitilise süüdistusena kogu kirjanike põlvkonnale, kes tänaseks on kujundanud eesti uuema kirjanduse selgroo (A. Valton, P.-E. Rummo, J. Kaplinski, H. Runnel, E. Vetemaa, M. Traat, V. Luik, M. Ünt). Ma ei tea, kui lähedalt üks või teine neist, või õigupoolest peaks küsima, kui palju meist keegi ülepea sai süveneda Jaspersi, Heideggeri, Sartre'i, Marceli või Camus' loomingusse, mis tänu omaaegsele ideoloogilisele tsensuurile üksnes hajailmingutena eesti keelde jõudis, pigem tahan väita, et eksistentsiaalse elutunnetuse on see eesti kirjanike põlv jõudnud eksistentsiaalse elutunnetuse äraseletajatest sõltumata.

Oieti avastasin Viivi Luige «Seitsmendast rahukevades» selle meetodi, selle ellusuhtumise peegeldusi kaude... pärast Hando Runneli «Mööga ja peegli» lugemist. Runnelil on seal tekst nimega «Olemine», mida nüüd tsiteerin: «Minu elus pole juhtunud midagi, mida võiks nimetada juhtumiks. Pole midagi juhtunud. Kõiksugu asjad on jäänud lihtsalt juhtumata. Midagi on elus siiski olnud. On olnud minu ümber ja minu enese sees. Aga midagi, mida võiks juhtumina käsitleda, ei ole olnud. Pole olnud või pole märganud. Sest võib-olla on see maailmavaate küsimus, maailma tundmise viis, kas märkad juhtumeid või ei märka. [- - -] Ma tunnen, et olen — olen olnud kogu aeg ja pidevalt. [- - -] Juhtumite puudumise pärast ei saa kirjutada oma elust lugusid, sest ei ole liikumist, mida eeldab lugu. Saab kirjeldada seda, mis on ümber või sinu sees...»

Seesugune kirjeldamise paradoks ilmneb üsna selgelt «Seitsmendast rahukevade» puhulgi. See ei ole story, lugu, mis eeldaks ühe juhtumise kausaalset väljakaavamist teistest. Siin kirjeldatakse aega ja maailma tema pidevuses ja ühtsuses. Aja kirjeldaja laseb ajal endast läbi voolata. Nii on ta ise üks ajakujund voolavast ajast. Aja teadvustaja. «Seitsmendast rahukevade» ilmumisaajal imestasid kriitikud, siinkirjutaja kaasa arvatult, kuidas ikka saab, et nii staatiline tekst, aga ometi pinev. Ent pingeliseks muudabki teksti mitte sündmuste jada, mitte välise aja liikumine, mis piirdub umbes üheksa kuuga (1950. aasta augustist 1951. aasta aprillini), kuivõrd teadvuse liikumine. Siin ja ainult siin on võimalik ühte punkti koondada kirjaniku vanaema «selja taga virvendavad aastad 1900—1901», ta oma ema troostitu nooruse hirmud, alandatus ja uhkus, kirjutaja enda «lapsea arutud ja kurjad soovid», 1968. aasta augusti uudised Prahast, 1979. aasta juunipäev Drottningholmis ja 1980. aastate alguse New York, «kus oma laua taga istub Isaac Bashewis Singer ja kirjutab paremalt vasakule...»

Nimelt sellelt, eksistentsiaalselt, kogu olemise vaatepunktilt kirjeldatu osutab ühiskonnale ja inimese ajaloo põhimõttele erinevusele. Kui üks tekitab piirulukordi, milles omakorda kujunevad valikuvõimalused, mida saab kirjeldada põhjuse-tagajärje teljel, siis teine, inimese ajalugu ongi üksainus piirulukorra kirjeldus. Selles asuvad minevik, olevik ja tulevik ühel tasandil, moodustades struktuurse terviku ja Sartre'i kinnitust mööda «ainus viis uurida seda temporaalsust on läheneda talle kui tervikule, mis allutab endale sekundaarsed struktuurid ning annab neile tähenduse». Aeg on osa inimlikust tõelisusest ja inimese ajaloos tõuseb esiplaanile inimese suhe ajaga, tema valikud, üleoledud, nõrkus, mäss või allajäämine, tema kohustused ja vastutus. Inimese olemus on see, mis ta oli, käesolev hetk on vaid üleminek, aga tulevikki on juba kohal, kuivõrd ta määrab minu tänased teod siin ja praegu. Nõnda siis: pole olemas ainsatki hetke, mis poleks määratud minevikule või tulevikule poolt. Ehk seesama teadmine, nüüd juba Viivi Luige sõnadega:

«Ükski rahvas ei või täpselt ette teada, mida ta lapsed talle töötavad.»

Mis on seesuguse ajakäsituse krooniks? Selleks on moorale suhe ajaga, valulik vastutustunne, aukaartus aja ees. Elu ise on ju vaid möödunud unenägu. Ja kui unustame end sellesse, kui üksnes elame, siis ühel päeval me ei märkagi oma lahustumist ja siis on tõepoolest juba ükskõik, kas elada või olla surnud. Aga seni, kuni püsime ärkvel, kuni teadvustame aega, mis kulgeb meie ümber, meie üle ja meist läbi, on meil lootust säilitada maailm inimesekõlblikuna, päästa ta tulevikule. Ja teisispidi, Camus'd ümber öeldes, tahe säilitada teadvus viimse hetkeni on meie inimsuse mõõde.

Neljakümne seitsmes rahukevad on alanud. Kas toob see suure sõja lõpu ka Eestile? Ja kas see lõpp muudaks ka meid endid paremaks? Vähem kadedaks, vähem kurjaks, vähem silmakirjalikuks? Või peaksime sõltumata sellest, kas meil õnnestub ületada maailma vastupanu, üritama ületada vähemasti iseend, oma eelarvamused, sõltuvused, kahtlustused? Viivi Luik ütleb «Seitsmendast rahukevades», et peame, «maksu see või kogu südamega». Ja siin olen koos temaga.

REIN VEIDEMANN

Stseen «Lõunatuule» esietenduselt. Lavastaja Enn Toona, lavapildi dekoraator V. Peil, osades V. Ader, J. Jürjo, L. Laomäe.

Foto «Postimehest» nr. 81 1942, 2. apr.

JUHAN SMUUL. TEOSED 7. PUBLITSISTIKA. «Eesti Raamat». Tallinn 1990. 336 lk.

Päaegu märkamatu, rahulikus tempos nagu sobibki soliidsele kirjastusele välja anda nimeka kirjaniku pärandit, on valmis saanud J. Smuuli «Teosed»: 7 köidet 5 aastaga, 1986–1990.

Teoste, valitud teoste, paaril juhul ka sisule mittevastava kogutud teoste nime all olid juba ilmunud paljude Smuuli kaas-
aegsete sarjad:

Barbarus — 3 köidet, Sütiste ja Käner 2 kd. 1948–1965; A. Jakobson 20 kd. 1954–1982;

Tuigas 8 kd. 1957–1962; Semper 12 kd., M. Raud 4 kd., Leberecht 5 kd. enamalt jaolt 1960–ndail;

E. Krusten, Hint, Sirge, Kuusberg 8 kd. enamalt jaolt 1970–ndail;

Vaarandi 4 kd., Promet 6 kd. 1980–ndate algul;

Iius, A. Beekman, Valton, Traat, Unt, Merilaas, Gross 2–3 kd. 1982–1988.

Niisuguses kontekstis paistis Smuuli paks kakskõitmik «Valus valgus» (1972) ja «Hea mere-
meeste Hoidja» (1972, 2. trükk

MIS TEHTUD, SEE TEHTUD

1981) toonastele kõrgematele otustajatele kindlasti kõhn, ja valitsuse määrusega, kohustuslikult pandi käima tema teoste tekstikriitiline rahvaväljaanne. See aga märgistab meie tagasihoidlikes tingimustes klassiku mõõtu. (Sama tüüpi on 18-kõiteline Tammsaare.)

Teostus on korrektne, nagu see teisiti ei saa ollagi viljaka Smuuli-uurija Ü. Tontsu ja tekstoloogi kvalifikatsiooniga toimetaja E. Pillesaare ühise töö juures. Järeleõnades ja kommentaarides osutab Tonts, kus vaja, Smuuli sotsiaal-eetilistele võngetele, hinnangute, rapakusele, enesekordamistele ja enesega vastuollu sattumistele, niisama ausameelselt ka kõigele sellele, mida kõnealune Kirjanike Liidu esimehena

head tegi oma kolleegide ja eesti kirjanduse kaitseks. Huvitav ning suurelt jaolt esmapublitseeritav fotode valik annab ühtekokku välja Smuuli elu- ja isikuloole pildikroonika, näitab nii esindusnaeratusi kui ka sümpaatsemisrollides olekuid. Nii et ajaloo ees peaks kõik tasakaalus ja historismi põhja peal olema, ja kui kellegi kahtlusi tekib, vaadaku järele, tekstid on autentsed.

Smuuli publitsistika lugemine niisuguses, üle 300 lk. suuruses koguses on paraku siiski nagu saepuru söömine. Autoris ei ole mitte palju vähem rumal-upsakat enesekindlust kui tema Polkovniku Lese. Koguni selline mõte tekib,

et kas ei aidanud «Polkovniku Lese» tõhusalt kaasa «Muhu monoloogide» õnnestumisele. Smuul kirjutas need ju üsna samaaegselt, siis nagu oleks ühe käega roosanud Lese kujuk omaenda halvemat mina ja sedaviisi «puhastades» loonud teise käega oma paremaid töid.

Mispoolest Smuul on algusest peale veenev, see on looduse rütmi tunnetus. Tarvitseb vaid lahti lüüa publitsistika-kõitegi esimene lehekülg:

«Lund pole enam ammu. Ainult harvadel hommikutel on veel väikestel lombikestel paberõhukest jääkirmetist. Aga päikese tõustes kaob see, ja keskpäevaks on Nevski kuiv ja peaaegu suvine. Kevadvihm on imbunud asfaldi, auranud tagasi õhku. Neeva, jäävaba, võimas ja rahulik, veeretab tumehalle lainemügarikke. Temani ei pääse tugevad tuuled...»

Mis puutub aga inimese ja kirjanduse kui probleemi teadvustamise, teiste sõnadega inimese- ja kirjanduskäsitluse

formeeringusse, siis see toimustal sel ajal, kui arusaamad humanismist ja ideaalsest kirjandusest olid barbaarselt väärdunud. Smuuli looming alates «Kirjanduse Sõgedate külast» oli neist väärdunud ideaalidest vabanemiseks peetava võitluse tallermaa, samal ajal kui tema «puhas publitsistika» sörkis sabas. Siiski, mere palge ees võis ta ajuti ka unustada oma kohustusliku optimismi ja parteilise printsiipsaalsuse ning tunda ja arutleda sügava hingega inimesena («Ookeani peale», «Inimestest, raamatutest, merest»).

Kui see Smuuli 7. köide ja võib-olla terve sarigi tundub tänaste vajaduste vaatekohast liiga paks, tiraaž ülearu suur, paber liiga hea ja kaaneümbris liiga sinine, tuleb ikkagi mõnda alustatud töö lõpuleviimise väärikust. Ja loota, et niisama kindlameelselt nagu Smuul tehakse valmis poolleolevad «Sõnarinne», Tuglase, Alveri ja Krossi teosed.

MAIE KALDA

ON ÄRKAMISAEG

Foto: ARNO SAAR

Hando Runnel ja Arvo Valton Eesti Kongressi IV istungjärgul 16. märtsil 1991.

TERVITAME TEID 2. APRILLIL —
ÜLEMAAILMSEL LASTEKIRJANDUSE PÄEVAL!

EESTI LASTERAAMATUKOGU

SOOVIB ASUTADA

EESTI LASTEKIRJANDUSE EDENDAMISEKS

LASTE MEELISKIRJANIKU JA

MEELISKUNSTNIKU

AUTASU

Meie mõte on seda teha sümbolse taiesega, mille loomist on inspireerinud eesti lastekirjandus. Eelistanud on pisiplastikas (näit. keraamika) teostatud raamatutegelane (näit. Nukitsamees), mis määratakse edaspidi üle aasta laste arvamus kohaselt ühele eesti kirjanikule ja ühele kunstnikule. Esimesed autasud antakse üle aastate 1990–1991 eest 1992. aasta 2. aprillil.

Sellea seoses

KUULUTAME VÄLJA VÕISTLUSE

vastava etaloni — näidise saamiseks.

Võistlustöö tähtaeg on 1. oktoober 1991. Tööd palutakse esitada Eesti Lasteraamatukogusse: Tallinn, Kingissepa 30. Tulemused avalikustatakse 1991. aasta oktoobrikuu jooksul, auhind sobivaima töö eest 1000 rubl. + tasu autoritiraaži eest.

Täiendav informatsioon telefonil 68 24 63.

JÜRI LEESMENT. VIHME VÕORASTA. Valik tekste 1981–1987. Tallinn, 1990. «Eesti Raamat». 64 lk.

Praegu on raamatukriis ja inflatsioon. Segadus. Kaos. Anarhia. Raamatuturgu vallutavad käsi-käes seksiraamatute ja horoskoopidega vaikselt vagurad luuletajad. Raamatuid on palju. Raamatupoodide laod ajavad üle. Aga kes ostab? Väheseid hullud. Ja siis juba kindla peale, kindlaid tuntud nimesid. Nii elabki Jüri Leesmendi raamat «Viime ei võorasta» raamatukauplustes oma tasast ja unustatud elu.

Natuke see üllatab. Aga mitte väga. Leesment pole skandaalne, epateeriv ega vormiuenduslik. Oma populaarsuse on ta aga juba kätte saanud, maise au ja kuulsuse. Kui palju on üldse neid tõiseid eesti mehi ja naisi, kes poleks 1988. aasta suvel kaasa kõikunud Jüri Leesmendi ja Alo Mattiiseni laulule «Eestlane olen ja eestlaseks jään»? Jüri Leesment on saanud rohkem kui ükski teine noorautor. 300 000 inimest korruga sinu sõnu püüdnud, sinu sõnu laulmas, sinu sõnu avalik hääledele ootamas — seda

RABELEV RÄÄKIMISVAEV

on rohkem kui kolmesajatuhandelne raamatutiraaž.

Miks oli see aga just Jüri Leesment, kes kirjutas kuulsa ärkamislaulude sõnad? Võib-olla pääseb sellele vastusele ligemale Leesmendi varasemat loomingut uurides.

Tekstid raamatus «Viime ei võorasta» on aastatest 1981–1987. Need tekstid on seinte, trepikodade ja tänavate ahistusest. Mõõdujatest, kes tungivad su sisemusse, sorivad seal ja lahkuvad, ilma et neisse jääks sinust ühtegi jälge. Leesment ihkab abstraktset ühtesulamist, armastust, mõistmist. Temas on võimalus. Võimalus vabaduseks. Kuid suurem kui igatsus vabaduse järele on temas hirm. Ja hirm mitte väliste tegurite ees, mitte külmade kassilõhnaliste koridoride või vaenuke ja üksikõiksete inimeste ees, vaid hirm iseenda ees. Iseenda suutmatuse ees. Võimalus tõusta antakse üha uuesti ja uuesti, see antakse kõigile ja siis sõltub juba inimesest endast, mida ta selle võimalusega peale hak-

kab. Kas ta selle võimaluse ära tunnebki? Leesment tunneb. Kuid otsustavat sammu ta ei astu. Allaandmine järgneb allaandmisele. Võib-olla pole ta enda meelest küllalt väärtiline? Küllalt küps ja valmis? «Mismoodi sa sisened pilvede riiki, kui süda on sogastest soovidest triiki?» (Lk. 33.)

Jääb janu. Ja jääb hirm.

Mees, kes ootab, millal ta hädaldused õilistuvad kannatusteks. Kust jookseb üldse see piir? Kus lõpeb lihtlabane ja tüütu hädaldamine ja algab pühitsetud kannatamine? Kes teab.

Kõige kreedolikumaks tuleks arvatavasti lugeda luuletust «Läbi tuule». See on kuulutus ja üleskutse edasiminekseks, kuigi on teada, et ees ei oota midagi. Leesment teab ise, kuivõrd ta on tegelikult oma ajaga ühte seotud. Sellest pole pääsu.

1988. aastal lisandusid uued tekstid. Koos viisiga. Need viisid rahva hullumise ja ekstaasini. Jüri Leesment sai meedium, kes vahendas seda, mis oli rahva sees ja igatses

välja. Kas see oli lõpuks tema lendutus? Kas pommid kukkusid tema jalgade küljest? Kas ta sai vabaks?

Võimalik, et nende ärkamislaulude sõnu ei olekski saanud kirjutada Runnel või mõni teine tuntud isamaalaulik. See, kes alati oli olnud sirge ja tugev, kuulutanud šamaanina tõde. Võib-olla neid saigi kirjutada ainult selline luuletaja nagu Jüri Leesment, kartlik, kõverpeeglimine näol, teadlik omaenese jõuetusest.

Nii ma ei usugi, et see oli ainult juhus, et Leesmentist sai ärkamislaulude autor. See oli asja loogiline käik. Nii arvestades tema eelmist loomingut. Kui ka seda, et tegelikult vastas ta sellele rahvale, kelle eest ta nüüd loitsis, kõige paremini. See rahvas oli niisama nõrk, ehmunud, kibestunud, leti- ja tänavareaalide küljes kinni kui luuletaja Leesmentki. Aga samavõrd oli sellesamas rahvas aimus millegi muu, millegi suurema olemasolust.

Polegi oluline, mis edasi sai. Pole oluline, et sealt lennu pealt uuesti alla patsutati. Oluline on see, et lend toimus. Et pommid veidikeseks ki järele andsid. Ja võib-olla see ongi rahva ja luuletaja

kogu lugu, mis siinkohas peaks lõppema.

Mis järgneb, on argipäevane epiloog. Et meie käes on Jüri Leesmendi vanade luuletuste kogu, et me teame, mis toimus aastal 1988, et me näeme, mis toimub aastal 1991, et me aimame, mis edasi toimub. Siin on korraka peos minevik, olevik ja tulevik. Leesment mõjub praegu ootamatult vanamoelisena. Tulevik on see, et tema raamat ja peale tema veel lugematu hulk teisi luuleraamatuid jääb letile. Sellelesamale letile, mis «reaalidest» on Leesmentile üks painavamaid. Ja nii ongi Leesmentist, õigemini tema raamatust saanud asi, saanud kaup.

Ja «rabelev rääkimisvaev»? See, mis ühe luuletuse peal kirjana jäi kumama terve luulekogu taha? «Rabelev rääkimisvaev» ei ole negatiivse alatooniga sõna. See on pigem äratundmine, et vaikselt ei saa (vrd. P. Beier: «Keegi peab ometi ütlema»). Kuid ometi on selles sõnapaaris teadmine, et tema sõnades ei ole sellist jõudu, kui olla võiks. On veendumus, on tahe ja on — jõuetus. Aga samas — kui palju on meie seas üldse neid, kes ausalt julgeksid tunnista üles oma nõrkuse? **PIRET VIRES**

REIN RAUD

Ma pole veel lakanud ootamast.
Sest kes on meist käinud hulkumas sajandite
ristteedel, otsinud jälgi vaevatud liivast,
lugenud valgeid jooni kivide põskedel, meelde
painanud vahuribade sõnumeid
rannal, vee piiril, lubanud sõrmedel
uppuda männikoore krobedusse lugema
hääletut rõõmu? Uinunud märkide tuules?
Ja tagasi tulnud, jäämata lohutult vait.
Teadagi — vähe on nägijal rõõmu
kitsastest seintest, painavaist ahtaks kokku
päevade kangastusi, õhtute silmi
üksainsaks kriipsuks käskivast keelest.
Teine keel on seal taga. Mõned
mäletavad veel, üksteist kohkudes ära tundes
turul, aias, kitsas lootsikus triivimas mööda
kärestikulist jõge — hetke puudutus seob
igavesti ühte nende mineviku vead — sageli
sõnagi lausumata minnes lahku, on nad
ikkagi öelnud rohkem, kui lubab
hämarast valvav pilk. Võõrad ei kuule,
neile ei jätku palakest haprast unest,
mida ei mahu nägema läbi nelinurkse
kiivri kitsaste pilude. Olgu ühtedel oma
maailm, teistel oma, üle jõgede purre, kus võib
loojangul peatuda poiss, koolist teel koju,
mängida vilepilli päikese saateks. Seda
kuulevad kõik. Seda
ma ootan. Ikka veel. See pole vaev.

vaikself vaatavad maa seest suikuja silmad
otsa külmadele kandadele mis tõteldes
kihutavad edasi tulikauni tuleviku
poole kaasas sajanditepikkune kihk ja kes
võikski neile ette heita vaeva mis murrab nõrga
kuid tunnistab tugeva õigust — see üks on neile
jäänud — sõrmed piiluvad peenarde vahelt
veel ei ole aeg küps veel ei korjata põldudelt saaki
pühapäeviti sajab vihma sest nii on tarvis
mõni on salaja suutnud end rebida võõni
välja — naabri juukseid kleepides mutta —
juba sirutanud õhukesed jalad soopurdele
kõigepealt tuleb üle minna teisel pool antakse saapad
igauhele sobiv suurus igauhele sobiv töö
õpetatakse sõnad selgeks ölekõrrega ölekõrrega
puhutakse seebimulle sisse kõrvast ja ninast
antakse nimi ja võõras mõök — mälestus jääb —
siis müts pähe ja sammuma turulaudade
vahele maas veel veerevaid maasikaid
litsumä punasteks pannkookideks ajualasit
ainsa mõttena tagumas
süldi kilge: silt külge

«ju lapsena vihkasid verd vääritut mina»

KATRIN DE BAKKER

on maapeal segunenud
paradiis ja põrgu
on hetki selliseid
mil mõistus tõrgub
vastu võtmast
valesid ja vaenu
kes maksab tagasi
me igikestva laenu
kas kaitses Looja meid
et me ei väsiks
hall argipäev kui
seob meid käsist
kas kästi käsku andes
kask ka täita

kel jätkub jõudu
vabadusefuli
veel kord läita
kas lootus ükskord
meidki jätab maha
kas inimese olemise
mõte
põrguparadiisi
piirimail
on Jumala poolt
kasutatud võte
By Air Mail

16. jaanuar 1991

AVE ALAVAINU

Solvumise serva pääl,
ahastuse äärel,
uttu hajub meie hää
ja me siit ei pääse.

Ümberringi udulaam.
Pole mõtet sõuda.
Liiga kaugel suurem saar,
et võiks sinna jõuda.

Istub väike inimkild
saarel künka otsas:
äkki siis, kui udu kaob,
juba ilm
on otsas?

KAIRILE
Saarnaki laiul 1988

Kõik kisub meeletult kurvale.
Ammugi aeg võtta aega:
Elule (aga ka surmale)
aeg oleks näkku naerda.

Lootusetusse laskuda
aeg veidi aega ehk annab.
Praegu PEAB sillale astuma:
muidu ei tea, kas ta kannab.

1990

JÜRI KALDMAA

JÄRJEST ENAM KARDAN MA INIMESI
kellele olen luuletanud
kelle unedes olen liikunud
kellele elanud ja mõelnud
Nende näod — tõsised ja hallid nagu silmadki
on alles hõbepaju hilised harvad lehed
mis keerlevad tühjadel puisteedel
ja tantsivad tuules nagu lõbutüdrukud
Veel üks väljapeetud pööre asfak poos
et igaveseks kaduda
ja ma ei saagi hellitada
nende palet ega juukseid enne talve
kes on mu kodus kõige kurjem metsloom
Ta sunnib mind keskööni lumes sumpama
mähkima ja silitama puudutama ning hoidma
kirsside ja palja ploomi veritsevat hinge
nagu mu surmale hingavat last

HÄÄLETA LAPSE MÄLESTUS

Neid hetki peale surma ma ei mäleta.
Ja maal, mis püsis silme ees, ei taastu.

Ma olin laps. Mu palve oli hääleta,
mis kuulutas siis hukatust ja paastu.

Kas keegi vajas mind, kui nurgas nälgin?
Kas olin kellelegi viivuks puudu?

Ma olin orb. Ja keldrist üksi jälgisin
maailma läbi mati aknaruudu...

Kes korjab nüüd mu rõskes toas neid kildusid,
mis hüübiks nagu pisarad all laua?

Neid käsi, mis mind kividega pildusid.
Neid mäletan ma kauem veel kui kaua.

Hugo Raudsepa komöödia «Ameerika Kristus» tekst mõjub küllaltki tänapäevaseks, ei tahaks uskuda, et see on kirjutatud 65 aastat tagasi. Nüüdsedki ärimed siplevad kapitalipuuduses ja praegused teatrid peavad repertuaari täiendamisel iga kord probleemitsema, kas kassa huvides tulla vastu rahva triviaalsele maitsele või seda kunsti huvides trotsida ning otsida kriitikut kiitu. Raudsepp pooldab vastutulekut publiku soovidele ning on väga naeruväärinud igavate näidendite autorit Johannes Niglast. Süžeeilt on «Ameerika Kristus» lähedane E. Vilde «Pisuhännale» ning tegelastüübiki on analoogsed: Vestmanni kohta täidab siin märksa saamatum ärimies Mihkel Tammist, kellel on samuti kaks tütart: mehele saanud Asta ja alles ringi vaatav Milvi. Ka Asta mees Niglas elab äiapapa rahadest ning nooremale tütrele meeldivad iseäradud. Otto Västriku pole küll nii huvitav tegelaskuju kui Piibeleht, ent intriigi lükkab käima temagi. Kui «Pisuhännas» õiendas autor arveid Eesti Kirjanduse Seltsi auhinnaõistjatega, siis ka Raudsepal on tugev kihk rünnata oma vastaseid — vaimulähesteks nimetatud suunda. Peategelase Johannes Niglast nimegi on ta kokku kombineerinud Johannes Semperi ja Friedebert Tuglase nimest ning Niglast mõned biograafilised seigadki on laenatud Semperi elukäigust.

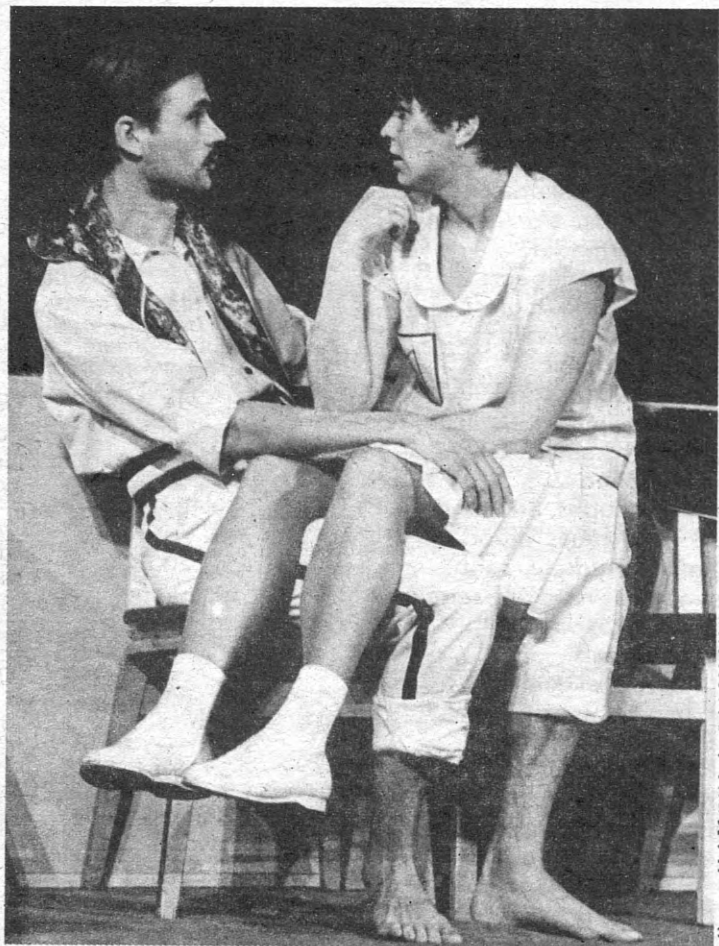
Eesti Draamateatril ja tema juhil Evald Hermakülal olnuks ebamugav «Ameerika Kristus» lavale tuua, sest esindusteater peab hoiduma massikultuuri teoorias kui ka praktikas. Raudsepa valeda olnuks aga üpris lootusetu ning vaevalt õnnestuks igati pilgatud Niglaste seisuks toetada. «Vanalinnastudio» on aga algusest saadik pidanud oma missiooniks publikut lõbustada ning mõnesugune kommertslik kallak on sel teatril ikka olnud. Niisiis võib «Vanalinnastudio» probleemistemata välja naerda noorelastest sünteesitud Niglast ja toetada rahvalikkude naljakirjanikke Seenetreialit. Pealegi ei ole lavastaja Gunnar Kilgas ega ka näitleja Raivo Rütel kuidagi Seenetreialit esile tõstnud. Küllap see tagasihoidlikkus on otsustavkohane praegusel momendil, sest massikultuuri pealetungi

„AMEERIKA KRISTUS“ VANALINNASTUUDIOS

VEEL ÜKS
HUGO RAUDSEPA
KOMÖÖDIA
UUSLAVASTUS

hoog on niigi suur ja Seenetreialite järele nõudmine kasvamas. R. Rütti Seenetreial oma kõhetu kujuga ei muutunud Tammistite salongis kuidagi domineerivaks isikuks, vaid jälgib sekumiskihuta siinseid sündmusi, temas ei ole maamehelikkust tühedust ega mõisavalitseja ettevõtlikkust, nagu on näidendi remargis kirja pannud Raudsepp. «Ameerika Kristus» ulatuslikud remargid on siis veel vähestest teatrikogemustega näitekirjaniku kirjutatud ning nendest saab vähe hoolida. G. Kilgas on nii Raudsepa stiilist kui ka tekstist kindlalt pidanud, ta pole Mati Undi kombel läinud klassikute ümber tegema. Mõnes kohas oleks oodanud siiski lavastaja seisukoha teravamat esitamist, aga G. Kilgas on oma töö kogu näidendi jooksul teinud väga neutraalselt, oma sümpaatiaid ja eitamisi eriti rõhutamata. Nagu öeldud, sobib komöödia probleemistik tänapäevaga ning terasem publik leiabki vastavaid assotsiatsioone. Kuid saalis istub muidugi ka loiumaid vaatajaid ning nende kaasatõmbamiseks võinuks lavastaja mõne aktualiseeriva vihje teha kas mõne sõna lisamisega või ainult aktsendi tugevdamisega. Sest kõigest autoritruudusest hoolimata on ometi ka G. Kilgas pidanud otstarbekaks väiksemaid muudatusi teha (kaks tegevuskohta on ühendatud, üks teenijaroll välja jäetud, pastor Kärkmanni teksti kärbitud) ning seda võib heaks kiita.

Küllap «Ameerika Kristuses» on objekttegelaseks Johannes

Stseen lavastusest: Otto Västriku (Üllar Pöld) ja Milvi (Anne Veesaar).

Niglas, kelle pihta autor sihik kõige rohkem pilkenooli. Oluline on ka pinget tekitav India külaline Otto Västriku, kuna tegelaste nimekirja eesotsas seisva kaupmees Tammist (Villem Indrikson) roll tegelikult osutub teisejärguliseks. Niglaste jaoks ei ole lavastaja kahjuks leidnud sobivat näitlejat. Raivo Tamme vähestest lavakogemustest ei ole piisanud nii suure rolli huvitavaks esitamiseks. Ka R. Tamme kirjanik Niglas mõjub pretensioonikalt ja naeruväärsest, aga liiga ühehäälselt — ta ei ole veel tegelaskuju arendamiseks tegevuse käigus huvitavaid

nüansse lisanud. «Vanalinnastudio» vana kaardivägi on ju väike ning see seab mõnigi kord režissööri raskete probleemide ette. Lavastajana oleksin siiski Niglaste rolli andnud vanameistri Aarne Üksküla kätte. Ehk on ta sellele osa jaoks vanavõitu, kuid jumestajad on ometi võimelised näitlejat tosin aastat nooremaks näitama. Kas pole Üksküla kasutamise hullu pastori Kärkmanni rollis tema ande pillamine? Üksküla saavutab küll eksvaimuliku nägi publikult aplausi vaatuse keskel, ent õigupoolest on Kärkmann juba autori poolt joonistatud jämekoomika vahenditega

ning rahvast temaga naerutada pole raske.

Komöödia pingevedrut üleskeerav Otto Västriku on noore näitleja Üllar Pöldi kehastada. Temagi võinuks end mitmekülgselt näidata, vahel oodanuks mõnd meelde jäävat koomilist nüanssi. Kuid Västriku võib muidugi esineda ka sümpaatse ja õilsa noormehena, nagu näitab teda U. Pöld — «Ameerika Kristuses» on küllalt teisi, kelle abil publikut naerma panna.

Esietendusel jäi mulle kõige huvitavam, kõige peenemalt väljajoonistatud rollina meelde arst Somba. Heino Torga dialoogid küll oma patsiendi Villem Tammitiga, küll pastor Kärkmanniga, küll Asta Niglastega valmisid tõelise teatrielamuse. Sombat näitas Torga elutarga vana isa isandana, kes ei sõanda enam suuri aktsioone ette võtta ning peab targemaks filosoofiada. Kuid patsiente lohutava kunagise elumehe kohtagi käib vanasõna, et ka vana hobune ihkab kaeru.

Sedasama ellusuhtumist teravamal kujul näitas Vello Janson haige Villem Tammist rollis. Janson ei ole mind kunagi eriti üllatanud, rollijoonised ja mänguvõtted on üsna samalaadsed. Kui aga lavastaja on tuttav V. Jansoni ammuaga, siis võib ta peale lootust ning talle sobiva rolli anda. Nii on ka «Ameerika Kristuses».

Eva Malleus (Asta) ja Anne Veesaar (Milvi) esinesid sümpaatselt ning näitasid oma võimeid arenevatenä. Episoodilistest tegelastest näitas detailrikkust Jüri Karindi advokaat Pirnina.

«Ameerika Kristus» võib soovitada kõigile, kes tahavad saada lõõgastust ning veeta lõbusa õhtu. Kümneaastasest saja-aastase: seksitseene ei ole, rumalaid sõnu ei tarvitata, aga naerda saab korduvalt. Ainult usklikel vanainimestel ei maksa seda etendust külastada, sest hullu pastori kõrval kõlab Raudsepa tekst mõnes muuski kohas jumalavallatult ning lavastuse tendents hoiab ateismi poole. Kuid niisugune juba on Hugo Raudsepp.

OSKAR KRUUS

(Algus 3. lk.)

«Lõunatuul» ja «Ellen Paas» olid teiste motiivide hulgas oluliseks põhjuseks, et Mälg 1944. a. sügisel kodumaalt lahkus. Igatahes leiame kogumikust «Saksa fašistlik okupatsioon Eestis» (1947) järgmise karmi hukkamõistu: «Suurima tooruse ja inetusega tuli toime Mälg, kes oma varemkirjutatud teoseid fašistliku propaganda nõuete kohaselt ümber töötas. [- - -] Veel häbiväärsem on see, et eesti teatris leidis siiski inimesi, kes sellega kaasa läksid ja nõus olid sellist pahna lavale tooma.» Esitatud kirja koht kordub veel 1960 ilmunud koguteoses «Minevik ja tänapäev». Viimasest selgub, et hinnangu autoriks on P. Põldroos. Tänapäeva muutunud poliitilises õhkkonnas on need etteheited olulises osas oma kehtivuse kaotanud. Ühtlasi tuleb meenutada laiemat ajaloolist tausta (suurriikidevahelises võitluses käest kätte käiva väikerahva madala profiiliga visklemine väljapääsuotsingutes), samuti asjaolu, et sissetulekutest huvitati kirjaniku looming on ikkagi (W. Busch: «Der Lyriker bringt seine Gefühle zu Markte, wie der Bauer seine Ferkel»), kus tuleb arvestada turunõudeid. Ometi ei sündinud Mälg niisuguseks voolu-

AUGUST MÄLGU KADUNUD NÄIDENDID

jooneliseks tegutsemiseks mingi surmahäda. Tuletatagu meelde, millises kehuses elasid nõi aastail Alver ja Talvik. Ja ikkagi kirjutas esimene sõjavastase šedöövri «Laul pojast» (hiljem pealkirjaga «Puust palitu»).

1943

vaatajate ette jõudnud kolmevaatuslik «Kadunud päike» on samanimelise jutustuse (kogust «Kadunud päike», 1943) dramatiseering autori enda sulest. Lava nõuetele vastavalt tegi kirjanik süžees vajalikke ümberkorraldusi, arendas välja dialoogi, juurde on võetud uusi tegelasi, jutustuses ilma nimeta esinejad on käinud läbi ristimisveest.

Kaheksas pildis areneva näidendi tegevus algab kiriku juures, kus jõuka Ogandi talu ainus poeg Leemet ja vaese Koltse metsataluniku tütar Ebe töötavad üksteisele truuks jääda. Takistuseks osutub aga Leemeti isa Taavi vastuseis, kes on oma talu perenaiseks valinud Ulla Mare, vakuvanema tütre. Vakupoel tapab impulsiivne Ebe

foogti sulase, kes tüdrukule kallale kipub, ja viimane peab võimude jälitamise eest peitu minema. Kolmandas vaatuses läheb Leemet Ebet otsima, sattudes palgasõduriks Rootsi võimude juurde; siin võideldes lunastab ta Ebe surmasüü. Haavatuna Koltsele jõudnud, leiab ta tüdruku kodunt. Taavi nõustub lõpuks noorte abieluga.

Näidendi raskete aegade sõnumiks vaatajatele on Koltse Peedi repliik: «Kes elab, see võib veel mõndagi näha: Kes ei ela, ei näe ka midagi.» Pealkirjas peituv sümbol on sulandatud Leemeti hüüatusse näidendi lõpul: «Nüüd olen ma tugev. [- - -] Kui järsku hakkas päike mulle jälle paistma.»

Tegevuskohana on märgitud Eesti, ainsa faktilise geograafilise paigana leiab nime tamist Hiiumaa, kuhu Leemet püüab Ebet otsides pääseda. Ajaloolise isikuna on juttu Vene tsaarist Ivan IV-st. Seega peaks sündmused arenema Lääne-Eestis 1570. aastate keskpaiku, kui Liivi sõja käigus Vene vägede ret-

ked ulatusid Eesti mandri lääneossa (1576 ka Saaremaale).

Autor on põiminud näidendisse rahvatantse, mille osatähtsust lavastajad veelgi suurendasid. «Estonias» oli näidendi esietendus 20. novembril 1943. Kavahe saatesõna lõpetab kirjanik optimistlike sõnadega: «[- - -] kes ei murdu ega väsi, see teenib endale ka õiguse õnnele ja elule.» Muide, «Estonia» esietendusel istus ka 14-aastane Ardi Liives ja märkas, kui autor rahva poole kummardus, et Mälg nagu oli täis suuri higipisaraid. On õnn, et see kogemus Liivest näitekirjanikuteelt eemale ei peletanud.

Eriti suur osa oli rahvatantsudel «Vanemuise» lavastuses, millele E. Tubin oli kirjutanud saatemuusika. Teiseks kasutati siin B. Kangro töödeldud teksti, kust ta hilisemat mälestust mööda kõrvaldas propagandamaigulised vihjed kaasaja võitlustele. Retšensent G. Suutsu mulje kohaselt oli «Vanemuise» lavastuse eesmärgiks dekoratiivse pildisarja loomine, silma

ja kõrva meelitava liikumise pakkumine. Näitlejadki olid valitud balleti- ja muusikalavastuse poolelt. Seetõttu ei tungitud ajaloolise tõepära edasiandmisel ja tegelaste psühholoogia käsitlemisel kuigi sügavale. «Kadunud päike» mängiti veel Pärnus ja Kuressaares.

Kogu olemasoleva informatsiooni puhul puuduvad ikkagi Mälgu kolme näidendi eestikeelsed tekstid. Arhiivitöötajate, bibliofiilide ning käsikirjade kogujate ette tõuseb tänuväärne ülesanne — jätkata Mälgu näidendite teatripaljuduste otsimist («Kadunud päikest» mängiti 1964. a. ka Kanadas, Lõuna-Ontarios Seedriurul). Kui silmas pida näidendite suurt lavastatavust 1942–1944, siis on uskomatu, et mõni tekstiraamat ei jäänud näitlejate kätte. Kuigi ka nende puhul toimis sõjajärgsele terroriaastale iseloomulik ärahirmutamismehhanism, võib üldreeglit olla erandeid, milleks osutub juba mainitud «Lõunatuule» Läti tõlke säilimine (vt. Ita Saks «August Mälg taasleitud näidend Lätis» — «Reede», nr. 42, 14. X 1990).

TRADITSIOONID JA TEADMATUS

Eesti animakoolkonda kuuluvad autorid on seni juhindunud tugevast tsunftisest regulatsioonist — ühe mehe inspiratsioonist eelistamisest «turuinspiratsioonile».

Autorifilme soosinud omanikute raha on hahitumas. Tuleb töötada turule.

«Tallinnfilm» läinud aastasse 11-filmlisse animafoodangusse planeeriti kuus kaubalist filmi: nukufilmilt «Päkapikud piiluvad» ja 4-osaline läbivate tegelaste serial «Koolilood», joonisfilmilt «Naksitrallid» kokkuliidetud ühetunnine müügivariant.

Nähtu sundis mõtlema alljärgnevale:

1. VORMIEDEVUS.

Kiitakse banaalsed töed pompossest, «Naksitrallide» kolmiku suhted ei ole sugugi nii labased, et neid peaks sellise vormiuputusega serveerima. Ülimalt ülekujutatud tagajamised dünaamilistes stseenides ja sünged halva ilma foonid staatilistes olukordades häirisid peategelaste muidu tundlikult mõeldud suhetekolmnurga jälgimist. Vaid hiljem juurde tehtud filmi keskosa satuvad leebed mehikesed neile sobivasse miljöösse.

Ka «Koolilugude» autorid imetlevad liialt enda väljamõeldud nukke, nii et realistlike tegelaste (õpilased, õpetajad) omavahelised suhted jäetakse välja arendamata — näeme-kuuleme üksnes reflektorset käitumist (nad isegi ei kõnele artikuleeritult).

Vaataja tähelepanu püüab tabada faabulaniidistikku. Seda leidmata hakkab ta tegema valejäreldusi: ebaoluline muutub oluliseks, mõne plika pats või poisid kets saab erakordse tähenduse.

2. TEISEJÄRGULISTELE TUNNETELE (edevus, kambavaim, kahjurõõm) RÕHUMINE.

See on peamine põhjus, miks «Koolilugusid» oli ebamugav vaadata. Sarja läbivaks ideeks näib olevat mõdotundetu üleoleku propageerimine. «Looduslootunnis» (K. Kivi) ollakse üle kiviajast; «Muusikatunnis» (H. Volmer, A. Mänd) klassikutest; «Astronoomiatunnis» teleskoobist ja lendavatest taldrikutest ja lõpuks «Geograafiatunnis» (R. Unt) ollakse üle ligimese tunnetest (näeme, kuidas kogu klass, ühegi erandita, mitmel viisil irvitab kohtlasena näidatud maateaduse- ja opakana mõ-

juva lauluõpetaja suhete üle).

Üks asi on autoritel õnnestunud — kujutada nappide vahenditega täisealiste maailmas valitsevat poliitilist tsentrismi, kus mäng käib samuti ühte väravas — mis alamõduline, tehakse pulbriks, mis ülemõduline ja pähe ei mahu, keeratakse pilaks.

3. KEELATUD VÕTTED.

Peaaegu silmas mänguasjanduse ja naturalismi kooskasutamist ning sellel pinnalt tekitatud julmi aktsente, millest «Naksitrallid» kubiševad. Lapsed samastuvad mänguasja-tegelasega järgitult ja nende vastu ei sobiks kuhjata sedavõrd palju anatoomilist tapahimu. Varem võis pidada neid liialdusi autorifilmi rudimentideks, kuid nüüd, mil film on täpselt lastele orienteeritud, torkab kõik jöhkvalt silma. Olen märganud, et klassikalistes sarjades on nii omad kui ka võõrad võrdselt karikatuurid ja kõik natuke armsad.

4. ÜHISLU RUDIMENTID.

H. Parsi muidu mahedas päkapiku piilumise loos äratavad tähelepanu paar stseeni. Ühes äratub ühisriiulitel magavaid päkapikke ootamatu signaal, kõik kargavad voodist ja tõttavad kohusetruult tööle. Leidub isegi keegi, kes kõigi voodid korda seab. Hetkeks tundub, et mehikesed kohal valitseks nagu mingi nähtamatu kontroll.

Teisel ei seisa üks üliväga armsa ja osavõitliku olekuga imemees üldse oma ülesannete kõrgusel — kui ta näeb lausa afektis röökivat last, siis selle asemel, et midagi imetabast lapse lohutamiseks käiku lasta, põgeneb ta jõuluvana kaebama. Vana raputab omakorda halvustavalt pead ja ekraanile ilmub viitsakimp.

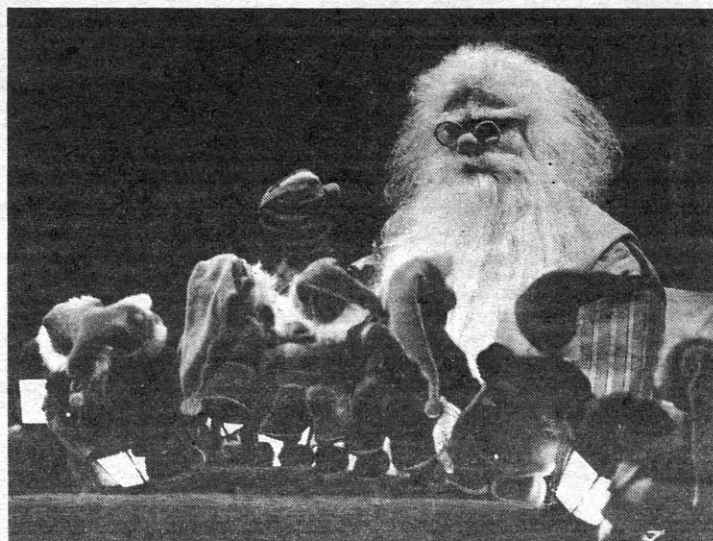
Eraldi käsitlust väärivad animastuudiotes 1990. aastal valminud autorifilmid.

«Jackpot» (H. Volmer, R. Unt)

on lugu lumpenist ja mängumasinast. Filmi suhetevõrk on tihe ja teda on hea vaadata. On tegija ja nägija (lausa ühes isikus) ja protsess, mida tegija

Kaader seriaalist «Koolilood».

Kaader Heino Parsi filmist «Päkapikud piiluvad».

näib algul juhtivat, kuid mis üsna ruttu tegijat üha rohkem mõjutama hakkab ja lõpuks tegija hävitab.

Vaatame seda kõike pealt. Muigame lumpeni üle. Meile ei meeldi lumpen, meile meeldib masin. Ka autorid paistavad sama meelt olevat — täpsustatakse lumpeni päritolu asurkonda, kui olla zooloogiline. Ka see, kui lumpenil mänguhoos haprasti läheb (ta lastakse mängult, teoreetiliselt maha), jätab

meid külmaks. Lõpus, kui lumpen juba «päriselt», «natuuris» ära koristatakse, mõjub see meie salongist vaadatuna ootuspäraselt. Tore oleks tõesti niiviisi, istmelt tõusmata, otsuseid langetada, kas kellegi mäng on läbi või mitte. Salonglikud illusioonid! Game is not over!

«Minekus» (A. Paistik)

näib lõpetavat A. Paistiku masohhistliku varjundiga süva-

eksistentsiaalse tetraloogia, milles on vaadeldud indiviidi (mehe) fataalset sõltuvust kogu tema olemust läbistavast absoluutseist programmidest.

Programmid oleksid:

— meheliku sotsiaalse edu programmi täitmine filmis «Hüpe»; idee materiaalse väljenduse kalal töötamine kui meheliku ideoloogiaprogrammi täitmine filmis «Lend»; mees silmitsi meheliku mõlemise, tunnetusliku programmi täitmisega filmis «Silmus» (sarja parim, esteetiliselt veenvaim osa); ja nüüd «Minekus», mees moraalsest programmist aru saamas ja seda täitmas.

«Minekus» paneb üks koht kahtlema. Filmi alguses siseneb mees peaaegu absoluudina tunduvasse objekti. Ka objekti sisemus kõneleb raskepärastest korrastatusest ja funktsionaalsusest. Korraga osutub täiesti läbi mõeldamatuks viis, kuidas pääseda üle hiigelreservuaari. Juhuslikke vahendeid kasutades, juhuslikel asjaoludel pudeneb mees reservuaari, kus satub silmitsi absoluutsete asjaoludega. Filmi idee avaneb mõnevõrra banaalselt (näiline toobris), kuid on teostatud mastaapsete vahenditega. Kõik, mida teed teisele, teed tegelikult endale.

«Surmamõrsjad» (T. Kivihall)

on film, millest õhkub erilist esteetiliselt kindlust. Valikud on langetatud sissepoole, film pööratud traditsiooni, mitte sellest välja. Lõppu lisatud tumm tsitaat K. Kivi «Klaasikillumängust» rõhutab seda veelgi, mõjub kui kummardus koolkonnale.

«Surmamõrsjad» on literatuursel materjalil (M. Underi poem) põhinev ülimalt mitteliteratuurne film. Siin ei toimu midagi objektiivset, kirjeldavat. Kõik, mis kunagi on juhtunud, peegeldub tegelaste nägudelt ja kostab helitaustalt. Valitsev seisund on astraalne.

Kui «3x1» (H. Mets, H. Ernits, A. Vasar) autorid jagavad lähiminevikule jahahoopet, siis P. Pedmanson oma «Kilpkonna-de lõppmängus» sellise paranoidse tegevusega end ei koorma. Autoril on õnnestunud suurepärase trikk — ära vahetada triviaalse ja igavikulise kohad. Tulemuseks eht postmodernistlik olevikutunne — tulevasse ja minevasse suhtuda üksnes läbi mängu ja eruditsiooni.

VALTER UUSBERG

REEDE, 19. aprill

kl. 17

«TALLINNFILMI» HIIU VÖTTEPAVILJONIS, Hiiu-Suurtüki 4

Stockholmi Teater «GALEASEN»

Jean Genet «Toafüdrukud». Lavastaja Linus Thunström;

kl. 21

KADRIORU JÄÄHALLIS

KAUNASE DRAAMATEATER

Ausra Maria J. Sluckaitė «Liiva-klaaverid». Lavastaja Jonas Jurašas.

LAUPÄEV, 20. aprill

kl. 15

«TALLINNFILMI» HIIU VÖTTEPAVILJONIS, Hiiu-Suurtüki 4

Stockholmi Teater «GALEASEN»

Jean Genet «Toafüdrukud». Lavastaja Linus Thunström;

kl. 19

EESTI DRAAMATEATRIS

«FREIES THEATER MÜNCHEN»

William Shakespeare «Macbeth». Lavastajad George Froscher, Kurt Bildstein.

PÜHAPÄEV, 21. aprill

kl. 12

EESTI DRAAMATEATRI VÄIKES SAALIS

EESTI DRAAMATEATER

Minoru Betsuyaku «Väljakäik». Lavastaja Juhan Viiding;

kl. 19

YENE DRAAMATEATRIS

Janka Kupala nimeline VÄLGE-

YENE AKADEEMILINE TEATER

Janka Kupala «Kohalikud». Lavastaja Mikalai Pinigin;

kl. 19

EESTI DRAAMATEATRIS

«FREIES THEATER MÜNCHEN»

William Shakespeare «Macbeth». Lavastajad George Froscher, Kurt Bildstein.

ESMASPÄEV, 22. aprill

kl. 19

KADRIORU JÄÄHALLIS

Helsingi Teater «VIIRUS»

Peter Weiss «Marat». Lavastaja Arn-Henrik Blomqvist;

kl. 19

EESTI DRAAMATEATRIS

VILNIUSE VÄIKE TEATER

Anton Tšehhov «Kirsiaed». Lavastaja Rimas Tuminas.

TEISIPÄEV, 23. aprill

kl. 15

KADRIORU JÄÄHALLIS

Helsingi Teater «VIIRUS»

Peter Weiss «Marat». Lavastaja Arn-Henrik Blomqvist;

kl. 19

EESTI DRAAMATEATRIS

LÄTI KUNSTITEATER

Jānis Rainis «Kuldrautsu». Lavastaja Arnis Ozols.

KOLMAPÄEV, 24. aprill

kl. 18

KALAMAJA KULTUURIKESKUSES

EESTI NOORSOOTEATER

Anton Hansen Tammsaare—Mati Unt «Priius — kallid anne». Lavastaja Mati Unt;

kl. 22.30

EESTI NOORSOOTEATRI VÄIKES SAALIS

EESTI NOORSOOTEATER

Anton Hansen Tammsaare—Mati Unt «Taeva kingitus». Lavastaja Mati Unt.

NBI Pääsmete müük Eesti Draamateatri kassas, Pärnu mnt. 5 alates 2. IV 1991. a., Noorsooteatri efendustele Eesti Noorsooteatri kassas, Lõu t. 23.

RAHVUSVAHELINE BALTI TEATRIKEVAD
TALLINN 1991

REET

VARBLANE

Tartu Riiklik Kunstiinstituut eksisteeris küll vaid kuus ja pool aastat — 1944. aasta sügisest 1950. aasta lõpuni (viimastel üliõpilastel lasti Tartus lõpetada 1954. aastal), kuid moodustab siiski omaette peatüki Eesti kunstiopetuse ajaloos. Ja üsnagi õpetliku peatüki, mille põhjal on võimalik jälgida stalinliku ideoloogilise (millele lisandus ka füüsilise) surve mehhanismi ja loomuliku, traditsioonidel ja tervel mõistusel põhineva kaitsemehhanismi koosseisistestimist ning vastastikust mõju.

Praegune Tartu Kunstimuuseumi väljapanek on ilus tõestus, et viie aastaga ei saa käsipoliitika kultuuris veel midagi korda saata. Vähemalt 1948. aastani suutis instituut säilitada täiesti normaalset elurütmi ja kunstiopetamise keskkonda. Vastupanu eelduseks oli oma väljakujunenud kunstielu — omamaine kunstiopetus, oma rahvuslik kunstikoolkond. Kas ei peitunud vastupanu jõe üks allikas ka sõjaeelses kunstis siin Eestis, kus vaatamata äärmiselt ebasoodsatele välisoludele suutis kunst omandada erilise vaimuse ja säilitada 1930. aastate lõpul väljakujunenud kunstikoolkonna selgelt eristatavaid tunnuseid. Esteetilise protestivormina toimus see 1940. aastate algul ja ilmselt kandis sama rolli edasi ka 1940. aastate teisel poolel. Üldse vajaks neljakümnnendate alguse kunst lähemat uurimist nii protestivormina võraste arusaamade vastu kui ka eeldusena eesti kunstikoolkonna säilitamiseks läbi raskete viiekümnnendate. Aga see oleks juba uus teema.

Tartu Kunstiinstituudist kõneldes tulekski eristada kaht eri tasandit. Esiteks tasandit, mis seostub ametlike käskude ja keeldudega — õppenõukogude ja üldkoosolekute protokollid sõnavõtte ja otsustega, Moskvast ja Tallinnast tulnud juhtnööridega jne. — surve mehhanismiga, mis püüdis iga hinna eest hävitada senist arusaama kunsti ja kunstiopetusest, allutades mõlemad rangelt piiritletud kaanonitele, kus iseseisev mõtlemine ja otsustusvõime osutusid üleareseks ning isegi vastunäidustatuks. Teiseks tasandit, mis hõlmab tegelikku elu — üliõpilaste omavahelist läbikäimist, suhteid õppejõududega, juhendajate mõju, nende erudeeritust või ka veidrusi, huvi õppejõudude tolaeagse, aga ka varasema kunsti vastu — ühesõnaga kogu vaimset keskkonda, mille moodustas teadmine nii eesti kunsti traditsioonidest kui ka tegelikult kogu XX sajandi moodsa kunsti otsingutest. (Kunsti)mälu ei olnud veel hävitatud ja nii õppejõud kui ka üliõpilased olid ju selle mõjuväljas üles kasvanud, seda enam, et kunstiinstituudi formeerimise ajal pärines enamik õppejõude otseselt «Pallasest». Tuletagem siinkohal meelde «Pallase» skulptuuri ja maalikoolkonna loojaid Anton Starkopfi (1948. aastani instituudi direktor) ja Ado Vabbe, aga ka Aleksander Vardit, Elmar Kitse, Alfred Kongot, Martin Saksa, Johannes Hirve jt.

SURVEMECHANISM

Siin tahaks veidi lähemalt vaadelda mõlema tasandi ise-

TARTU KUNSTIINSTITUUT

JA SELLEKOHANE VÄLJAPANEK TARTU KUNSTIMUUSEUMIS

1952. a. kevadel ENSV Riikliku Kunstiinstituudi Tartu osakonna skulptuuri eriala lõpetajad. Vasakult: E. Rebane, õp. M. Saks, S. Jõgever (maal), J. Vares, L. Viilip, E. Tamilo, õp. J. Hirv, J. Paberit ja P. Ciukas.

loomulikumaid ilminguid, kokkupõrkepunkte, mis halvasid kaitsemehhanismi, sundisid kompromissidele ja läbi nende paratamatutele hälvetele kogu kunstielu. Sest tõsisest kunstiväärtuste ja -õpetamise ümberhindamisest saab rääkida alles 1950. aastal, mil lasti lahti peaaegu kogu vana kaader kui «kõlbmatu nõukogude õpetaja — ideoloogilise kasvataja ülesandete täitmisel» (Starkopf, Vabbe, Vardi, Kongo, G. Raud, puudutamata jäeti vaid loomingu kompromissidele läinud Kits, Saks, Hirv), uus värske veri — aga püüti sisse tuua Leningradis kunstihariduse saanud hulgast (I. Kimm, Dreifeld jt.). Kuid ka see ei aidanud, sest kunstihariduse andmisel kahes paigas — Tallinnas ja Tartus — polnud valvsus ometi tagatud, ja 1951. aasta 1. jaanuari ministri käskkirjaga ühendati Tallinna Riiklik Tarbekunstiinstituut ja Tartu Riiklik Kunstiinstituut ENSV Riiklikuks Kunstiinstituudiks asukohaga pealinnas. Sest oli ju «ebatavaline olukord, et eksisteerib kaks õppeasutust, aga puudub keskoopasutus», nagu väljendus uus instituudi direktor Friedrich Leht, Peterburi Kunstiakadeemia haridusega kunstnik, kes küll ei mõistnud eesti keelt, aga teadis hästi, kuidas eestlastest kunstioppuritest nõukogude kunstnikke kasvatada.

Ka surve mehhanismis võib eristada kaht tasandit — üliõpilaste, eelkõige aga õppe-

jõudude ideoloogiline töötlemine ja konkreetsed sammud õppeprogrammide ja õpetamismeetodite ümberseadmises ning diplomitöödele esitatud nõudmistest. Kui esimesed kolm aastat võis ebamäärasest ja üldisest ideoloogilistest nõudmistest mööda hiilida, siis 1948. aastal läks nõiajaht «kodanlikule formalismile ja selle viljelejatele» täie hooga lahti. Parimaks vahendiks selles võitluses on ikka ja alati olnud demagogia — suurte tulevikuvaartustele vihjamine, väiklaste omakasuisintide ning muidugi «nähtamatu» vaenlase paljastamine: «Riik maksab kõrgemate koolide õppejõudele palka, [...] selle eest [...] tuleb lõplikult lahti öelda lääne sealsest haiglastest kunstivooludest, mis teenivad oma ideoloogiaga kapitalismi, sotsialistliku ühiskonna suurimat vaenlast.» Kogu see läbinähtav propaganda võiks ju jääda süütu kõrvalnähtuse tasemele, kui tal poleks sellist võimu inimeste saatustega mängimisel. Ja seda hirmsam oli auväärseima ning kompromissituima õppejõu A. Vabbe alandamine haledateks patukahetsusteks. Võib-olla just sedasorti alandustest hakkaski kaitsemehhanism kärsima? Totaalse süsteemide inimvaenulikkus ei peitu mitte niivõrd inimeste füüsilises hävitamises, kui-võrd nende vaimses kätkestamises. Järgmisel aastal lisandus õppejõudude raamesse seadmisele direktor E. Ein-

manni üleskutse jälgida üliõpilasi ja nende hoiakuid.

Ka konkreetsed sammud algasid temaatika puhastamise nõudmistest, mis sisuliselt veel midagi ei muutnud. 1948. aastast hakati järjest rohkem rõhutama joonistuse osatähtsust («sest joonistusoskus on sotsialistliku realismi põhialuseid ja joonistusoskus on olnud varasemas kunstiopetuses põlu all»). Joonistuskursusi korraldati eraldi üliõpilastele ja õppejõududele, üliõpilasi viidi üle järgmisele kursusele vaid tingimusel, et nad täiendavad end joonistusoskuses. Kuid ka kogu eelnev «Pallase» õpetamisviis oli baseerunud realistliku aluse andmisel esimestel kursustel, sest ajast pärines Vabbe sallimatus viigurdamise vastu. Tema õpilane A. Peerna iseloomustas veel 1940. aastate lõpul Vabbe kui «ranget realisti, kes nõudis natuuri põhjalikku vaatlemist ja uurimist». Põhimõtteliselt samad sõnad saatsid ka J. Nõmmiku joonistamisõpetust aastail 1943–1944. Asi polnud realistlikus joonistamisõpetuses, sest ka realistlikult joonistada on võimalik mitut eri viisi. Asi oli kindlates eeskujulistes kaanonites, ühetaolises nägemisviisi ning mõtelaadi kasvatamises, tegude ja sõnade üle kontrolli kehtestamises. Kas ka mõtete üle?

KAITSEMEECHANISM

Kuid vaatamata kõigele säilis kunstiinstituudis täiesti normaalne ja täisvereline elu.

Sellest võib ettekujutuse saada tollaste üliõpilaste meenutustest ja kinnitust sellele leiame nende instituudiaegsest loomingust. Siinkohal tasub vaid üles lugeda Ado Vabbe vestlused kunsti ja kunsti-kaugetest asjadest, Anton Starkopfi ja Ülo Soosteri dispuudid kunsti piiride laiendamise, deformatsiooni osast, õigusest luua kujundit oma suva järgi, pühapäevased ennelõunad Kunstimuuseumis nägemaks keelatud eesti kunsti, moodsa kunsti raamatute ja ajakirjade lugemine ning üksteisele edasiandmine, sõpruskond Ü. Soosteri, H. Roode, H. Viirese, L. Saartsi, V. Ohaka jt. eestvedamisel. Ühised huvid Picasso veidra deformatsiooni, pildi struktuuri vastu, Elmar Kitse loomingu ning isiksuse jumaldamine, istumised temaga instituudi vastaskohvikus: Kõike seda tehti niisuguse fanaatilise innu ning eneseunustusega, nagu oleks aimatud aja ja olude kaduvust.

Näitust vaadates ei tohi unustada, et tegemist on õpilastöödega, suures osas ka viisanditega. Kuid tüüpilistest õpilastöödest on need kaugelt üle, isegi mitte niivõrd kunstiküpsusega, kui-võrd hämmastava selguse ja kompromissitusega oma tahtmistes. V. Ohaka, H. Roode, Ü. Soosteri, A. Suumani tollaseid etüüde võib vaadata nagu moodsa kunsti krestomaatiat, kus kõik voolud, nabiidest alates ning moodsa kunsti katsetustega lõpetades, on ise läbi elatud. Neid etüüde vaadates meenuvad A. Vabbe tolaeagseid sõnad «etüüdi lõpetatusest, terviklikkuse väärtuse andmisest». 1945. aastast on V. Pirgi, J. Uiga, K. Kärreri väikeses kompositsioonides tunda oma õppejõudude laadi läbi-maalimist — L. Mikko ja E. Kõksi, A. Vardit ja A. Vabbe. Ka see tuli omal nahal läbi proovida, saavutamaks nõukust ja julgust tehnilistes väljendusvahendites. Temaatikagi on vaba ajakohasest õnnest paatosest, maaliti vaid seda, mis pulbitses eneses ning mis vajas väljaelamist ka kunsti-maailmas — sulneid ja ujedaid naisi, erootilisi stseene, lihtsalt inimväärselt argielu. Teisiti on diplomitöödega — need on valminud vähem või rohkem kompromisslikult. Siin on arvestatud juba kindlat eeskuju vene nõukogude tolaeagsest kunsti- ja sealt võetud kaanoneid diplomitööst diplomitöösse korduvast võttestikus. Üllatav on tajuda kahte erinevat tunnetust — tinglikult võib eristada aastaid 1945–1949 ja 1950. aastate algust. Esimene jätkas Vabbe-Kitse sissepoole pööratud maailma loomist, teine pöördus enam väljapoole, oli efeksem ja läbilöögi-võimelisemgi, eiramata maalilisi väärtusi ja tundlikku pintslikirja. Tartu Kunstiinstituudi kunstiküpsust tasemest (selle säilimisest) annab tunnistust seegi fakt: Ülo Soosteri edu eelduseks Moskvast loevad just moskvallased ise tema tugevat alust instituudi-päevilt. Miks polnud aga ülejäänud sõpruskond, isearanis Tartusse jäänud, hiljem läbilöögi-võimeline? Kas tõesti soosisid 1960.–1970. aastad ainult avatumat ja efektsemat hoiakut?

Tartu Kunstiinstituut suutis vaatamata kõigele luua eesti kunsti traditsiooni, kunstikoolkonda säilitavat keskkonda. Hoiakuline murrang hakkas sisuliselt tekkima 1950. aastate algul, juba ENSV Riikliku Kunstiinstituudi päevil. Neid on töödeldud 46 aastat, mitte küll nii otseselt ja julmalt, aga võib-olla seda osavamalt. Kas me oskame sellest välja tulla?

9. APRILLIL KELL 12

TOIMUB «KIVISILLA» PILDIGALERIIS

Kompanii tn. 1

ETTEKANNETE PÄEV teemal

«TARTU KUNSTIINSTITUUT 1944–1950»

1. Õppimine ja õpetamine maalifakulteedis (Mari Nõmmela).
2. Graafikafakulteedist näituse taustal (Ene Asu-Õunas).
3. Skulptuuri õpetamine Tartus (Epp Preem).
4. Diplomitöödest Tartu Riiklikus Kunstiinstituudis ja näitusel (Krista Piirimäe).

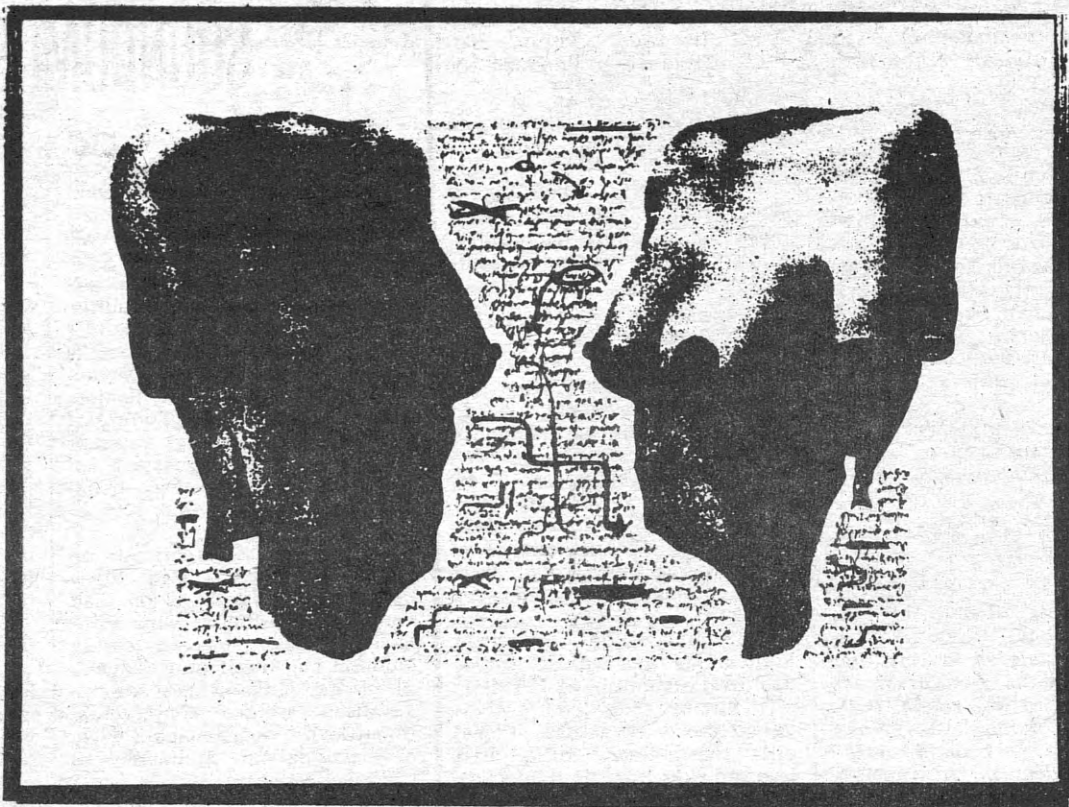
Kell 16 algab MÄLESTUSTE ÕHTU Vallikraavi tn. 14.

SÜNKJAD VINJETID LOETAMATUS KÄSIKIRJAS

Andres Tali on oma näitust galeriis «Vaal» nimefanud «Kogutud teosed I». Pean lugu kogutud teostest ja armastan retrospektiivseid näitusi ning kahetsen, et galeriisse ei mahtunud rohkemgi varasemaid töid. Näiteks, «Elupuud» kujutlen lehtede «Enesehäving», «Mis jääb kord järele minust», «Kas minagi olin» kõrval — need kokku moodustavad mõneti jagoliku mõlutuse inimese olemisest ja muutumisest Tali-poolse lootusekübe-mega, et koonuse tipp — vaim või tundlikkus — päriselt ära ei kao.

Alati on huvitav näha töid, millega alustati näitustel esinemist, nii ka Tali siiditrukki «Kera lange-mine» (1978). Kontseptualismimõjulisena oli töö tollases näituselipildis küllalt uudne ning jäi meelde. Ent peagi ilmnes, et saades kontseptualismilt ideid, olles n.-ö. kontseptualistlikult napisõnaline ja ebailutsev, järgib Tali siiski oma joont. Küllap on see õige suhe maailmas toimuvaga: olla kaasas, ent mitte lasta end lämmatada. Nii et Tali ei ole kontseptualist, pigem sümbolist, isegi mõnevõrra vanamoodne, kui võrd tema sümbolile annab end tunda sisule ja fõsistele žanridele orienteeritud kasvatus.

Ei tea, kas on rohkem süüdi põhjamaalase «külma kange kont» (Adamson-Eric) ja igipõline raskemeelsus või aeg oma painetega, või on see kunstniku varase küpsemise viga, igatahes mõjuvad Tali sümbolid, eriti uue-mais fõis, üpris melanhoolset. Mängulisust on rohkem varasemates. Ongi loogiline mängulisust nooruselt oodata. Aga ei saa

Andres Tali. «Nukud» (1991)

seegi ümbritsevast täiesti lahti, nagu oli tunda isegi rühma «T» äsjaal näitusel Kunstihoones ja — vahest iseäranis — selle programmilises kutses intronomadismile. Seda on tunda ka Tali varasemais fõis. Meelsasti ostetakse tema 1988. a. lehte «Hommik»; see on fõesti kaunis aktiivne, ent seejuures kaugeltki mitte rõõmsa ärkamise võrdkuju.

1989. a. alustas Tali suurekaustalist sarja jõuliste plastiliste kujunditega šrifti foonil, mis meenutab vanu, analfabeetidele mõistetamatuid käsikirju niisama saladlike paranduste ja kritseldustega. See sarnaneb kontseptualistlikele mängudele tekstidega, mõjudes seejuures üsna selge sümbolina — eluraamatuna, mille vinjetid kõnelevad vägivallast, asjade väliskoore petlikkusest, metsistuvast kultuurist ja muust sellisest, mis päev päeva kõrval sunnivad meid endilt küsima: «Peab see fõesti niimoodi olema?» «Puu-viljad» kahe potitaimega, millest ümmargune kasvatab ümmargusi ja kolmnurkne kolmnurkseid vilju, mõjub üksildase lõbusama momendina ses sünkjas rodus.

Mõnele esteedile võib Tali tunduda liialt literatuursena. Suurele osale publikust avaldab kindlasti muljet eeskätt tema serigraafiate vorm — oma joonistuslikkuses graafikapärane, harjumusliku dekoratiivsusega, ent lõõv, mood-sasse interjööri sobiv. Avaldab muljet areng, mida galerii kahele korrusele jaotatud looming näitlikustab, ning viimaste aastate fõis tunnetatav meistri kindlus ja mõttehaare.

MAI LEVIN

Tallinnas kaheks nädalaks avatud «Siberi Salongi» näitus polnud eriti külastatav — ei märganud me Pirit paviiljoni uksi piiravat kätartavat rahvasumma sooviga näha seda, mis on toodud viie tuhande versta kauguselt. Aga me kuulsime siiraid tänu sõnu väga paljudelt. Ja säärase sõnade pärast neid asju ette võetaksegi, kulutatakse kuni 100 000 rubla aastas (Tallinna press, operatiivne infot andma, mille eest suur aitäh, unustas siiski ühe nulli. Meie, galerii esindajad, osutusime vähem karmeks ja nii tuleb näituselugu tagantjärele).

«Siberi Salong», loodud 1989. aastal Kemerovos, on esimesi eragaleriisid Siberis. Selle loomise mõte pärineb Rudolf Korjaginiilt, huvitavalt maalijalt ning skulptorilt, kes pidevalt ületab kõikvõimalikke raskusi ja tõkkeid, et oma

lapsukest suureks kasvatada. «Siberi Salongi» direktorit jätkub sõna otseses mõttes igale poole. Ta kontrollib galeriioone rekonstrueerimist Kemerovos (ekspositsioonipinda 600 m²) ja loomingumaja ehitamist Lõuna-Kuzbass, Gornõi Soris — ja loomulikult piltide valikut kogudes. Katsutagu vaid Korjaginit ümber veenda, et ta ei tee seda kõike vaid enda lõbuks. Ka kastide naelutamist, laadimist jms.

«Siberi Salong» erineb teis-

„SIBERI SALONG“

test galeriist, sest praegu teoseid ei müüda, tegeldakse põhiliselt kollektsioneerimisega. Piisab pilgust meie mis tahes ekspositsioonile, et veenduda: galerii nimetus pole valitud asutajate salongi-kunstikiindumusest. Ja suhtumine kunstnikesse erineb siin sageli tavapärasest. Üks meie sihte ongi näidata, et mitte odav eksootika, mitte etnograafiline hõng pole siberi kunsti eripära; ka sinne loomingu lülitub üldistesse kunstiprotsessidesse, mis toimuvad maailmas, see on professionaalne ja väärib sügavat analüüsi. Galeriid huvitavad selge maailmanägemisega kunstnikud, kes suudavad esitada oma mõtteid täpselt ja heal tasemel. Vaatajat ei püüta hämmastada formaalse avastuslikkuse ega supernovaator-lusega.

Galeriil on oma kunstnikering, kellega eelistatakse töötada. Need on: A. Pozdejev, N. Rõbakov, S. Terjajev Krasnojarskist, V. Buhharov ja A. Beljajev Novosibirskist, A. Bobkin Novokuznetskist ja lõpuks, R. Korjagin Kemerovost. Vaatamata Siberi vahe-maade kaugustele, otsib galerii uusi nimesid: Tallinna näitusel esinesid loetletute kõrval V. Zukovski ja S. Smirnov Krasnojarskist, I. Kurkov Novosibirskist ja S. Moskvini Moskvast.

Ilmselt oleksime üsna igavad, kui suhtuksime ühtviisi ja kiretult kõigisse autoritesse, kui meil poleks kiindumusi.

Kõige hinnatum salongi meister on Andrei Pozdejev.

Olgugi Krasnojarsk kaugel, pole A. P. Tallinnas tundmatu. Kümme aastat tagasi oli Kunstisalongis A. P. personaalnäitus, arvustuse mele lehele kirjutas Evi Pihlak. Kunstnik saabus siia Olev Subbi kutsel. (Toim. märkus.)

Ta on kuuekümnepäevane, ja-ganud paljude oma põlvkonna andekate inimeste saatust: olnud pikki aastaid põlu all, kannatanud kõikvõimalikke süüdistusi ja kallaletunge — ja osanud jääda siiraks ning ausaks loojaks. Nüüd tuli populaarsus ja teda loetakse Siberi juhtivaks maalijaks. Pozdejev soosib meie galeriid, ta on kinkinud meile üle 30 teose. Tallinnas on eksponeeritud osa suurest maalitsüklist, mis tõlgitseb evangeliumi süžeeid — tema viimaste aastate loomingus on sel oluline tähendus. Esitades oma arusaama nendest süžeedest, püüab Pozdejev eemalduda jutustavast ja illustratiivsest algust, töötada välja sümbolika, mis ei vajagi lisaselgitusi. Ta rakendab kujutusvahendite miinimumi, ent nagu suurte kunstnikel ikka, on temagi lakooniline stiil kaua-aegne töö tulemus. Pozdejevi kunstikeele eripära on geo-

meetriliste vormide harmooniline ühendus maalilise väljenduslikkusega.

Pozdejevi sõber ja õpilane Vladimir Zukovski, filosoofia-doktor, on viisteist aastat tegelnud installatsiooniga. Need teosed nagu jätkaksid autori teaduslikke kunstitaju uurin-guid. Alati keerulise alltekstiga, üllatab ta ootamatute assotsiatsioonide ja võluva leidlikkusega.

«Siberi Salong» on oma direktori Rudolf Korjagini teoste ainuvaldaja. Edukalt näitab Korjagin end maal-is ja graafikas, puu- ja metall-skulptuuris; tema fõis on põhiline tugev üldistusastmel väljendus-idee.

Meie galerii lahkub Tallinnast parimate tunnetega, loodame, et siia jäi meie uusi sõpru. Ja kõiki, keda «Siberi Salongi» tegevus huvitas, kutsume lähemat tutvust te-gema. Me loodame, et see kohtumine ei jää viimaseks.

SVETLANA ŠIPILOVA,
«Siberi Salongi» kunsti-loolane

«OSKAR HOFFMANN ja eesti taluelu kujutamise traditsioon»

Oskar Hoffmann. «Ajalehelugeja»

Kadrioru lossis saab sellenimelist näitust näha 8. aprillini. Eesti taluimene, talutöö ja olustik on läinud sajandist olnud kunsti traditsiooniline kujutusteema. Sellele traditsioonile on vormi andnud düsseldorfiliku realismi argipäevsus ja biidermeieri armas idüllilisus, mele sajandil uusrealistlik laad ja elulähedus. Hoia. Ehk teistil beldes: näha võib nii O. Hoffmanni fõiseid talumeeste portreid kui ka K. T. von Neffi daamilikke küla-neide — kuni K. Liimandi, N. Kummitsa, E. Haameri, L. Mikko Eesti Vabariigi aegsete talutööde piltideni.

JÄRVAKANDI ALEVINÕUKOGU

kuulutab välja

IDEEKAVANDITE KONKURSI

ALEVI VAPI SAAMISEKS.

Kavandil kujutatud vapp peab olema seotud Järvakandi aleviga ning vastama heraldika reeglitele.

Kavandid esitada mustvalges ja värvilises lahenduses.

Võitjale preemia 500 rubla, parima õpilaskavandi preemia 100 rubla.

Vajaliku faasemega tööde puudumisel on žüriil õigus preemia ära jätta või ümber jaotada.

Konkursitööd esitada Järvakandi Alevinõukogule 203504, Rapla maa, Järvakandi alev, Vana-Asula 1 hiljemalt 1. maiks 1991. a.

Märgusõnaga varustatud kavandile lisada kinnine ümbrik autori nime ja aadressiga.

Kõrvalseisjale tundub, et RAM-i kunagisest kuulsusrikkusest on vähe järel ja koori elu vaikseks jäänud. Aga faktid näitavad, et tegutsetakse siiski usinasti. Asjasse toob selgust RAM-i direktor TIIT KOIT.

Võib-olla oleme tõesti avalikust elust natuke tagasi tõmbunud, vähe on meist viimasel ajal ka kirjutatud. Aga tegemisi on meil sellegipoolest palju — peame igal hooajal oma korralise kontserdiplaani täis saama siin Eestis ja käime sageli ka kaugemal, nii ida kui ka lääne pool.

Aastaid saite plaani täis pikkade Liidu-turneedega, aga nüüd?

Paar aastat oleme läbi saanud vaid mõne nädalase sõiduga (1990. a. Riiga ja Moskvasse) — «Sojuzkontserdi» plaanis. Tänavu ei saa me siiski kodus normiga hakka — nii väikene see Eestike... Võib-olla on olukord ka sellest tingitud, et RAM-i repertuaar ei ole enam nii suur nagu kunagi ja meil pole rahvale pakkuda seda, mida rahvas tahaks kuulda. Seepärast on meil oktoobris kuuajaline reis Uraalidesse ning 1992. kavandame 15–20 kontserti Lõuna-Ukrainas. Nii et sidemeid Moskva päris läbi lõigata ei ole tahtnud.

Üha tihenunud on meie suhted Soomega. Mullu käisime seal kolm korda ja katusime esmakordselt end ise majandada: üürisime siit bussid, sõitsime linnast linna ja andsime kontserte, põhiliselt kirikutes, sest seal ei tule üüri maksta. Tulime majanduslikult päris toredalt välja.

Helsingi pidunädalad, kus mullu E. Klasi käe all Sibelius «Kullervot» esitasime, tahavad meid ka tänavu. Teine Soome-sõit tuleb novembris, mil E. Bergman 80-aastaseks saab — 22. XI on

VALMIS*TEOKSIL*KAVAS

Finlandia-talos tema juubelkontsert. P. Liljega on kokkulepe esineda 28. XI Oulu orkestriga, loodame seal ümbruses teisigi kontserte anda.

Valmistume ka Prantsusmaa-reisiks, mis meile juba eelmiseks sügiseks lubati. Paraku meenutab sealne asjaajamine kangesti meie lõunavabariiki — algul on plaanid suured, pärast luhtub kõik. Nii on pakutud turneest läbi Itaalia, Prantsusmaa ja Hispaania praegu paigas vaid 7. VIII kontsert Ida-Euroopa kooride festivalil Marseille' lähisel Folcaquiers'i väikelinnas.

Ja juunis oleme terve koosseisuga kutsutud koos «Estoniaga» Moskvasse, kus anname Punasel väljakul neli «Hovanštšina» etendust.

Kui suur RAM-i koosseis praegu on?

Aasta eest koondasime ridu, et palka tõsta. Praegu on meil ainult 58 lauljat, aga plaanime mais konkurssi, et kõik 63 kohta täis saada. Palk jääb ikka kõige suuremaks probleemiks — hinnad tõusevad ju vägevast. Ja noored mehed otsivad siiski koha, kust nad ka palka saavad... Meil praegu laulvatest meestest teenib 90% ka mujal — töö kvaliteeti vähendab see kahjuks tunduvalt.

Kuidas selle kvaliteediga üldse on? Libisemisi nimetate kahanevat repertuaari.

Siin mängib rolli, et sellest peale, kui Kuno Areng ära läks, on meil ainult üks dirigent (ajutiselt on ametis T. Kuljus). Ma mõistaksin siin süüd praegusele peadirigendile, kes ei ole järelikasvust eest hoolt kandnud. Loodan, et lähemad kuud toovad kaasa muudatuse ja et meil on siis kolm dirigenti nagu vana.

Olete siiski ka mitme noore koorijuhiga töötanud?

Jah, me katsetame noori ja kasutame võimalusel üldse külalisdirigente. Võin nimetada Roman Toid, Matti Hyökkit, Eri Klasi... Viimased noored mehed, kes meie eest läbi käisid, on hiljutise koorijuhitide konkursi parimad — Hirvo Surva ja Tarmo Vaask. Praegu on meil kvartaliks

palgal A. Üleoja ja A. Soots, kes valmistavad ette 14. IV kontserdi eesti muusika abonemendis (Saar, Tubin, Tobias). Tundub, et nendega töö laabub.

Kas RAM-i kunstinõukogu ka dirigendivalikul oma sõna ütleb?

Loogiline on, et peadirigent valib endale kolleegid, kellega koos töötada. Kunstinõukogu otsustab enamasti lauljate üle.

Kes määrab repertuaari?

Dirigendi põhitöö on otsida meile sobiv repertuaar. Pean mainima ühte väga pahaseika: esimest korda RAM-i ajaloo jäi tegemata kontsert meie loomingukonkursi võitnud teostest — 45. aastapäevaks kirjutatud laulud on siiani laulmata. Muide, meil on üks sisukamaid ja heas korras noodikogu, kust peaks olema lihtne leida repertuaari.

Ehk on kirjude a cappella kontsertide aeg üldse möödunud. Mulle tundub, et RAM-ile oli huvitav osaleda «Hovanštšina» lavastuses (seal olite tõesti head, mille eest teid on ka kõvasti kiidetud). Kas otsite teisigi värskena-vaid kontakte?

«Laulusildade» ajal osaleme U. Sisaski suurteose esiettekandes. Selge on see, et kui tahame midagi saavutada, peame üldse senist praktikat muutma — rosoljekavad stiilsetega asendama. Ja leidma rohkem võimalusi esineda orkestriga. Suurvorme on: näiteks maestro Järvi päris, miks RAM ei laula R. Wagneri «Päevaaegu»; meie noodikoguhoidjale sattus kogemata kätte F. Liszt'i Missa meeskoorile, mille olemasolu oli uudis ka meie peadirigendile jne. Tööd oleks.

Nii et RAM ei kavatse laiali minna?

Ei! Plaanid on juba mitmeks aastaks maas. N. Järvi initsiatiivil tahetakse meiega Göteborgis plaadistada Sostakovitši XIII sümfooni; sama teost E. Klasi pakutakse esitada Taanis 1992. a.; kordturnee USA-sse on plaanis 1993. a. varakevadel. Kiiresti läheneb meie 50. aastapäev...

Küsinud TIINA MATTISEN

NELI TEED, NELI SUUNDUMUST

HELIKUU

Omakultuuri päeva taaseltumine Estonia Seltsi eestvedamisel on ühelt poolt katkenud traditsiooni jätkamine (loodetavasti muutub see iga-aastaseks), teiselt poolt aitab üha enam asjastuvalt elukäsitluselt tõmmata tähelepanu kultuurile. Kevade esimene päev oli kahtlemata sobivaim korraldamaks Konservatooriumi kompositsioonitundengite kontserti Heliloojate Majas. Tõttõelda ongi viimasel ajal see maja kuidagi vaikseks jäänud — koos stagnaajaga on haihtunud ka muusikalised neljapäevad, autorikontserdid ja kohutised.

Tallinna Konservatooriumis on kompositsiooniklass alati tugev olnud. Aasta aasta järel on sealt muusikaellu astunud väga erilisi isiksusi, mis on märksa olulisem kui kitsalt professionaalse taseme ühtlaselt hea kõrgus. Tavaliselt on juba konservatooriumipäevil enam-vähem selge, missuguseks nn. stiiliniisiks või teine helilooja asetub, harva tehakse hiljem järse pöörded. Seetõttu võib ka esmatuvuse põhjal tõmmata kaugemaid mõtelisi perspektiivjooni.

Kontsert paistis kõigepealt silma lühidusega. Selle põhjuseks võis olla tudengite suur tööhõive, mis ei lase neil põhitegevusele kontsentreeruda, nii et paljud jääb nii-öelda viimasele hetkele. Sellele mõttele võis tulla, kui teadustusest selgus, et enamik teoseid tuleb ettekandele fragmentidena. Samas oli programm kõlaliselt homogeenne, kuna kõik autorid kasutasid sama ettekandeparaati — koor pluss täiendavad instrumendid — väikeste variantidega.

See lõi ka tingimused võrdluseks, kumb külg autoril prevaleerib — kas instrumentaalne või koorile omane. Koorikäsitluselt näiteks jättis kõige meeldivama mulje Mari Vihmand. Ta on teistega võrreldes ka kõige küpsem helilooja — lõpetas eelmisel aastal prof. Eino Tambergi kompositsiooniklassi. Diplomitööks kirjutas M. Vihmand umbes kahekümne minutilise sümfoonia, mis näitas teda kontseptuaalselt mõtleva isiksuse. Fragment kantadist aga iseloomustas Vihmandit kui melodisti ja helget lüüri-

kut — eksistentsiaalsed motiivid on asendunud looduslähedase tunnetusega. Selles mõttes jättis vastupidise mulje Mart Ernesaks, kelle B. Brechti ainele «Ballaad langenud sõdurist» kandis rohkem instrumentaalse mõtlemise pitserit. Puht vormi seisukohalt tuli ehk liiga kaua oodata koori sissetulekut: tundus, et autor ekspluateerib eelnenud militaarset kujundit liiga pikalt. Näis ka, et Ernesaks ei jõua teema sellise universaalse üldistuse, mida Brecht oma vasakpoolsusest hoolimata oleks eeldanud.

Samuti kasutas Kerri Kotta (III k., Erkki-Sven Tüüri klass) oma teoses «Passus» koori kui instrumentaalset komponenti, samas on kooripartii ettekandeliselt väga nõudlik tänu kõrgetele sopraninootidele. Teose põhikujund meenutab sakraalset ristimotiivi ning üldiselt on detailid küllaltki nüansseeritud, kuid ühtlasi domineerivad terviku eest, nii et viimane kipub detailides lahustumata. Hääle juhtimise polifoonia seisukohalt oli «Passus» kontserdil kõige läbimõeldum teos.

Diplomandi Rauno Remme (Jaan Rätsa õpilane) «Voices» on rohkem kontseptsiioonilugu, mis lähtub koori häälikuid deklameerivast süsteemist. Vormiselt gusele lisandub siin teatud neoklassitsistlik selgus ja küpsus orkestraalses mõtlemises. Mis puudutab suhtumist kooripartiasse, siis (nagu märkis tabavalt üks tunnustatud koorikomponist) pole tingimata vaja kutsuda koori lihtsalt täis- ja kaashäälikuid välja ütlema, seda võiks teha kes tahes. Idee originaalsusest ehk nii palju, et täpselt samasugust printsiipi kasutas G. Ligeti oma teoses «Adventures», ainult selle vahega, et artistid olid samal ajal ka armastuse kolmnurka näitlema pandud, mis loole vaatamangulist efekti lisas.

Nii et neli nägemust, neli erinevat teed. Igal autoril on oma tugevad ja problemaatilised küljed, mis eelseisval loometeel lähendada tuleb.

IGOR GARŠNEK

EESTI MUUSIKATEADUSE SÜMFOONIK

Täna kümme aastat tagasi astus ta läbi valge värava. Astus üksi ja saatjateta, nagu oli sageli astunud eluski, — oma teed. Eesti nõuk. muusikateadlane — nii seisab ENE-s. Tema puhul — õiged sõnad. Ütles kunagi enda kohta «pravovernaja komsovolka» ja uskus sotsialismi. Armastas alati oma tööd. Elas vaesuses, et töötada segamatult probleemide kallal, mida pidas tähtsaks. Ei tunnistanud kompromisse. Oli sõltumatu nii palju kui võimalik. Oli tükikas autor raadio- ja kirjastuserahvale, sest polnud nõus loobuma ainsastki sõnast, mis ta kirjutanud oli.

Ta õppis Moskva Konservatooriumis, kus tal oli erakordne üliõpilase oreool. Diplomitöö kirjutas V. Zuckermani juhendamisel tol ajal põlu all oleva D. Sostakovitši oratoriumist «Laul metsadest». Pärast konservatooriumi õpetamist 1952. a. tuli Tallinn. Töö sinises Konservatooriumis kestis vaid mõni aasta Moskvas omaksõetud seisuhad ja nende kategoori-

iline avaldamine viisid ta Tallinnas vastuollu mitme sinise arvamusga, põhjuseks tema esialgu alahindav suhtumine eesti muusikasse. See võis tuleneda eesti muusika toonasest olukorrast ja selle minevikupärandi vähesest tundmisest. Eks seda tundsid halvasti kõik, kel puudus isiklik kuuldeline kogemus sõjaeelse muusika kohta. Sõjajärgses Eesti muusikateaduses ei olnud õieti kedagi, kes professionaalselt võimetelt seisnuks Ofelia Tuisust kõrgemal (Karl Leichter töötas 1950. aastate esimesel poolel ju teetöölise ja lukksepana...). Viiekümnendate teisel poolel elavnevas eesti muusikas kerkis esile uus põlvkond heliloojaid, neile jagus O. Tuisu tähelepanu nii sõnas kui ka kirjas. Juba 1958. a. ilmuvad Moskvas lühimonograafiad Ester Mägist ja Veljo Tormisest, 1961. a.

OFELIA TUISK

11. XII 1919 — 29. III 1981

Eino Tambergist. O. Tuisk tuli eesti muusika juurde uue põlvkonna loomingu kaudu, Arvo Pärdi ja Kuldar Singi novaatorlik helikeel võlus teda samavõrd kui pahandas vanameelseid ringkondi. Ofelia Tuisk oli uue muusika eest võitleja. (Et noorem luigeja viimast sõna tarbetuks ei arvaks, peaks nimetama, et nõukogude muusika peadideoloog B. Jarustovski pidas dodekafooniat kasutamist nõukogude ooperis lubatuks vaid negatiivse kangela iseloomustamisel — ja seda veel 1970. aastate algul!) O. Tuisu kirglikud sõnavõtted ja poleemilised artiklid sisutiheda ja kaasaegse poolt kunstis aitasid kujundada opositsiooni vanameelsusele ja viisid kirjutaja enese konflikti avaliku hinnanguga, kuivõrd Pärt ja Sink olid ametlike ringkondade silmis n.-ö. ohtlikud heliloojad.

Seitsmekümnendatel aastatel koondus O. Tuisu tähelepanu rahvusliku sümfonismi probleemidele, tema mahukast Elleri-uurimusest on avaldatud paar peatiikki postuum-selt.

Ofelia Tuisul oli hea stiilitunne ja kirjanduslik fantaasia, ta oli loetava ja elava sõnaga, sõjajärgsetest muusikateadlastest üks põnevamaid — eesti muusikateaduse sümfooni, kelle töö haare ja ulatus on seni avalikkusele kahjuks veel teadvustamata, kelle elutöö on seni hinnanguta. Ta otsis ebatraditsioonilisi teid, need põhjustasid vastukäivaid arvamusi. Ta oli täis paradokse. Ta oli väga andekas inimene, kel oli palju ideid, need võisid vaimustada või nõrdida panna, aga igal juhul sundisid nad mõtlema, elustasid ja rikastasid kõiki, kellega ta kokku puutus.

Jutuaajamiste põhjal Merike Vaitmaa, Eino Tambergi ja Mart Humalaga Ofelia Tuisu 10. surma-aastapäevaks kirja pannud

TIINA JÄRG

● Alustasite oma teed hoopis klaverilõpingutega!

Jaa, biograafid rõhutavad seda alati. See nagu kompensatsioon fakti, et ma pole olnud väike Mozart — ma ei ole anunud oma vanemaid mulle viiulit ostma, et siis kibekähku hakata rahvahulki võluma. Tegelikult on asi palju lihtsam: minu vanemad olid just emigreerunud Venemaalt ja pidasid väga tähtsaks, et nende lapsed saaksid hea hariduse. See oli moodus kaitsta enese euroopalikkust, mis kultiveeriti nüüd täiesti uude Ameerikasse. Klaveril oli oma osa lapse isiksuse kujundamisel.

● Kuidas te vahetasite klaveri viiulile vastu!

Tahtsin jäljendada vastas elavat naabripoissi, kelle vanemad olid pannud viiulit õppima ja kelle näost paistis, et ta kannatab vähem kui mina klaveri taga.

● Kas temast sai viiuldaja!

Ei, temast sai kindlustusametnik. Ka minul oleks võinud nii minna: 8.—12. eluaastani käisin suuremate tulemusteta ühe õpetaja juurest teise juurde. Ja siis äkki sain aru, et mu sõrmede all midagi juhtub, et ma ei mängi enam üksnes ettekirjutatud harjutusi, vaid mul on lähedane suhe muusikaga. See äratundmine langes ühte kohtumisega Nahum Blendriga, kes oli San Francisco orkestri esimene viiul. Dirigent oli seal Pierre Monteux. Monteux'ga andsin ka 15-aastaselt oma esimese suurema kontserdi.

● Mida õpetas teile Blender!

Seda on väga raske seletada. Ma olin talle nagu oma laps. Kui ta koos naisega tuli Läänerannikule elama, olid nad just kaotanud tütre ja kandsid kogu oma kiindumuse mulle üle. See kestis 1970. a., mil nad mõlemad surid. Kuid tõeliselt töötasin ma Blenderiga ainult 16. eluaastani.

● Ja pärast teda!

Mitte kellegagi. Blender harjutas mind ise raskustest üle saama ja oma probleeme lahendamiseks. Just seetõttu oli ta suur õpetaja. Ma ei ole end kunagi tundnud sõltuvana tema stiilist ega ideedest. Ta oli rohkem kunstiline ämmaemand kui õpetaja. Kõige enam õpetas ta mulle ausust: on asjatu luua illusioone, et kõik unistused saab teoks teha. Peab võtma asju nii, nagu nad on, ja mitte nii, nagu tahaks neid olevat. Blender ei olnud arst, kes oleks mind iga kord parandanud. Ta lihtsalt osutas raskustele, jättes lahenduste otsimise minu hooleks.

● Mida ta rääkis teile muusikast!

Ta õpetas mind tõeliselt lugema partituuri, s.t. lugema nootide vahelt, et teha nähtavaks filigraani, tuua esile nähtamatut joonist. Ja see joonis ei lakka end muutmast ega täiusdamast. Selles otsingus peitubki kunstniku värskus — palju mängitud teoste pidev taasavastamine.

● Kas aja jooksul asjad komplitseeruvad!

Ei. Nad muutuvad selgemaks. Küpsus seisnebki selles, et teha väga komplitseeritud asju väga lihtsalt.

● Kas võib öelda, võttes arvesse Blenderi isiksust, et te olete üldse vältinud mõistet «koolkond»!

See ongi mind võib-olla kaitsnud. Rääkides koolkondadest peab rääkima ka nende piiridest. Muusika on piiramatut — miks peab teda suruma raamidesse? Kujutlege nelja viiuldajat neljas eri koolist, kes püüavad koos töötada: nad peavad jõudma kokkuleppele ja loobuma oma eripärast ühise muusikakeele huvides. Kõige tähtsam on valitseda pilli, muuta see enda omaks ja

POLITSEINIK, SELGELT- NÄGIJA, NÕID, VAMPIIR...

Vastab
ISAAC STERN

siis otsida selle või teise teose täpset stiili. Kui te olete distsiplineeritud, leiab ka vabaduse. Oige kool tähendab nii kõrget distsipliini, mis võimaldab igale olukorrale vastu minna.

● Kas te olete tihti tundnud seda absoluutset vabadust!

Muidugi mitte. Ma olen inimene — ekslik ja täis kahtlusi. Pole ühtegi teost, mida ma poleks kuulnud paremini mängituna kui minul. Aga ma kuulan ja püüan paremini aru saada, leida oma teed teoseni.

● Kas see on aja küsimus!

Mitte ainult. Peab märkima, et küsimuste tõstatamine ise on juba tähtis, aastad on vajalikud vastuste leidmiseks, kui võrd neid üldse leitakse. Peab suutma tunnistada, et elu jätkub ja võib-olla leiab keegi teine teie küsimusele vastuse. See kõlab küll vana ja kulunud tõena, kuid kunstisfääris on selle tunnistamine suur võit. Otsida ise ja anda nende otsingute vili teistele edasi — see on põhiline eesmärk, milleni püüelda. Ma olen väga uhke oma kutsumuse üle noorte talentide suhtes. Sel pole aga midagi ühist pedagoogi kutsumusega. Ma ei näe end õpetajana, kes annab tunde kindlatel aegadel ja läbi proovitud meetodeid järgides. Blender õpetas mind mitte usaldama õpetajat-artisti, kes määrab harjutusi nagu aspiriini. Vaja on puudutada noori hinge.

Nõuanded, mida jagada ja järgida, peavad leidma soodsa pinna. Suur küsimus pole mitte «Kuidas mängida?» vaid «Milleks mängida?». Need, kes ei näe oma viiulist kaugemale, ei jõua kaugemale. Nad peavad mõistma, et mis tahes masin võib mängida neist paremini. Selleks et öelda «Ma armastan sind» või «ma vihkan sind» peab olema inimolend ja ainult inimhääle võib anda mingi tunde kõiki varjundeid. Nagu sõnad, põhineb ka muusika kahel põhiküsimusel «Mida ma ütlen?» ja «Kellega ma parajasti räägin?». Kui puudub

suhtlus, inimestevaheline kõneline, on kõik kommunikatsioonivormid asjatud, muusika esmajätkekorras.

● Kas selleks, et mängida hästi viiulit, on vaja palju kuulata inimhääli, laulu!

Kindlasti. Ka laulmisel ei oma sõnad «forte» ja «piano» iseenesest mingit mõtet. Nii nagu sõna saab mõtte lauses, saavad kõlajärgnevused tähenduse kontrastide, intensiivsuse, jõu abil. See, mis Pablo Casalsi poogna all tundus olevat tohutu fortissimo, polnud kunagi rohkemat kui üks hea mezzoforte.

● Kas olete seetõttu ka nii kiindunud kammermuusikasse!

On loomulik, et see mind võlus. Blender oli orkestri sooloviil, s.t. võimekas kammermuusik. Tema tutvustas mind muusikutega, kellega hakkasin töötama. Olin 14-aastane ja võlutud muusitseerimisest kutseliste muusikutega: sain maigu suhu ansambli mängust, mis mind viiuldajaüksinduses lohutas. Need inimesed suhtusid minusse nagu sõbrasse ja selle tunde mõju pole mind tänaseni jätnud. Sel kombel ületasin iseenast, ise seda märkamata, ja tegin läbi uskumatu arengu noodistlugemises.

● Üldakse, et keelpilli-mängijad on hingelt solistid.

See on tõsi. Kammermuusika on selle vastu väga hea ravim. Peab tunnetama, et oled kogu aeg kellegagi koos, nagu eluski.

● Kas trio, mille te moodustasite E. Iatomini ja I. Rose'iga, mõjutas teie mängumaneeri!

Ei, see oli meil olemas. Trio ei moodustunud efektiivselt, vaid siis, kui arvasime, et meie tööd võiks ka publikule tutvustada. 1966. a. mängisime Beethovenit peaaegu kõikjal maailmas ja lõime n.ö. uue moe. Enne seda suhtuti kammermuusikutesse kui äpardunud solistidesse, pärast aga tahtsid kõik nimekad solistid mängida trios.

● Teid ei ole kunagi meelitanud kvartetimäng!

Ei, need on eri asjad. Trios, sekstetis, kvintetis töötatakse erinevate tämbrite sobitamise, kvarteti aga peab olema üksainus kõla, üks pill neljas osas. Vähemalt esimesed aastad lähevad selle saavutamiseks. Kõik neli peavad oma ego vaikima sundima.

● Olete väga heade viiulite omanik. Olete neid isegi oma õpilastele kasutada andnud.

See on tõsi. Endale hoian kahte garanteeritud.

● Kas te vahetate viiuleid vastavalt repertuaarile!

Ei. Ma ainult puhkan neist kordamööda (ja nemad puhkavad ka!). Õpilastele laenan pille seetõttu, et viiul, mis enne maksis 8000 dollarit, on nüüd väärt 200 000. Ärgem rääkigem nendest viiulitest, mis maksavad poolteist miljonit dollarit! Minu kollektsoonärimaifse põhineb puhtpraktilistel kaalutlustel.

● Kas pillid riknevad aja jooksul!

Jaa. Nad ei ole ette nähtud lennusoitudeks, järskudeks temperatuuride kõikumisteks, intensiivseks kasutamiseks. Suured viiulid peavad hingama. Ärgem unustagem, et rõhume 25 kiloga kolmemillimeetrisele lauale.

● Ja poognad!

Poognad muudavad tämbrit ja sellega meie mängumaneeri. Võin ühel kontserdil kasutada nelja poognat, vastavalt sellele, kas mängin Bachi või Kreisleri. Kurb on, et väga head poognad on muutunud samuti kättesaamatult kalliks.

● Kas õpilane vajab väga ruttu väga head viiulit!

Arvan vastupidiselt: paljudele õpetajatele, et ei vaja. Et lugu pidada heast veinist, tuleb osata maitset vahet teha. See ei tähenda muidugi, et noori tuleb sundida halbu veine jooma. Kuid anda poisikesele stradivaarius... Mida ta pärast seda võiks elult oodata? Puhkusele või maal olles töötan ma täiesti tavaliste viiulitega. Mul on ikka alles viiul, millega alustasin ja mis maksis 6000 dollarit. Sellega andsin oma

esimesed kontserdid. Alles tükk aega hiljem leidsin ühe garanteeritud, mis näis mulle olevat maailma ilusaim viiul.

● Teile ei meeldi stradi-vaariused!

Ei. Nad on liiga naiselikud.

● Ja teie ei kohanud 18-aastasena ühtegi I. Sterni, kes oleks teile laenanud suurepärase garanteeritud...

Kahjuks mitte! Mul oli kiire, nagu kõikidel noortel, anda oma parim parimatel võimalikel tingimustel. See ei takista mind imestamast praeguse noore generatsiooni ambitsioonide üle — nad ei lase millelgi küpseda. Ilma vaikimise, tundidepikkuste mõtisklusteta, isegi tegevusetusega oleksin ma, paradoksaalne küll, iseendast kümme aastat maha jäänud.

● Kuidas suhtute kaasaegsesse muusikasse!

Arvan, et on normaalne, kui tänapäeva muusik mängib oma ajastu teoseid ja püüab edasi anda mõtteid, mida ta peaks omaks võtma kergemini kui Mozarti või Beethoveni omi.

● Kas helilooja viibimine saalis annab teile tiivad või kärbib neid!

Ei üht ega teist. Ma võin küsida lihtsalt nõu ja abi näiteks Dutilleux' käest, aga mitte Brahmsilt.

● Kas te püüate siseneda helilooja hinge!

Sellela on muusika ainult virtuoosne harjutus. Interpreet peab olema politseinik, selgelt nägi, nõid, vampiir. Vahel on parem, et autor on surinud, — tunnend end vähem häbituna.

● Kuidas olete koostanud oma repertuaari!

Leidub teoseid, mida mängivad kõik: kas seetõttu, et need on populaarsed, või seetõttu, et need on niivõrd geniaalsed, et puudub oht neid ammendada. Ja õnneks on hulk teoseid, mis on nii populaarsed kui ka geniaalsed. Ülejäänutega käib vahelduvalt avastamine ja unustussejätmine. Schubertini jõudsin hilja (plaadistasin teda just D. Baranboimiga). Hiljuti avastas Janaceki Sonaadi. Mängisin seda oma pianistiga ja võtsin kohe kavva.

Aga selleks, et avastada ime, on vaja otsida, selgitada, seistada, eksida. Et hinnata Beethovenit tema õiges väärtuses, peab tundma ja mängida oskama väiksemaid meistreid. Ühe kontserdi kava ei või koosneda ainult sedõõritest. Tähtis on mängida Kreisleri niisama tõsiselt ja südamega kui Beethovenit. Loomulikult mängin ma Lalo «Hispaania sümfoni» väiksema seesmise intensiivsusega kui Beethoveni Kontserti, kuid see ei tohi välja kosta.

● Kuidas te valite dirigente!

Armastan neid, kes oskavad kuulata, kellega tekib rikas ja alati erinev kontakt: kes loovad tunde, et mängid esimest korda oma repertuaari põhilugu. Seda kõike oli Monteux'l, Ormandyl, Mitropoulosel, ka Beecham'il. Ja Bernstein on ideaalne saatja. Ärge küsige mult, kes saadab halvasti, ma ei ütleks seda teile.

● Kas te pärast nii pikka karjääri tunnete, et teil on veel palju tööd ees!

Olen aastatega õppinud karu nahka mitte enne müüma, kui ta lastud on.

Mul on plaane ja ideesid. Räägin nendest siis, kui need realiseeruvad. Ma ei ütle teile, mida ma ootan üheksakümnendatelt aastatelt.

Monument algatajale

päeva tahame selle monumendiga rõhutada, et muutuv asjas on vaid kultuur igikestev.

Lahked annetajad, teie panus jõuab otse Kooriühingusse kodukandi lauljate, pillimeeste ja tantsumist vahendusel. Rahade kogumist on alustanud juba paljud koorid, samuti Estonia Selts (näi-

teks omakultuuri päeva pidukontserdil laekus «Estonias» korjandusega ligi tuhat rubla). Lähemalt on mälestusmärgist juttu 21. märtsi «Rahva Hääle» artiklis «Rahvushümn ja laulutuli».

Suuremaid annetusi on võimalik teha ka pangakontodele Eesti Meestelaulu Seltsi arvele nr. 700158 Elamu-Sots. P. Oper. Vali, märkusega «J. V. Jannseni monumendiks».

Eesti Kooriühing
Eesti Meestelaulu Selts

Ajakirjast «Le Monde de la Musique» tõlkinud
TERJE TERASMAA

TELEKOMMENTAAR

**POOLTEIST
TUNDI
HOMMIKU-
KOHVI**

Vaevast leidub Eestimaal televaatajaid, kes oleks viis kuud järjepanu istunud iga laupäeva ja pühapäeva hommikul televiisori ette. Nagu on tõenäoliselt üsna vähe neidki, kes poleks näinud ühtegi «Hommiku-TV» saadet. Alguks vaatasin neid päris mitu tükki järjest. Pettumus poleks õige sõna. Aga kui saade on adresseeritud kõikidele, mis tegelikult tähendab mitte kellelegi, siis kaob uudusehuvi lühikeses ajavahemikus. Nädalal telekat uuesti sisse vajutada. Vaatamine muutus juhuslikuks ja lünklikuks.

«Sirbi» soovil uuendasin kolmel nädalavahetusel vana tutvust. Hakatuse ebalus ning ootamatused näikse seljataha jäänud, rutiin juurdunud. Läbipõlemisi ei olnud, igavust aga küll. Kõik (Enn Eesmaa, Urmas Ott, Harri Kingo, Kalle Mikhels, Katriin Saks, Reet Linna) tegid tööd piisava professionaalsusega, ehkki esinejate ootimisel ja väljapakumisel ilmutatud vaev, fantaasia ning kriitiline meel erinesid saatejuhi tugevasti. Kummalisel kombel ei olnud vaevunud hommikusse otseselt lükkima sääraseid laiemat huviliste ringi peibutavaid palasid nagu korrapärane ilmasteade, päevalehtede sirvimine, lühilülevaade viimasel ööpäeval Eestis ja maailmas toimunut, eelinfo sellest, mida päev tootab tuua. Jutt, kus oluline sai pahasti enne ära öeldud, kui ajakava lubas teemat vahetada, liikus üsna üldistel ja hajuvatel radadel. «Hommiku-TV» kontakt konkreetse päevaga, mis otsestuudios peaks olema esikohal, jäi häirivalt pinna-pealseks ja lõdvaks. Tavaliselt ikka nii: täna on palmipuudepüha — räägime nüüd munade kaunistamisest.

Ohelegi tegijate rühmale ei paistnud päris selge olevat, miks nad peavad laupäeva või pühapäeva hommikul kaamerate ees ja taga sekeldama. Et tutvustada televaatajatele huvitavaid inimesi, et lasta vanadel ja uutel pillilugudel kõlada, et arutada eluprobleeme, jagada õpetust, manitseda, innustada? Jah, aga publik? Hommikukohvi joojad näiteks. Vaba päeva hommikul poolteist tundi kohvile? Mulle jäi mulje, et teisel pool ekraani oli lepitud paratamatusega ja käituti vastavalt. Telekas podiseb kodus nurgas ja hommikuaskeelduste keskel jääda selle ette aeg-ajalt mõneks minutiks seisma, et edasi kiirustada vannituppa, kööki, puukuuri.

Ammu on teada, et TV personalit' peab olema oma nagu. Vanad tegijad usuvad selle leidnud olevat ja mängivad tuttavate trikkide ning nippidega. Eks ole sellelgi oma koomika, aga vahest võiks «Hommiku-TV-d» pakkuda ka noorematele. Neil läbimurre, image'i kujundamine eluküsimus. Nad võtaksid asja palju tõsisemalt.

Aga eelkõige on vaja eelreklamit. Meelepärast võib leida ka saatest, mis püüab igaühele meelepärane näida. Kui oleks teada (kas või reedel ilmuvas telelehes), kes, mis ja kunas, vaataksin huviga mõnda esinejat, mõne probleemi käsitlemist.

«Hommiku-TV» on tulnud. Ja ilmselt jääb. Kui see on mujal juured alla ajanud, küll ajab ka meil. Ainult et ikkagi küsimus: keda, milleks ja mismoodi vaba päeva hommikul teleka juurde meelitada?

ENN SOOSAAR

ESMALT IKKAGI

KULTUURIPÄÄSTEPROGRAMM,

ARVAB ÜN TEADUSE- JA KULTUURIKOMISJONI ESIMEES JAAK JÕERÜÜT

Jaauarikuu algul arutati «Sirbis» entusiastlikult Kultuurkapitali taastamise ideed. Leiti, et nii nagu kord juba varem, Eesti Vabariigi ajal aitas see üles ehitada rahvuskultuuri, peaks Kultuurkapital suutma päästa eesti kultuuri ka praegusel segasel ja vaimeelule raskel ajal. Kõige järjekindlamalt on Kultuurkapitali ellukutsumise mõttega tegeelnud Eesti Komitee kultuuritoimikud. 1. veebruaril «Sirbis» ilmus eelnõu Eesti Kultuurkapitali taastamise nõukogu loomise kohta, kelle ülesandeks arvati eesti kultuuri lahtiriigistamise ettevalmistamine ja Kultuurkapitali käivitamine. Kuid samas «Sirbis» avaldati ka Riigikantselei kultuurikonsultandi Paul-Eerik Rummo artikkel «Veel kultuurist ja kapitalist, eeskätt aga kultuuripäästeprogrammist», mis üritas meid kaunite plaanide juurest maa peale tagasi tuua.

■ EV Ülemnõukogu hariduse, teaduse ja kultuuri komisjoni esimees Jaak Jõerüüt, kui kaugele on jõutud eelnõu arutamisega? Mis siis ikkagi päästab eesti kultuuri, kas Kultuurkapital või kriisija hädaprogramm?

Oleme eelnõu arutanud oma komisjonis koos EK kultuuri-toimikonna liikmete Arvo Valtoni ja Tõnis Rätsepaga. Kõigepealt — soov ellu rakendada Kultuurkapitali seadus on kaunis ja pakutud eelnõu sümbolne tähendus on väga suur. Tahetakse taas väärtustada kultuuri ühiskonnas ja iga inimese jaoks. Kultuurkapitali seadus on vaja ellu kutsuda, kõik taandub küsimusele, kuidas ja millal seda on võimalik teha.

Kõigepealt — Kultuurkapitali taastav nõukogu on pakutud välja niisuguses koosseisus, et tekib soovide ja tegelikkuse konflikt. ÜN esimees, peaminister, EV Panga president, EK esimees ja aseesimehed — need on tööga ülimalt hõivatud inimesed ja vist mitte ka kõige kompetentsemad otsustama kultuuri vajaduste üle kõigis üksikasjades. Tegime ettepaneku moodustada kõrge nõukogu asemel töögrupp, kes teeks ära suurt süvenemist ja asjatundlikkust nõudva eeltöö ja esitaks siis oma ettepanekud seaduseandjatele. Kindlasti peaksid sellesse töögruppi kuuluma loominguliste liitude esindajad, kes kultuuri vajadusi kõige paremini tunnevad ja teavad, mis nende elus on kõige rohkem korrast ära, ning kes teavad ka oma liitude praeguste fondide seis. Mingil juhul ei tohiks Kultuurkapitali taastamise protsess kujuneda poliitiliste rühmade võitlusväljaks. Aastane kogemus ÜN-is näitab ka, kui sageli upume teooriatesse ja illusioonidesse.

Võiks viidata ka mõnelele juriidilistele küsitavustele eelnõus: kuidas saaks taastav

nõukogu vastu võtta otsuseid, mis on kohustuslikud kõikidele riigiasutustele, ettevõtetele jne., või otsustada Kultuurkapitaliga seotud hinna-, maksu-, tolli-, välissuhtluse jt. küsimusi? Kas siis ka näiteks Soomes loodud Eesti Sihtasutusega seotud probleem? Või teha Kirjandusfondi elu puudutavaid otsuseid, mis ei ole aktsepteeritud selle fondi juhatuse poolt? Kohustuslik saab olla ainult seadus ja seda igale isikule või grupile.

Teine küsimus, mis meid kõiki huvitab, on: millal realselt võiks mõelda Kultuurkapitali rakendamisele? Kahjuks võtab see rohkem aega, kui me ette kujutame ja oodata tohime. Me peame oma kultuuri päästmiseks tegema midagi kohe, veel sel aastal. Kultuurkapitali seadus oli oma asju ise kontrolliiva ühiskonna seadus, see eeldab hoopis suuremat riiklikku, st. poliitilist ja majanduslikku iseseisvust, kui on praegusel Eestil. Seda tuleb endale tunnistada juhul, kui me ei taha «sumada varjude riigis», nagu ütles P.-E. Rummo.

■ Niisiis ikkagi erakorraline kultuuripääste programm, mis fikseeriks kõige olulisemad kultuuriinstituutsioonid, ilma milleta me riigina ja rahvusena edasi ei kesta, ja leida võimalused nende hinges hoidmiseks?

Kultuuripääste programm tehakse avalikuks lähimail päevil. See on kriisiaja abinõude kava kultuuri päästmiseks, selline tegevuskava, mis käivitaks võimalikult kohe, sest meil ei ole aega oodata.

Kujutlegem korra, mis hakkab toimuma tänavuse riigieelarve ümbervaatamisel. Kas see tuleb rahulik või dramaatiline? Me ei tea kahjuks, missugune on Eesti majanduse seis sügisel, kui hakatakse koostama 1992. aasta

riigieelarvet, kuid meie komisjonil on selge ohutunne — vaeses riigis tahetakse kõigepealt kärpida nn. sotsiaalsfääri rahasid. Me püüame muidugi karpimist ära hoida, aga kui see ei õnnestu, tuleb vastata küsimusele: mis on kõige olulisem, et rahvuse vereeringe ja hingamine säiliks nii hariduse, teaduse kui ka kultuuri sfääris. Oleme neid küsimusi arutanud koos haridusministri, TA asepresidendi ja kultuuriministri aseltajaga ning ees seisavad konsultatsioonid rahandus- ning majandusministriga.

Kultuuriseadustega on asjad halvad. Rahvusraamatukogu seadus oli teatavasti esimene, mille ÜN vastu võttis. Töö jätkub. Kultuuriinimeste kaitse on äärmiselt oluline auto-riigistuse seaduse ettevalmistamine, millega tegeldakse praegu Kultuuriministeeriumis. Teaduskorralduse seaduse andsime hiljuti tegijatele täiendamiseks tagasi. See võib asjaosalistele mitte meeldida, kuid laiemas kontekstis on mõistlik samm. Ei saa teaduselu ümber korraldada lahus kõrgkoolidest. Haridusealased seadused on praegu samuti tegemisel. Tegelikult ongi ehk kõige valusamad probleemid seotud haridusega, mis on kogu kultuuri põhi. Kõikvõimalik hindade tõus puudutab hariduselu katastroofiliselt.

Meie komisjoni üks funktsioone on vaadata ka kõiki teisi seadusi oma sfääri huvidest lähtudes, puudutagu see siis korterite ostu, pensioni või omandireformi. Sügisel oli suuri vaidlusi maksuseadusega. Ma ei või anda garantiiid, milliseks oleks ettevõtte tulumaksuseadus väljunud ülemnõukogust, sest praegu läks see meilt ära poole käsitlemise pealt ja kinnitati valitsuse määrusena. On see juhuslikult või teadlikult nii välja tulnud, kuid

ettevõtete sponsorlust tulumaksuseadus ei soosi. Olen aga veendunud, et majandusliku kaose olukorras oleksid ettevõtted vastava seadusandluse toel sponsorlusest nii reklaami kui ka oma varade paigutamise mõttes huvitatud. Ja üksikisiku tulumaksuseadus puudutab kõige valusamalt väikestest honoraridest elavaid inimesi. Siin tuleb midagi muuta.

■ Tuleme siiski veel kord tagasi Kultuurkapitali juurde. Nagu teame, ei õnnestunud ka EV Kultuurkapitali seadust vastu võtta 1921. aastal, kui selleks esimene katse tehti. Ometi võeti vastu ettevalmistavaid seadusi, tänu millele 1925. aastaks, kui Kultuurkapital käivitus, oli kogutud 57,5 miljonit marka.

Täiesti õige. Aga me ei kontrolli praegu ei oma pangasüsteemi ega ka rubla. Bo Kragh tuletas meile äsja meelde, mida Moskva võib teha meie hoiupangaga. Meil puudub oma arveldussüsteem. Üleliiduline rahareform võib kõik nullida. Ebakindlus on nii suur, et midagi kavandades tuleb arvestada kümne ebameeldiva võimalusega.

Tahaksin aga siinkohal veel lisada, et objektiivsetest hädadest hoolimata pole praegu kõik korras ühiskonnas valitsevate hoiakutega. Meenutagem, et enne Kultuurkapitali seadust, juba 1920. aastal tegi EV Asutav Kogu esimese tõsiselt käigu kultuuriinimeste kaitseks, võttes vastu riiklike stipendiumide ja pensionide ehk — nagu tookord öeldi — paikute seaduse. Muide — need stipendiumid ja paikud tehti kohe maksuvabaks.

Vaatame, kuidas meil raskendavad 1-, 2- ja 3-aastased riiklikud stipendiumid 5000 rubl., mida täna määratakse esmakordselt riigi eelarvest (kokku 100 000 rubla väärtuses) kirjanduse, kunsti, muusika, arhitektuuri, interpretatsiooni, kultuuriajaloo ja -teooria, filmi- ja teatrikunstivaldkonnas.

Ja lõpetuseks — probleemid on teravad sotsiaalsfääri palgakadega. Näpuotsaga raha lisamine kord õpetajatele, kord kultuuritöötajatele on tegelikult inflatsiooni saba sorkimine. On vaja terviklikku palgareformi, mis väärtustaks hariduse.

Küsis ELLE ANUPOLD

TALLINNA LINNAHALLI
KONTSERDISAALISPÜHAPÄEVAL,
7. APRILLIL
KELL 15

pidulik pärastlõunakontsert
«KEVADTERVITUS STOCKHOLMIST»

Ernst Idla 90. sünniaastapäeva tähistamiseks.

Esinevad: Idla võimlejad esindusrühm Stockholmist, Rootsi Kuningliku Ooperi sopran SOLVEIG FARINGER, pianist ja helilooja ROBERT WELLS.

Kaastegevad: Tallinna Kammerkoor, dirigent Kuno Areng, «Peiarid» Mait Agu juhatusel, Arvo Pilliroo swing-band.

Sponsorid: «PROCordia» (Rootsi), spordiühing «KALEV». Piletid müügil alates 29. märtsist. Kassad avatud iga päev kella 13—19.30. Teated tel. 60 18 88.

KUS ME ELAME?

KÜSIMUSI KEELEAMETILE
JA KEELESEADJAILE

Vene keel rahvuskoolis — mis see on? Eriala Tallinna Pedagoogilises Instituudis, ajakirj...

Ma mõistan seda kui vene keele õpetamist vene koolis, aga tean, et see peab tähendama vene keele õpetamist eesti koolis.

«Vene ja rahvuskirjandused», «vene ja rahvuskultuur» — me kõik oleme kuulnud või lugenud niisuguseid väljendusi; lisaks veel viimasel aastatel käibele tulnud «rahvus-vene kakskeelsus» jms. väljendid.

Minu meelest alandab niisugune vastandamine nii vene rahvast kui ka muid rahvaid. Ka vene kirjandus on rahvuskirjandus, ka vene keel on rahvuskeel ja ka vene kool on rahvuskool (isegi rohkem rahvuslikult piiratud programmiga kui muud). Ja ka igal muul ranvusel on nimi. Kui Moskvas ennast eriliseks ja teistest kõrgemaks arvatakse, siis on see nende asi. Aga miks peaksime me niisuguse diskrimineerimisega kaasa minema?

Kui mõni aeg tagasi kippus vene keel eesti keelt silfidelt välja tõrjuma, siis nüüd tungivad lisaks peale inglise ja soome keel.

Kuhu üldse pole maarahvast ette nähtud, on Tallinna lennujaama rahvusvaheliste lendude

osa. Ei mingit teavet eesti keeles; igale saabujale peab kohe selgeks saama, mis on siin tegelik riik ja riigikeel.

Tallinna kesklinn, sealhulgas Vabaduse väljak, on muutunud eriti «rahvusvaheliseks». Teadagi on siin «Aerofloti» silt ainult kirillitsas. Teises nurgas on «Hartwalli» söögiputka, millel ilutseb «Tallinna» ja «Таллинн». Pärnu maantee algusest leiame uudislaenu (?) «pizzeria». Toompea poolses küljes näeme silti «Tall-Grill J. V. Fast Food Grilli». Kogesin, et seegi on üks söögikoht. Siin seal kolme rubla eest mõnusa sooja välismaise soustiga saiakeste, mille nimi oli «singi sam». (Sinki ei kohanud...)

«Shop» on alanud võidukäiku nii Tallinnas kui Tartus. Kui samas tempos läheb — mitme aasta pärast kuulutame sõna «kauplus» arhaismiks?

Bussid vuravad ringi, täis maalitud soomekeelset reklaami. Miks?

Kas juhul, kui mängus on margad või dollarid, keeleseadus enam üldse ei kehti? Kas ja kellelt peaksin luba küsima ja kui palju maksma, kui tahaksin Tallinna kesklinna täis riputada näiteks malaikelseid silti ja plakateid? Või kehtib siin täielik isetegevus?

Lugupidamisega ning
raskes ja tänamatus töös
edu soovides
ANN TAMMEPUU

KASUTAGEM
EESTIKEELSEID
OSKUSSÕNU!

Mõnes eestikeelses raamatus ja ajalehes kasutatakse sageli inglise keele sõnu, mille eestikeelsed vastad on juba olemas. Nende hulgas paistavad silma terminid know-how, engineering, hardware ja software.

Eesti Teadlaste Liidu poolt muulu üllitatud raamatus «Aktuaalsed uuesti tulekul» kasutatakse terminit know-how. ENE 4. köites on lk. 603–604 antud selle märksõna kohta lähem selgitus: «Teistele maadele peamiselt litsentsikokkulepete alusel edastatavad teadus- ja tehnikaalased teadmised, tehnika- ja tootmiskogemused, tootmisaladused ja patenteerimata leiutised. Need on vormistatud nt. tehnilise dokumentatsiooni, näidised või kogemuste kirjeldusena. K-h. autoriõigus kuulub selle omandanud ettevõttele».

Inglise-vene-eesti patendiduse sõnaraamatus (Tallinn 1976) on K-4 all lk. 116 toodud k-h. eestikeelsete vastetena oskusteave ja tootmisaladus. Ants Kukuruse raamatu «Patendiduse alused» (Tallinn 1986) osast 11.4 selgub, et termin know-how võeti esmakordselt kasutusse 1916. aastal Ameerika Ühendriikides Durand v. Browni kohtuasjas ja leidis seejärel tunnustust ka teistes riikides. Soome keeles hakati seda mõistet omakeelselt tähistama Terho Itkoneni ettepanekul sõnaga taitotieto (vt. nt. Soome-eesti sõnaraamat, Tallinn 1986, lk. 526). Soome keelendi eeskujul võeti Rein Kulli poolt 1973. a. eesti keeles k-h. vastena kasutusele oskusteave (Tiit Erelt, Rein Kull, Henno Meriste, «Uudis- ja unarsõnu», Tallinn 1985, lk. 79–80).

Ants Kukuruse poolt 1986. a. avaldatud raamatus «Patendiduse alused» on osas 11.4 lk. 196 järgmine lause: «Tööstustettevõtete elitamisest ning seadmete komplekstarnete puhul on hoogsalt arenenud uus teenindusvorm — engineering, mida eesti keeles nimetatakse inseneriteabeks.» Seda sõna tunnustavad ka T. Erelt, R. Kull ja H. Meriste sõnastikus «Uudis- ja unarsõnu» (lk. 79).

Ajalehes «Eesti Ekspress» nr. 111. jaanuaril k. a. avaldatud Mart Vabara artiklis «Odavad arvutiprogrammid» kasutatakse eestikeelses tekstis inglise sõnu hardware ja software. Nende sobivad eesti vastad on riistvara ja tarkvara näol ammu olemas (vt. nt. Eesti-inglise-saksa-vene infosõnastik, Tallinn 1977, lk. 105 ja 119, samuti «Uudis- ja unarsõnu», lk. 92 ja 115).

KALJO SOOSAAR

EKSITAV
TRÜKIVIGA

on sattunud 8. veebruari «Sirbis» lk. 13 ilmunud Läti Henriku kroonika tõlgendamist puudutava loo «Pilguheit aegade hämarusse» teksti. Nimelt on 1. veeru piiuõigu lõpus juht mitte kaasasunõitud sakslaste, vaid kaasalaste ähvardusmanöövrast, nagu see õieti tuleneb eelmise lõigu lõpust.

MOLDAAVIAST
JA MUUST

Oli huvitav lugeda 8. veebruaril «Sirbis» Jana Leibaku ja Peeter Pälli artikleid Moldovaavia uue nime asjus. Jana Leibak tundus rohkem teadvat ja tundvat rumeenia keelt, Peeter Päll aga andis ammendava poliitilise seletuse, miks on nüüd Moldova. Kuhupoole rõhku langetada, hääldades kas Mo'ldova või Moldo'va, jääb vist igauhe maitseasjaks. Kas võib pahaks panna, kui keegi loeb Rootsi linna nime Lund täpselt nii nagu eestlane, «u»-häälikuga, või pidada peenutsejaks seda, kes kasutab rootsipärase ü-hääldust? Kahjuks on Moldova pealinn vist ladujatel natuke segamini läinud. J. Leibaku antud linnade nimed tunduvad õiged (paar ladumisebatäpsust on siingi, nimelt on täpsed nimekujud Hincesti ja Ribiņa — to im.), aga P. Päll kirjutas vist käsikirjas ka ikka Chişinău nagu J. Leibak. Selle sõna lõpul tehakse raadiost mingit umbmäära kassihäält, mis kõlab nagu «nau», aga ma ei tea, kui õige see on. Samuti on mul natuke segadust bulgaaria tähe ъ vastega. Võimalikud oleksid 4 varianti: ъ, а, а mingi lisamärgiga ja ' (mida kasutatakse mõnikord ka vene keeles ъ asemel). Търново — Т'рново? Mind ärritab, kui keegi ühkusab, et ta käis Svenskas, aga Sverige hääldus on ka küllalt erinev kirjapildist. Lietuva kodanike kohta leedukas öelda ei ole minu arusaamist mööda lohakas ega familiaarne, sest vastasel juhul võiksid ka poolakad solvuda, Lietuva ja Latvija on ilusad nimed ka eesti tekstis, võiks kaaluda isegi nende kasutamist ametliku riiginimena. Kes moldaavia veinidest lugu peab, tehku seda heal meelel, ka pärsia vaibad ei ole kadunud koos Iraani ja Iraagi tekkega maa-kaardile.

REET OIDERMA

1 Rumeenia ä hääldub ö-na. — Toim.

2 Bulgaaria omaladina kirjaväis ъ=ä. Häälduselt on see eesti ö ja a vahepealne. — Toim.

NEED VÄÄRHÄÄLDATAVAD
VÕÖRNIMED

Meie kõnelevas ja pilti näitavas massiteavitamises on tavaks saanud lubamatu lohakas pea kõige suhtes, mis seostub võõrnimede elementaarseltki korrektse hääldamisega. 25. detsembri õhtul tõi Juhan Virkus Tallinna laineil kuulajate ette uudiseid. Nendes oli juttu ka koorist, mille ladinakeelne nimi Ave Sol omandas — taas! — pika a, lühikese o ja intensiivselt palataliseeritud (pehmenendatud) l-häälikuga öudväärhäälduse [aave soll']. (Sama kordus 15. veebruari õhtul.)

Raadiomeestest oleneb suu- resti see, kuidas rahvas kõneleb. Sestap ei tuleks ettesatuvate võõrnimede hääldus-

Olen täiesti nõus Jana Leibakuga (8. 12. 91), et riikide nimede puhul on algeelsest kirjapildist ja hääldusest tähtsam riiginimede kirjutamise pikaajaline traditsioon. Muidu ei tohiks me rääkida mitte ainult Prantsusmaast (orig. France) ja Saksamaast (Deutschland), vaid ka Rootsist (Sverige), Poolast (Polska), Ungarist ((Magyar), Gruusiast (Sakharth-velo), Armeenias (Hajastan) jpm. Me ei tohiks siis ju öelda ka Venemaa, vaid peaksime ütlema Rossija või Russ. Kui me pöördume originaalkirjapiltide juurde, ei võiks me ka ingliskeelset sõnalõppu -land, aasiapärase -stan ja venepärase -ия tõlkida eesti keelde kui -maa, vaid peaksime kirjutama ja hääldama mitte Inglistmaa, vaid England, mitte Iirimaa, vaid Ireland või Eire, nagu ka Uus-Meremaa — New Zealand, Kasahhi — Kasahstan, Turkmeenia — Turkestan, Valgevene — Белоруссия.

Ja kui Moldaavia nõuab, et siinmail teda nüüdsest Moldovaks kutsutaks, ärge siis sealgi öeldagu enam Estonia, vaid Eesti. Ainult et kas see ikka on kõige mõistlikum?

Olen Jana Leibakuga nõus ka selles suhtes, et linnanimed tuleks tõesti kirjutada nii, nagu seda tehakse kohapeal. Seda juba postsidde hõlbustamiseks, kuna sarnaste nimedega riike pole, linnu aga küll. Muidugi on ka sellel reeglil erandeid, näiteks on normaalsed eesti nimekujud Riia pro Riga, Pihkva pro Pskov, Petseri pro Petšorõ. Samuti olen nõus Peeter Pälliga, et kui vähegi võimalik, on eesti keeles ka võõrsõnadest rõhk esimesel silbil. Kui Moldaaviast peab siiski saama Moldova, siis kindlasti Mo'ldova, mitte Moldo'va. Sest me räägime ju ka Ukraina keeles, Uural, mitte Ura'l, nagu vene keeles, Leningrad, mitte Leningra'd (nagu vene keeles), Moskva, mitte Moskva' (nagu vene keeles). Nii et ikka Mo'ldova, nagu näiteks Ka'riova (linnaosa Tartus).

V. SAAR

PAAR TÄHELEPANEKUT

Mind teeb murelikuks meie emakeele jätkuv risustamine, kus traditsioonilistele vene mõjudele hakavad üha võimukamalt lisanduma inglise omad. Võõrkeelte mõjul ei tohiks siiski oma emakeelt unarusse jätta ega kasutada väärastunud keelendeid. Toon selle kohta paar näidet.

1. Väljend «köva valuuta» on võitnud üha enam eluõigust, kusjuures ämmaemanda rollis näib olevat ingliskeelne «hard currency». Eesti keele seisukohalt on selline väljend siiski kahtlane. Sest kui on köva, siis peaks ka pehme valuuta kuskil olema. Aga ei ole, otsi kas või tikutulega.

2. Peapostkontor on ühe meie

eripoodidest lahkesti oma hõlma alla võtnud. Eripoodide kui selliste eetilise alus on muidugi omaette teema, kuid siin tekitab selle asutuse nimesilt segadust. Loeme sellelt «valuta shop». See on veider kombinatsioon. Nii sõnal «valuta» kui ka «valuuta» on eesti keeles kindel tähendus, sõnal «shop» inglise keeles samuti. Kuna tegemist näib olevat ilmselt ebavõrdse abieluga, siis julgeksin harmoniseerimise huvides teha ettepaneku: lisagem ingliskeelsele sõnale lõpu veel üks «p» ja eraldagem mõlemad sõnad üksteisest komaga. Päril lõpu aga sobiks õhkamismärk.

TÖNU REMMA

BALTIC SOLUTION?

Eesti mõistete inglise keeles edasiandmine näib tekitavat omajagu raskusi.

2.—3. märtsil k. a. toimus Tallinnas konverents BALTIC SOLUTION. Isikud, kes on asjaga kursis, mõistavad selle nimetuse all üheselt «Balti küsimuse lahendamist». Lingvistile, samuti välismaalasele, kes meie olukorda ei tea, tähendab see nimetus aga midagi muud, nimelt 'küsimuse lahendamine baltlaste moodi või baltlaste poolt'. Eesti keeles võib küll ütelda «Balti lahendus», kus mõiste esimene osa vastab aktandile, mille predikaadiks on mõiste teine osa (s. t. 'lahendada Balti küsimust'), kuid ühendis «Baltic solution» jääb Baltic täiendiks, samuti nagu ühendites «Baltic herring» 'Balti mere heeringas või räim', «Baltic way» 'baltlaste poolt valitud tee'. Et jutt on konverentsi nimest, mis peaks olema lühike ja meeldejääv, oleks sobinud BALTIC OPTION 'Balti va-

likuvabadus/-õigus'. «Solution» on üldse ebaõnnestunud valik, tal on pahaendeline kõrvalmaik, kuna assotsieerub idioomaatilise sõnaühendiga «Final solution» (juutide totaalne hävitamine II maailmasõjas).

Päril naljakas on lugu vene keelest inglise keelde transliteeritud terminite mugandamisega eesti keelde ja siis tagasi inglise keelde. Tallinnasse on tekkinud INTURBÜROO (Intur on lühend vene sõnast Интурист — иностранный турист), mis on saanud ingliskeelse vormi Intourbureau, kus in-liitest ei loe keegi välja tähendust 'välis-' ja ka tour'ist 'turisti', vaid pigem 'antud maa piirides toimuvate reiside büroo'. Sama võib öelda ka nimetuse «Autoservice» kohta, mis tähendab pigem iseteenindamist kui autoteenindust (õige oleks: Garage või Car Service).

ANTS PIHLAK

ÕNNITLEME!

**VIIVE
ERNESAKS,**

Eesti Draamateatri muusika-
ala juhataja. Sai 27. märtsil
60-aastaseks.

**HARALD
PEEP,**

Tartu Ülikooli professor,
kirjandusteadlane. Sai 26.
märtsil 60-aastaseks.

**KALJU
KARASK,**

«Estonia» teatri ooperisolist.
Sai 28. märtsil 60-aastaseks.

AUSTATUD TULEVASED JUUBILARID!

«Sirp» õnnitleb Teid kõiki ja
on ka edaspidi Teie suupäeval
oma tänulikes mõtetes Teiega.

Aga meil on suur mure! Juba
praegu jääb igast lehest välja
hulk väärikate inimeste portree-
sid. Mis siis veel tulevikus saab,
kui loomeliidud üha vananevad
ja juubilaride arv järjest kas-
vab. Me ei taha, et meie õn-
niflused kedagi õnnetuks teek-
sid. Sellepärast jätame nad ala-
tes järgmisest «Sirbist» hoopis
ära. Katseliselt. Aga loodeta-
vasti lõplikult.

See ei tähenda, et me edas-
pidi ka juubelinäitusi, juubeli-
etendusi või juubeliks ilmuvaid
raamatuid ei arvustaks. Vastu-
pidi. Arvustame eriti rangelt, et
ka sünnipäevalaps tunneks en-
nast favalise inimesena, ühena
meie seas.

Ja last, but not least. Oma
nõusoleku olla viimane, keda
sellel veerul veel õnnitletakse,
andis

**ITA
EVER,**

näitleja. Saab 1. aprillil
60-aastaseks.

■ Vilniuse kuukirjas «Perga-
le» nr. 12 (1990. a.) on avalda-
tud filoloogikandidaadi Birutė
Masionienė artikkel «Kaks eesti
kirjanikku, Leedu sõpra», milles
vaadeldakse Aleksis Ranniti ja
Henrik Visnapuu sidemeid Lee-
duga, nende tegevust kahe rah-
va kultuurikontaktide elavdami-
sel.

■ Varssavi kirjastus «Państ-
wowy Instytut Wydawniczy» an-
dis välja Teet Kallase «Corrida»
10 000 eksemplaris. Vene keele
vahendusel on tõlkinud M. Ihna-
płowicz.

■ Norra ajakirja «Fotografi»
1991. aasta jaanuarinumbris il-
mus 8 mustvalget fotot Tartu
piitnikult Otto Kuusilt. Ei tea
miks, aga Otto Kuusi fotode ko-
dumaaks Eesti kõrval on mär-
gitud ka Venemaa.

KIRJANIKE MAJA, Harju 1

Kolmap., 3. IV kl. 19 «TWIN
PEAX & leelo leelo». Karl Mar-
tin Sinijärve autoriõhtu. Kaas-
tegev J. P. Teineke. Piletid ja
inf. Kirjandusbüroost, tööpäeviti
kl. 13–16, tel. 44 41 44.

«ESTONIA» TEATER

Laup., 30. III kl. 19 «Maarja-
maa lunastus»; pühap., 31. III
kl. 12 «Pähklipureja», kl. 19
«Maskiball» (René – Aleksandr
Poljakovs Riist); esmasp., 1. IV
kl. 19 «Mikaado»; kolmap., 3.
IV «Armujook»; neljap., 4. IV
kl. 19 «Giselle»; reedel, 5. IV
kl. 19 «Maskiball»; laup., 6. IV
kl. 19 «Krahvinna Mariza»; pü-
hap., 7. IV kl. 12 «Bajadeer»,
kl. 19 «Armujook».

EESTI DRAAMATEATER

Reedel, 29. III kl. 19 «Elu teat-
ris», kl. 19 «Õnnelikud päevad»
(vähikeses saalis), kl. 19 «Klaver
murul» (Järvamaa Kultuurikes-
kuses); laup., 30. III kl. 19 «Ro-
mantikud» (esietendus), kl. 19
«Head ööd, ema» (vähikeses saa-
lis, viimast korda); pühap., 31.
III kl. 12 «Lobasuu ja pingviin»,
kl. 19 «Piparkoogileedi», kl. 19
«Erarahu» (vähikeses saalis); tel-
sip., 2. IV kl. 19 «Proovid», kl. 19
«Kokkusaamine» (vähikeses
saalis); kolmap., 3. IV kl. 19
«Romantikud», kl. 19 «Kokku-
saamine» (vähikeses saalis); nel-
jap., 4. IV kl. 19 «Klaver murul»,
kl. 19 «Erarahu» (vähikeses saa-
lis); reedel, 5. IV kl. 19 «Roman-
tikud», kl. 19 «Kaks ringi üm-
ber pargi» (vähikeses saalis);
laup., 6. IV kl. 19 «Elu teatris»,
kl. 19 «Väljakäik» (vähikeses saa-
lis), kl. 19 «Kaks ringi ümber
pargi» (Kau km-s); pühap., 7. IV
kl. 12 «Piparkoogileedi», kl. 19
«Proovid», kl. 19 «Erarahu»
(vähikeses saalis).

EESTI RIIKLIK VENE DRAAMATEATER

Reedel, 29. III kl. 12 «Alasti
kuningas», kl. 19 «Silme ees
lähb mustaks»; laup., 30. III kl.
12 «Punamütsike», kl. 19 «Tar-
tuffe»; pühap., 31. III kl. 12
«Alasti kuningas», kl. 19 «Kirsi-
aed».

TEATER «VANALINNASTUUDIO»

Reedel, 29. III kl. 18 viima-
seid kordi «Emigrandid» (Ope-
tataite Majas) ja «Jumala soo-
sik» (keskuses «Sakala»); laup.,
30. III kl. 18 «Finaal» (Kohtla-
Järve V. Kingissepa nim. Kul-
tuurimajas); pühap., 31. III kl.
18 viimaseid kordi «Mäng lo-
sis» (Opetataite Majas); teisip.,
2. IV kl. 18 esietendus «Ameerika
Kristus» (keskuses «Sakala»);
kolmap., 3. IV kl. 18 «Naiste-
laud «Jahisaalis»» (keskuses
«Sakala»); neljap., 4. IV kl. 18
«Presidendi sõber» (keskuses
«Sakala»); reedel, 5. IV kl. 18
viimaseid kordi «Emigrandid»
(Opetataite Majas) ja esietendus
«Ameerika Kristus» (keskuses
«Sakala»); laup., 6. IV kl. 18 vii-
mast korda «Salongis ja kongis»
(Opetataite Majas); pühap., 7. IV
kl. 18 «Finaal» (Opetataite Ma-
jas); teisip., 9. IV kl. kolmap.,
10. IV kl. 19.30 «Naistelaud
«Jahisaalis»» (keskuses «Sakala»);
reedel, 11. IV kl. 18 esietendus
«Ameerika Kris-
tus» (keskuses «Sakala»).

Reedel, 29. III kl. 12 «Skang-
poomijad» (suures saalis), kl. 19
«Orvud» (vähikeses saalis); laup.,
30. III kl. 12 «Klounid klassieks-
kursioonil» (suures saalis), kl.
15 ja 19 «Taeva kingitus» (väh-
keses saalis), kl. 19 «Mõrv jõe-
löödi» («Ugala»); esmasp., 1. IV
kl. 19 reserveeritud etendus
(vähikeses saalis); teisip., 2. IV
kl. 17 «Vana Kuningas Cole»
(suures saalis), kl. 19 «Tango»
(vähikeses saalis); kolmap., 3. IV

ESTICA

■ Moskva patriootlik nädala-
leht «Literaturnaja Rossiya» (8.
III 1991, nr. 10) avaldas naiste-
päevanumbris eri rahvaste poe-
tesside loomingu näidete seas
kaks Lilli Prometi luuletust Je-
lena Petšernaja tõlkes.

■ 20. veebruari «Literaturna-
ja Gazeta» (nr. 7) tõlgitses Alla
Martšenko pealkirja «Mitte proh-
vet, vaid äraarvaja» all omapä-
raselt Jaak Jõerüüdi ammust
novelli «Saatus».

■ Saraatovi ülikool andis väl-

ja perestroikavaimulise koqumi-
ku «Tamizdat: hukkamõistult
dialoogile», mis sisaldab omal
ajal tsensuuri kitsastes vära-
vatesse kinni jäänud teadusar-
tikleid. Muu hulgas on ära trü-
kitud B. Jegorovi 1973. aastast
pärinev ilmsüütu pinnapealne
juubelilugu «Valmar Adams ve-
ne—eesti kultuurisuhete uurija-
na».

■ Moskva Sõjakirjastus andis
välja sõjalis-patriootilise kirjan-
dusühenduse «Isamaa» teise ko-
toese, mis müügitulu kind-
lustamiseks on saanud pealkirja
«Sõjaseiklused» («Vojennõje
prikljutsenija II», 1990). Seiklus-
luuletuste ja seikluslugude seas
torkab silma Anatoli Ivanov-
Skuratovi seiklusartikkel «Vihka-
mise õpetaja», mis käsitleb Tiit
Made personaalküsimust seoses
tema kurikuulsas kirjutisega
«Svenska Dagbladetis».

NB!

kl. 19 «Priius — kallis anne»
(suures saalis), kl. 19 «Meeste
mängud» («Ugala» küllalseten-
dus vähikeses saalis); neljap., 4.
IV kl. 19 «Mõrv jõuluöödi» (suu-
res saalis), kl. 19 «Taeva kingi-
tus» (vähikeses saalis); reedel, 5.
IV kl. 20.30 «Skangpoomijad»
(Lümanda km-s).

«VANEMUINE»

SUURES MAJAS: laup., 30. III
kl. 19 «Castrozza»; pühap., 31.
III kl. 19 «Hooratta ring»; es-
masp., 1. IV kl. 19 «Amphitryon»
(esietendus); teisip., 2. IV kl. 19
«Amphitryon»; kolmap., 3. IV
kl. 19 «Carmina burana»; nel-
jap., 4. IV kl. 19 «Amphitryon»;
reedel, 5. IV kl. 19 «Hooratta
ring».

VAIKESES MAJAS: pühap., 31.
III kl. 19 «Hertsog Sinihabeme
loss», «Kuu-Pierrot» (esietendus);
kolmap., 3. IV kl. 19 «Metspart»;
neljap., 4. IV kl. 19 «Hertsog
Sinihabeme loss», «Kuu-Pierrot»;
reedel, 5. IV kl. 19 «Proov».

PÄRNU TEATER «ENDLA»

Reedel, 29. III kl. 19 «Libli-
kad on vabad»; laup., 30. III kl.
19 «Liblikad on vabad»; pühap.,
31. III kl. 12 «Kaval-Ants ja Va-
napagan», kl. 18 «Kollektsio-
näär» (vähikeses saalis); esmasp.,
1. IV kl. 19 «Blaise», kl. 19
«Erik XIV» (Eesti Draamateat-
ris); teisip., 2. IV kl. 19 «Must
komöödia»; kolmap., 3. IV kl.
19 «Liblikad on vabad»; neljap.,
4. IV kl. 18 «Vahtramäe Emil».

VILJANDI DRAAMATEATER

«UGALA»
Pühap. 31. III kl. 19 «Limo-
naadi Joe»; esmasp., 1. IV kl.
19 «Rummu Jüri»; teisip., 2. IV
kl. 19 «Vihameister», kl. 19
«Meeste mängud» Noorsooteat-

**TALLINNA
TOOMKIRIKUS**

3. aprillil kell 18

**KAUNASE
KAMMERORKESTRI**

**HEATEGEV
KONTSERT.**

Tulu Eesti-Leedu
seltsile.

Kavas Mozart, Kreisler,
Tšaikovski, Rossini.

Orkestri dirigent Gedi-
minas Dalinkevičius:

«ME ELAME VEEL!»

ri vähikeses saalis; kolmap.,
3. IV kl. 19 «Kass tulisel njekk-
katusel»; neljap., 4. IV kl. 19
«Abielufarss»; laup., 6. IV kl. 19
«Limonaadi Joe»; pühap., 7. IV

kl. 19 «Limonaadi Joe», kl. 20
«Abielufarss» (Paide km-s).

RAKVERE TEATER

Teisip., 2. IV kl. 19 «Hirmsad
vanemad» (viimast korda); kol-
map., 3. IV kl. 19 «Paabel-
ooper», kl. 20 «Kuss! Elagu
tsuktsid!» (Kehra TPT klubis);
neljap., 4. IV kl. 13 «Välejalgne
kuningatütar» (Jõhvi «Oktoob-
ris»); reedel, 5. IV kl. 20 «Kuss!
Elagu tsuktsid!» (Koeru km-s).

«ESTONIA» KONTSERDISAALIS:
esmasp., 1. IV kl. 10.30 abone-
ment lasteetendadele «Naljaviguri-
päev»; esmasp., 1. IV kl. 19.30
klaverimuusikat kaheksale käe-
le. Esinevad klaveriduod Nata-
Ly Sakkos-Toivo Peaske ja Je-
lena Sorokina-Aleksandr Bahtš-
šiev (Moskva); neljap., 4. ja
reedel, 5. IV kl. 19.30 abone-
ment nr. 1, A. Honeggeri «Jean
d'Arc tuleriidid». ERSO, Eesti
Raadio segakoor, «Ellerheine»,
Kaie Konrad, Leelo Talvik, Eu-
gen Antoni, Mati Palm ja diri-
gent Toomas Kapten.

NIGULISTES: reedel, 29. III kl.
19 «Suure reede kontsert». Esi-
neb Kammerkoor «Mainor», ore-
li Tia Penno, dirigeerib Olari
Elts. Kavas F. Lizstji «Via Cru-
cis»; laup., 30. ja pühap., 31.
III kl. 11.30 muuseumi muusika-
tund, mängib Kristiina Hoidre;
kolmap., 3. IV kl. 19 «Andres
Uibo orielõhtu. Kavas Bruhns,
Bach, Lizst.

RAKOJA SAALIS: reedel, 29.
III kl. 18 J. Haydni «Lunasta-
taise sõna ristil» esitab Ciur-
lioni-nim. Keelpilliikvartett (vil-
nius); teisip., 2. IV kl. 19.30
laulude õhtu. Jüri Pärq 60. Kla-
veril Valdur Roots.

TOOMKIRIKUS: kolmap., 3. IV
kl. 18 esineb Kaunase kammer-
orkester.

TARTU ÜLIKOOLI AULAS: tel-
sip., 2. IV kl. 19 klaverimuusikat
kaheksale käele. Esinevad Nata-
Ly Sakkos-Toivo Peaske ja Je-
lena Sorokina-Aleksandr Bahtš-
šiev (Moskva).

TALLINNA LINNAHALL

KONTSERDISAALIS: esmasp.,
1. IV kl. 19 pidulik huumori-
õhtu «MEIE MATS '91». Esine-
vad Eino Baskin, Sulev Nõmmik,
Lia Laats, Priit Aimala, Jüri
Aarma ja «Talongo». «Estonia»
operetiartistid, Paul Ruudi ker-
gemuusikakoor, «Revalia Caba-
ret» artistid, «Special guests»
Hardi Tiidus, Lembit Sibul, Rein
Tomingas, Eduard Toman.

VAIKESES SAALIS: laup., 30.
III kl. 1–5; kl. 23–4. pühap.,
31. III kl. 23–4 öödisko «PATA-
REI».

TALLINNA RIIKLIK KONSERVATOORIUM

TEATRI- JA MUUSIKAMUU-
SEUMIS: laup., 30. III kl. 17
dots. Valdur Rootsi klaveriklas-
si üliõpilaste kontsert. Esinevad
Siim Selis, Veronika Juhanson,
Tiina Varik, Kaidi Pohl, Mariu
Vatsel, Maarja Valtmaa, Kristina
Telliäär, Kavas A. Pärt, E. Mägi,
E. Tamberg, E.-S. Tüür, R. Kang-
ro.

TALLINNA LOOMAAED

Avatud iga päev kella 9–17.
Loomaäed asub Paldiski mnt.
145 (trüüdi nr-d 6, 7 ja 8, Zoo
peatas). Ekskursioonid tellida
tel. 59 98 55.

REEDEST REEDENI

EESTI KUNSTIMUSEUMIS
(Weizenbergi tn. 37) on vaadata
püsiekspositsioon «Eesti kunst».
ja näitus «Oskar Hoffmann ja
taluelu kujutamise traditsioon
Eesti kunstis». Avatud kl. 11–
18, teisip. suletud.

KUNSTIHOOES (Vabaduse väl-
jak 8) kevadnäitus (maal). Ava-
tud kl. 12–19, teisipäeval sule-
tud.

KUNSTISALONGIS (Vabaduse
väljak 6) Olev Subbi maalide
näitus.

DRAAKONI GALERIIS (Pikk tn.
18) kuni 1. 04. näitusmüük «Mu-
na kunstis»; 3. 04. avatakse
Siivi Liiva graafika näitusmüük.

GALERIIS «VAAL» (V.-Karja
tn. 12) Andrus Tali graafika
näitus «Kogutud teosed I» 30.
03. viimast päeva; 2. 04. ava-
takse Enn Põldroosi maalide
näitus. Avatud T–R kl. 12–18
ja L 12–16.

RAEMUUSEUMIS (Raekoja tn.
4/6) Hilumaa kunstniku Ott
Lambingu maalide näitus, 31.
03. viimast päeva; 4. 04. ava-
takse näitus «Aktifoto Raevang-
las» II.

TARBEEKUNSTIMUSEUMIS (Lai
tn. 17) on püsiekspositsioon ees-
ti tarbekunstis ja näitus «Lee-
du kaasaegsed merevaiguhetked».
31. 03. viimast päeva; 5. 04.
avatakse näitus «Rootsi kaas-
aegne hõbe». Avatud kl. 11–18,
suletud esmasp. ja teisip.

LINNAMUSEUMIS (Vene tn.
17) on vaadata püsiekspositsioon
«Tallinn XVIII ja XIX sajandi»
ja näitus «Eesti keraamika- ja
portselanimaal 1920–1940». Tal-
linna Linnamuseumi kogudest:
«Käsitöid Linnamuseumist 1880
–1940» ja Virve Niguli «Vana-
linna vaated».

KIEK IN DE KOKIS (Koman-
dandi tn. 1) Jaan Künnapu akti-
ja Väino Valdmanni värvusfoto-
näitus ning fotokonkursi «Maa ja
meri» auhinnaafotod. Avatud T–R
10.30–17.30, L ja P 11–16.30.

LASTE LOOMINGU MAJAS (Ku-
ninga tn. 6) avatakse 31. 03.
Harju maakonna «Lastetare»
õpilastööde näitus. Avatud iga
päev kl. 11–17, puhkepäev teisipä-
ev.

KALAMAJA GALERIIS (Käspert-
i tn. 28) avatakse 3. 04. Olvi
Kääriku ja Aleks Kase näitus
«Õe ja venna akvarellid». Ava-
tud kl. 10.30–17.30, puhkepäe-
vad esmaspäev ja teisipäev.

TEATRI- JA MUUSIKAMUSEU-
MIS (Müürivahe tn. 12) näitus
«Mehaanilised mänguristad» ja
«Anton Kasemetsa raamatuko-
gust» ning «Aario Alfred Marist.
Eesti teatrimees Alfrid».

TARTU KUNSTIMUSEUMIS
(Vallikraavi tn. 14) näitus «Tartu
Riiklik Kunstiinstituut 1944–
1950», Viktor Jõgeveri mälestus-
näitus (1922–1947) ja Agu Pildi
isiknäitus «Agu Pilt ad portas».
Avatud kl. 11–18, esmaspäev
puhkepäev.

TARTU KUNSTNIKE MAJAS
(Vanemuine tn. 26) 1. 04. ava-
takse Jaan Toomiku, Jaan Jaa-
nisoo, Jaan Paavle ja Vano All-
salu maalide näitus. Avatud kl.
11–18, teisipäev puhkepäev.

KIVISILLA
PILDIGALERIIS
(Raekoja pl. 8) püsiekspositsioon
«Tartu maal» ja Aleksander El-
leri tööde näitus.

O. LUTSU MAJAMUSEUMIS
(Tartu, Riia tn. 38) näitus «Eesti
elu Parikaste piltidel».

EESTI KUNSTIMUSEUMI
KOHTLA-JÄRVE FILIAAL (Kultu-
ripalee «Oktoober»); Rein Eriku
ja Arvo Lekki fotoväljapanek
«Miss Virumaa '91», Joana-Danu-
te Plikionyte-Braziene graafika
ja Jõhvi 1. keskkooli õpilastöö-
de näitus.

A. SAREVI KORTERMUSEU-
MIS (Tina tn. 23–13) näitus «An-
ni näputööd lõngakorvist ja la-
pikotist». Lahti kl. 10–17, sule-
tud teisipäeval.

ADAMSON-ERICU MAJAMUU-
SEUMIS (Lühike jalg 3) Ilse
Leetaru (New York) graafika
näitus.

KRISTJAN RAUA MAJAMUU-
SEUMIS (K. Rauda tn. 8) Paul
Raua maastikumaalid. Avatud kl.
11–18, puhkepäevad esmaspäev
ja teisipäev.

A. H. TAMMSAARE MEMO-
RIAALMUSEUMIS (Kadrilorus,
Koidula tn. 12-a) näitus «Läti
laste filminukkude maailm». Riia
Joonis- ja Nukufilmide Stuudio.

TALLINNA INSENERIDE MA-
JAS (Tõnismägi 7) fotonäitus
«Eesti taasavatud vabadussam-
bad». Avatud kl. 11–18.

KINOMAJAS (Uus tn. 3) Jüri
Arraku maale ja graafikat, mil-
lei on kujutatud loomi ja linde.

TA RAAMATUKOGUS (Lenini
pst. 10) kuni 5. aprillini näitu-
sed: «Eesti Vabariigi aegsed
ajakirju TA Raamatukogu fon-
didest» ja «Eesti kultuuri kohta
1918–1940 ilmunud raamatuid».

ARE HELBEMÄED MEENUTADES

Londonist saabus teade: raske haiguse järel suri 21. detsembril sealse eesti kultuuriühingu Are Helbemäe, kirjanik Gert Helbemäe lesk.

Are Helbemäe oli sündinud 5. juunil 1923 Rakveres prantsuse kirjanduse tõlkija kolonelleitnant Hans Vanaveski tütreks. Lahkunu õppis Tallinna Prantsuse Lütseumis. 1941. aastal abiellus ta lütseumi vilistlase, Riigi Ringhäälingu kuuldemängude toimetaja Gert Helbemäega. 1944. aasta sügisel põgenesid Helbemäed Saksamaale. 1947. aastal asuti elama Londonisse. Siin asutasid G. ja A. Helbemäe 1947. aasta detsembris ajalehe «Eesti Hääli», mille toimetajaks sai Gert Helbemäe. Pärast abikaasa surma 1974. aastal toimetas ajalehte Are Helbemäe, jäädes hiljem talituse juhiks. Londonis töötas A. Helbemäe Briti põllumajandusministeeriumis pangaametnikuna ja ühe suure laevandusfirma reederi erasekretärina. Ta oli oma abikaasale keeleline nõuandja ja käsitajate ümberkirjutaja, ta

Are ja Gert Helbemäe

on koostanud ja trükkimisest seadnud G. Helbemäe postuumse kogu «Järelepõimik» (1979).

Ole 40 aasta oli A. Helbemäe «Tulimulla» esindaja Inglismaal, pikemat aega ka Eesti Kirjanike Kooperatiivi esindaja ja Eesti PEN-klubi Londoni osakonna sekretär. Ta osales PEN-klubi mitmes kongressis.

Viimastel aastatel tegutses Are Helbemäe innukalt Eesti Muinsuskaitse Seltsi Inglismaa osakonnas, ta organiseeris raamatute kogumist Eesti raamatukogudele.

Helbemäede kultuurilembese kodu külalislahkust on tunda saanud paljud meie kultuuritegelased ja poliitikud.

EERIK TEDER

NATALJA NIKITINA MÄLESTUSEKS

Moskva estofiilide pere on hõrenenud. 15. märtsil 1991 lõppes Natalja Nikitina elutee.

Ta oli sündinud 29. XI 1937. a. Moskvas hüdroenergeetika professori perekonnas, kus valitses elav huvi muusika ja kirjanduse vastu. N. Nikitina omandas isa jälgedes hüdroenergeetikainseneri elukutse ja töötas erialal 1990. a. sügiseni.

Tööte alguses saadeti N. Nikitina tööülesannet täitma Narva Hüdroelektrijaama. Siit sai alguse tema huvi Eesti- ja rahva ja kultuuri vastu. N. Nikitina õppis omal käel selgeks eesti keele. Keeleoskus kujunes võtmeks eesti kirjanduse juurde, võimaldas paremini mõista muusikaelu. Natalja Nikitina ei jätanud vahele eesti interpretide kontserte Moskvas, Eestis käies oli aga «Estonia» teatri alaline külaskäija, luvus väljapaistvate lauljate ja dirigentidega, kirjutas retsensioone eesti muusikalavastustele.

Natalja Nikitina kogus terve elu heliplaate, maailma klassika kõrval oli seal koht ka kõigil, mis Eesti teatrikollektiividel ja solistidel oli õnnestunud plaadistada. Oma eluõhtul kinkis ta heliplaadikogu Moskva Eesti Seltsile.

Natalja Nikitina tõlkis eesti ajakirjades avaldatud retsensioone eesti kirjanduse uudisteoste kohta, tutvustas neid Moskva kirjastustes, aidates nii viisi kaasa nii mõnegi otsuse langetamisele — avaldada teos vene keeles. N. Nikitinal on pärit ka kaks tõlke- raamatut: Harri Kõrvitsa monograafia Eduard Sõrmusest, samuti Gustav Ernesaksa kogumik «Lauluradadel».

Natalja Nikitina innustumine eesti kultuurist kujundas temast omalaadse kultuurisilade ehitaja, kelle elutööks kutsutöö kõrval oli eesti rahva kultuuri laiem tutvustamine vene keeles lugejatele. Selle kõige eest oleme Natalja Nikitinale tänu võlgu.

Moskva Eesti Seltsi
juhatusel nimel
EPP JAANVÄRK

Konkurss «Koopajoonis»!

Loominguline grupp «Mental» kuulutab välja konkursi sõna TAKT (taktitunne) tähenduse graafilisele kujutamisele. Tööd palume saata aprillikuu jooksul aadressil Tallinn 9, pk. 1723. Teid ootab auhind 2000 rubla.

Ürituse eesmärk on virgutada inimestes mõtlemist igapäevaste kõlbeliste mõistete üle, mis on etendanud kesket osa ühiskonnas ja religioonides. Seekord pakutakse võimalust väljendada mõistete sisu graafiliste skeemide abil, millel peaks olema eeliseid võrreldes kuivavõitu ja sageli tuima kirjatextiga.

Konkursi korraldajad loodavad, et võistlustööd hakkavad laekuma juba esimesel nädalal pärast kuulutuse avaldamist.

Seejärel võtame autoritega kontakti ja konsulteerime nendega vajaduse korral. Parimad osalevad konkursi teises etapis, kus toimub võistlustööde avalik kaitsmine. Juhul, kui autor ei soovi seda ise teha, võib esineda tema poolt selleks volitatud isik. Kaitsmiseks on vaja valmistada võistlustööd koopiad, mida saaks jagada kuulajatele. Üks koopia peab olema tehtud kilele suurendatud valguspildi saamiseks ja üks tingimata plakatisuurune.

Kus ja millal toimub konkursi finaali, antakse teada raadio ja ajalehtede kaudu. Korraldajad loodavad, et tööde kaitsmisele koguneb hulganisti rahvast, et arutlus kujuneb igakülgseks ja viljakaks.

Preemiatöö autorit ootab suur au. Tema plakati koopiad on kindlasti kõige populaarsemad ja paljud tahavad endale kõlbelise põhitõde parimat «Koopajoonist». Kindlasti on neid, kes soovivad osaleda sellesarnastes võistlustes ka edaspidi, kuid juba teistel teemadel. Mingis kollektiivses vormis võib vastav töö tuua lisaks veelgi huvitavamaid ja üllatavaid tulemusi.

Soovitused konkursist osavõtjale

- tehke endale selgeks sõna TAKT e. taktitunne tähendus. Kasutage selleks ka teatmeteoseid,
- koostage endale täpne ja võimalikult kompaktn tekst (konspekt), mis sisaldab selle mõiste definitsiooni ja täpsustusi, kommentaare;
- püüdke väljendada see tekst sümbolite, tabavate märkide, pildi või ka üksikute rahvusvaheliste sõnadega;
- paigutage saadud pilt kokkumurtud masinakirjalehe ühele poolele ja andke lehe teisel poolel lühiseletus, mis lõpeb autori andmetega (aadress, telefon);
- lõplik märkide hulk jaotage 3-4 plokiks ja värvige iga plok ise värv. Teadke, et iga plok ja kogu lehe väljendusrikkus sõltub sümbolite paigutusest, kasutatud joone, šrifti ja värvide valikust. Ärge kartke vaeva ka siis, kui tööks kulub 70-80 tundi;
- sõna tähenduse graafiline kujutis on konkursile esitamiseks valmis siis, kui ta on kaunis, meeldejääv ja sisaldab vajalikke pidepunkte umbes tunniajalisele loengule-vestlusele-diskussioonile.

Herqi Karik. HÄMMASTAVAD AINED.

Inimesele on omane loomulik uudishimu iga nähtuse vastu, millele saame seostada sõna «kõige» — kõige pikem, kõige raskem, kõige ilusam... Raamat jutustabki sellistest ainetest, mis paistavad silma teatud unikaalsusega, olgu siis tegemist kõige aktiivsema või kõige passiivsema elemendiga, kõige raskema või kõige kergega, kõige kallima või kõige haruldasema metalliga. Nüüdisajal tuntud 110 keemilise elemendi leidub looduses umbes 90, mis esinevad poole tuhande liitri-nähtuse läheduses. Iga päev suureneb uute ainete arv tuhande võrra. Mõnega neist, mis on pälvitud tähelepanu oma mõnetise ebavalisusega, tutvume põgusalt

kõneste, saria «Mosaik» (51) kuuluvast raamatust. Ilustreeritud rohke pildmaterjaliga. Soovime toreid lugemiselamusi ja rõõmsaid avastamishetki! Kaas: T. Aru. Kirjastus «Valgus», 1991. 320 lk.

NOOREM EDDA. Valik tekste.

Valik tekste muistse islandi õpetlase ja skaldi Snorri Sturlusoni koostatud koguteostest, mis kujutab endast keskajast käsikirjade kogukogu, millest on talletatud luuletusi kunagise Põhjala paganlikest jumalatest ning hiidudest.

vanu suulisi pärimusi, skaldiliste poeetikat jm. Raamat sariast «Klassikalised lood». Tõlkinud ja järelsona kirjutanud Rein Sepp. Kuundanud Silvi Liiva. 128 lk. Kirjastus «Eesti Raamat», 1991.

Olavi Pesti, Külli Rikas. SAAREMAA AJALOO JA KULTUURIMÄLSTISED. Kaitstavad mälestised.

Laiale asiahuviliste ringile ja turistidele mõeldud raamatu ülesandeks on anda süstemaatiline ülevaade kõrgist olulisematest Saaremaa ajaloo- ja kultuurimälestistest tutvustada väljapaistvate kultuuritegelaste elu ja

tööd ning ajaloomälestistega seotud paiku. Teine parandatud ja täiendatud trükk. Kaane kujundanud A. Ilo. fotod: T. Grepp, J. Koppel. E. Väli. 240 lk. + Saaremaa ja Muhu asulate ja teede kaart. Kirjastus «Oion», 1991.

Иосиф Бродский. СТИХО ТВОРЕНИЯ.

Nobeli preemia laureaad I. Brodski (elab 1972. a. USA-s) luuletuste kogumik, milles on avaldatud ka tema kõne 1987. a. Nobeli preemia määramise puhul. Koostanud J. Gordin. Kaane kujundanud H. Polberg. Kirjastus «Eesti Raamat» ja «Aleksandra», 1991. 256 lk.

INGLISE-VEENE-EESTI ME- DITSINIILINE OSKUSONAS- TIK. Koostanud K. Baskin, T. Merede, T. Oim, J. Tiidus, E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogiline Instituut, 1991. Trükiarv 200. 44 lk. Hind 25 kop.

Peep Kärp. PILETITA KÜL MALE MAALE.

Eesti Vabariigi aegse Rakvere ajakirjaniku Peep Kärbi mälestusteraamat jutustab sellest, kuidas ta pärast Saksa okupatsiooni metsa läks, kuna kartis kattemaksu Saksa ajal Rakvere ajalehe toimetaja koha vastuvõtmise pärast. Meenutused loovad meeldeajava nildi tema kinnivõtmisest ja ülekuulamisest, poliitvangi kohtlemisest Eesti NSV vanglates ning si- saldavad eriti masendava kir- jelduse stalinlikest vang- laagritest. Kodulinna saabus invaliidiks tunnistatud autor märtsikuu 1955. aastal. Sama aasta 27. novembril sa- nuks kümme aastat päevast, mil talt võeti inimõigused.

Kuundanud Endel Palmiste. Fotod autori albumist Kirjastus «Oion», 1991. 152 lk.

«KULTUUR JA ELU» nr. 1.

Pealkiria «Rahvuskultuur on hädavajalik» all võtab sõna Velly Roots, teemal «Meie oma riik on muinsuste muin- sus» vastab ajakirja küsi- mustele Trivimi Velliste. Anu-Reet Hausenberg esitab tähelepanekuid Komimaalt, ine. Austraalias elav laulja-

tar Hedi Marge on üks neist, keda eesti rahva kannatuste tee on kodumaast kaugele paisanud. Tema ja jutuaia- mise on vahendanud V. Roots. Trükiarv 13 500. 64 lk. + lühejuut. Pedro Krusteni «Kaugelviibija käekõrval». Hind 1.20 rbl.

Kevade algus tõi lugejatele meeldiva üllatuse. Trükkilid ärkasid talveunest ja ilmal- gusest nägi korraga «Loomin- gu» nääri- ja küünakuu- number. Luules ütlevad esi- mesena mainitud numbris oma sõna Mats Traat, Muia Veetamm ja Katrin Laur, ar- meenia poeedi Hovhannes Grigorjani luulet on tõlki- nud Kalle Käper ja Gohar Markosjan, noosat aga Jaan Kangilaski, Leo Kunnas ja Maimu Berg. Lugemiselamusi pakuvad veel soome kirja- ni Leena Krohni mitu es- seed (tõlk. Mart Mägi), En- del Nirgi meenutused kirja- nuslikest tutvustest, kokku- pandud August Jakobsoni, Paul Rummo ja Egon Ranne- tigi ning Karl Gailiti mäles- tusi August Gailitist, Halland Udum, Ott Raun, Uno Laht ja Lauri Vahre mõtisklevad vastavalt oma kirjaniku- tusele. «See võitluse maailm», «Suur pööre eestluses», «Miks tänu armastada Kap- linskile» ja «Milla lõppes Eesti aeg?». Avaldatud on ka Tiina Kirsi ettekanne «Opti- ka» Jaan Krossi ajaloolistes romaanides kirjaniku juu- belle pühendatud kollektiu-

mil mõõdund aasta veeb- ruaris Tallinnas. Arvustuste veergudel on kriitilike pil- gu all Jaan Malini, Rudolf Rimmeli, Mario Kivistiku, Jüri Talveti, Katrin Väli, Rein Raua ja Edgar Savisaare raamatud. Ringvaates on an- tud kirjatükk Herta Laipai- ga juubeliks (Hella Mänd), Piret Viirese «Posimne rah- vusliku kosmopolitismi üm- ber», Ott Ojamaa «Kirja- nusduskontadid taastuvad» it. Trükiarv 9000. 144 lk. Hind 2 rbl.

enam kui saja raamatu au- tor inglise kirjanik Robert Graves (1895–1985 — tõlk. Mati Soomre), USA Cornelli ülikooli professori Michael Scammelli artikli «Pilk tse- suurle ja selle ajaloo» (tõlk. Raul Kilgas) ja Seppo Zetterbergilt mõningaid haa- märkmeid Soome ja Eesti poliitiliste suhete kohta 1918–1940 (käsikirjast tõlkinud Piret Saluri). Magnus Ilm- värgi esitab arhiivimaterjalide alusel näiteid Soome radio eestikeelsetest saadetest aast- tail 1939–1940 ning tutvus- tab meie kuulajate kirju Soome Ringhäälingule. Evald Laasi kirjutab teemal «Eesti riigihoid mõistavad enda üle kohut». Artiklite anda lo-

petab Raul Kilgas sõnavõtu- ga «Jumalate hämarusest». Raamatute reast on võetud vaatuse alla Ene Mihkelsoni luulekogu «Võimalus õunast loobuda», Veera Saare ro- maan «Maa hind», Arvo Val- toni jutukogu «Üks tund To- leidos», Avo Ojamaa romaan «Koopainimesed» ja Stock- holms kirjanik Märdi Valgemäe «Ilka teatrile mõeldes». Arvustajad on vas- tavalt Astrid Reinla, Einar Maasik, Marika Mikil, Olo Mattheus ja Joel Sang. Ring- vaade sisaldab Akse Tam- melt «Väljavõtteid kirja- st «Rommelga-monograafia kir- jutajale», Holger Pukilt «Rob- ert Vaidlo juubelile mõel- des» jm. Trükiarv 12 600. 144 lk. Hind 2 rbl.

«RAAMATUVAKSIK» nr. 2/1990.

Järjekordses almanahhis (nr. 3. joulunumber, ilmus varem) on avaldatud Robert Louis Stevensoni essee «Raamatud, mis on mind mõjutanud». Jaan Tammsaarelt üle- vaade, mis tutvustab 1989. a. Bratislava lasteraamatute il- lustratsiooni biennaali (BIB), jt. kirjutisi, luuletusi, muinas- jutte jm. Almanahhiga on kaasas 1991. a. tabelkalender. Koostanud Andres Jaaksoo, kaas: Henno Kõo. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükiarv 50 000. 64 lk. Hind 1.10 rbl.

Андрей Платонов. МУСОР. НЫЙ ВЕТЕР. Повести. Рас- сказы. Публицистика.

Raamatusse on koondatud väljaapaistva vene kirjaniku Andrei Platonovi (1899–1951) kümme aastat teost — novelli, jutustust ja publitsi- tika valdkonda kuuluvat lu- zu, millest paljud nägid es- makordselt ilmavalgust enam kui kuuskümmend aastat ta- gasi ilmunud ajakirjades ja ajalehtedes. Seega olid iur- depäasuta lugejate laiale rin- gile. Koostanud ja saatesõna kirjutanud Jelena Subina, kaane kujundanud N. Onk. 336 lk. Kirjastus «Eesti Ra- mat», 1991.

VLADIMIR BEEKMAN. Per- sonaalmistik.

Personaalmistikograafia si- saidab Vladimir Beekmani autobiograafia, teoste kono- loogilise loetelu ja kaheosa- lise kirjanikusõnastiku. Koos- tanud Marika Kuulen, kaas: Linda Tamm. Eesti Rahvus- raamatukogu, 1991. Trükiarv 1300. 224 lk. Hind 2.50 rbl.

KIRJASTUS «FRATRES» pa- kub: ARNOLD SCHÖNBERGI TEOSTE NIMEKIRI.

Raamatukeses on kõigi A. Schönbergi loodud muusika- teoste, seadete, tekstide ja raamatukäsikirjade täne loe- telu. Lisatud on loomise daa- tum, teose esitamise koosseis, andmed esmakirjastaja kohta jm. Koostanud Marko Lõh- mus. Nimekiri saadaval Kon- servatooriumis, firma «Meloo- dia» kaupluses, noodipoes, Vanalinna Muusikamajas, TPedi kultuurhariduse ka- teedris. Brošüüri saab telli- da (hind 1 rbl.), samuti nagu «Scripta Musicalia» artikliko- gumikku «Arnold Schönberg» (hind 2.90) rahakaardiga aad- ressil: Tallinn 200099, Vaba- duse 130, «Scripta Musicalia» (tel. 51 45 96).

EESTI KEELE JA KIRJAN- DUSE KATEEDRI TÖID II.

Sisaldab kaheksa tööd, nende seas Vilvi Maanso «Eestikeelsest pedagoogika- termineist», Martin Ehala «EKP keelepoliitika aastal- tel 1978–1987», Ester Al- lase «Märksõnad Vilvi Luige luulekogus «Rängast röö- must»» jt. Teised autorid: Mati Ereht, Leo Villand, Krista Kerge, Jaan Oispuu, Margit Lehtmeis. Koos- tanud Jaan Oispuu, E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogiline Instituut, 1991. Trükiarv 200. 106 lk.

«NOORUS» nr. 3.

Avaldab paarikümend kir- jatükki, nende seas Väike Karbuse reisimuljed Tonga Kuningriigist (üles kirjutu- nud Tiina Maiberg), Priit Hõbemäe kõnelus Eesti rok- muusikamänged Jüri Ma- karoviga jt. Trükiarv 75 600. 40 lk. Hind 80 kop.

Võtnud arvesse huumorisõprade soove ja lähtudes «Meie Matsi» statuudist, otsustas «Meie Matsi» žürii hääletamusega anda 1991. aasta «Meie Mats» ETKVL

koondise «Auto» preemia ja Eesti Ajakirjanike Liidu diplom kunstnik **EDGAR VALTER**ile.

Äsja manalasse varisenud **VELLO VIISIMAA** teeneid eesti huumori arendamisel hinnati mälestuspreemiaga.

EDGAR VALTERi ja teiste «Meie Matsi» laureaate kohtumine Eestimaa huumoripublikuga leiab

traditsiooni kohaselt aset 1. aprillil 1991. a. kell 19 Tallinna Linnahallis. Kaasa loovad «Revalia Cabaret» jt. kunstikollektiivide artistid. Jälgigem reklaami!

EDGAR SPRIT,
«Meie Matsi» žürii sekretär

Kuulnud Edgar Valterit tabanud kõrge autasust, tahtsime koostada selle auks väikese galerii tema joonistatud matsidest. Ootamatult selgus, et on ainult üks (!) karikatuur, kus Valter on kujutanud matsi (tõsi, selle pildi peal on küll lausa matsikari). Hoopis rohkem on Valter joonistanud väarikaid härrasmehi. Nendest olimegi sunnitud koostama oma galerii.

Ta seal on hobune, kes elab üksi üksikul saarel. Ta sööb rohtu. Taamal on paat. Selle paadiga läheb ta siit kunagi minema.

Ta pole mingi nohik, vastupidi — talle meeldib teiste hobustega seltsida; üksinda on tal igav, ta tahaks midagi ära teha, teistele kasulik olla. Praegu sööb ta rohtu ning samas mõtleb ta tulevikule.

Tulevikus tahab ta teiste hobuste juurde tagasi minna ja neile öelda: «See peab ju kord ometi muutuma!»

Ja teised hobused pärivad temalt: «Mis asi see muutuma peab?»

Ja tema vastab: «Meie elu peab muutuma. See pole ju mingi elu. Mõelge, kui õnnelik me oleme! See ei saa ju nii enam edasi kesta.»

Aga kõige priskemad hobused, need, kes on kõige parema toidu peal ja keda rakendatakse selle maailma tippjuhtide surnuvankrite ja kuningatõldade ette ning kel on peas õlgkübarad, tahavad

JACQUES PRÉVERT'i LUGUSID LOOMADEST 2.

HOBUNE ÜKSIKUL SAAREL

teda iga hinna eest vaikima sundida, mistõttu vaidlevadki talle vastu:

«Mille üle sa kaebab, hobune? Kas sa pole siis inimese suurim sõber ja vend?»

Ja kõik need prisked hobused naeravad meie üksiku hobuse üle, mille peale teised hobused, tavalised veoloomad, ei sõanda enam oma arvamust välja öelda.

Aga meie üksik hobune sealt üksikult saarelt vastab: «Kui ma olen inimese suurim sõber ja vend, ei soovi ma sellegipoolest seda enam olla. Samas kui inimene on meid kingitustega meelitanud, on tema headusel ometigi piirid; inimene leiutas meie tarbeks piitsa, kannused, silmaklapid, aisdad; inimene pani meile rauad suhu ja taldade

alla. See veel selleks, see raud oli vähemalt külm, aga et meid ergutada, märgistas ta meid kuuma rauaga... Mul on sellest kõigest villand. Ma olen nõus inimesele tagasi andma mulle kingitud ehted, kuid enne seda teeksime mõningad tehmed. Mis õigusega kirjutas inimene tõsimeeli ja veel suurte tähtedega seinetele taldides, ratsaväekasarmutes, tapamajades, hipodroomidel ja hobuselihapoodides «ARMASTAGE LOOMI!»? Kas pole see ilmne vasturääkivus inimese sõnade ja tegude vahel?»

Ja meie hobune on veendunud, et teised hobused teda mõistavad ja et siis lähevad nad kõik koos inimeste juurde ja räägivad neile tesa ja targa:

«Härrased, me võime ka

edaspidi vedada teie vankreid, atru, korraldada võidujookse või teha muusugust tööd, kuid tõdegem siiski, et tegu on meiepoolse vastutulekuga. Kas poleks aeg meile tasuda samaga? Oleme kuulnud, et te sööte, kui me oleme juba surnud, meie laipu. Meiegi-poolsest, kui teile seesugune toit meeldib. Eks ta ole maitseasi — mõned söövad hommikueineks kohvi kõrvale kaeru, teised joovad kaarte peale šokolaadi. Aga pole haru ka juhus, mil te meid peksate. Nii ei tohiks te küll enam toimida. Ja veel. Me soovime kaeru süüa kolm korda päevas, joogiks värsket vett ning meie vastu tuleb olla aupaklik, me oleme ikkagi hobused, aga mitte mingid härrad! Lepime kokku nii: niipea kui meid lüüakse,

me hammustame; kui meid lüüakse veel, on lõõja manala teel! Me lõpetasime.»

Seesuguse kõne peale saavad inimesed aru, et nende senine käitumine jätab soovida, ning muudavad oma meelt.

Ja meie üksik hobune naeratab rõõmust, sest peagi leiabki kogu öeldu aset. Ta tahaks laulma hakata, aga ta on siin saarel üksi, tema aga armastab laulda kooris. Siis hüüab ta kõigest väest, igaks juhuks: «Elagu vabadus!»

Teistel saartel teised hobused kuulevad teda ja hüüavad omakorda kõigest väest: «Elagu vabadus!»

Kõik inimesed, nii saartel kui ka mandritel, kuulevad mingeid karjeid ja pärivad üksteiselt, et mis on juhtunud, et kes seal niimoodi karjub. Kui kuulatakse, et hobused, kehitatakse õlgu ja rahunetakse.

Aga inimesed ei aimagi, mida hobused nendega teha kavatsevad...

Tõlkinud
LAURI LEESI

KODAMU

«Sirp»

Indeks 69786

Peatoimetaja
TOOMAS KALL

Toimetuse kolleegium:
**SIRJE HELME, ARVO IHO,
JAAK KANGILASKI, MARJU
LAURISTIN, MIKK MIKIVER,
REIN RAUD, LEPO SUMERA,
IKE VOLKOV, PEETER VÄHI.**

Toimetis: 200 031 Tallinn, Toompuiestee 30. Postiaadress: 200 090 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388.
Telefonid: valvetelefon 60 17 03, peatoimetaja T. Kall — 44 14 16; peatoimetaja asetäitja E. Anupõld — 60 19 24; peatoimetaja asetäitja, muusikaosakonna toimetaja T. Mattisen — 60 18 22; tegevtoimetaja T. Lüllma ja sekretariaat — 60 17 03; kirjandusosakond (toimetaja M. Mikli) — 60 18 83; kunsti- ja arhitektuuriosakond (toimetaja M. Peil) — 60 19 05; teatri- ja filmiosakond (toimetaja E. Link) — 60 12 46; publitsistikaosakond (toimetaja V. Heuer) — 44 30 05; muusikaosakond — 60 18 22; keeleteoimetaja M. Rämmel — 60 17 03; korrektuur — 60 12 46; masinakiri — 60 27 93; kuulutused — 60 19 24.
«Sirp» ilmub kord nädalas reedeti. Väljaandja firma «Kodamu». Tallinn, Toompuiestee 18.
EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.
Maht 4 trükipoognat. Tiraaž 30 600.

Toimetis käsikirju ei retsenseerilegata. Praaeksemplaride korral pöörduda kirjastuse tehnilise kontrolli osakonna poole tel. 68 14 11.